

Załącznik do uchwały nr 3/WZ/2011 Walnego Zebrania Członków

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013

Oś 4 LEADER

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Spis treści

I. CHARAKTERYSTYKA POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU (LGD) JAKO JEDNOSTKI ODPOWIEDZIALNEJ ZA REALIZACJĘ LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU (LSR)	5
I.1. NAZWA I STATUS PRAWNY LGD ORAZ DATA WPISU DO KRAJOWEGO REJESTRU SĄDOWEGO I NUMER W TYM REJESTRZE	5
I.2. OPIS PROCESU BUDOWANIA PARTNERSTWA	5
PROCES BUDOWANIA PARTNERSTWA, ABY BYŁO ONO SKUTECZNE I TRWAŁE, WYMAGA CZASU I WSPÓLNYCH DZIAŁAŃ. W PRZYPADKU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU TEN PROCES TRWA 4 LATA.	18
I.3. CHARAKTERYSTYKA CZŁONKÓW LGD ALBO JEJ PARTNERÓW I SPOSÓB ROZSZERZANIA LUB ZMIANY SKŁADU LGD	19
I.4. STRUKTURA RADY POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU, DO KTÓREJ WYŁĄCZNEJ WŁAŚCIWOŚCI NALEŻY WYBÓR OPERACJI ZGODNIE Z ART. 62 UST. 4 ROZPORZĄDZENIA NR 1698/2005 ZWANEJ ORGANEM DECYZYJNYM.	21
ZASADY I PROCEDURY FUNKCJONOWANIA POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU ORAZ ORGANU DECYZYJNEGO.	22
KWALIFIKACJE I DOŚWIADCZENIA OSÓB WCHODZĄCYCH W SKŁAD RADY	24
DOŚWIADCZENIE LGD I CZŁONKÓW LGD ALBO JEJ PARTNERÓW W REALIZACJI OPERACJI	26
II. DEFINICJA OBSZARU OBJĘTEGO LSR WRAZ Z UZASADNIENIEM JEGO WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI	27
II.1. UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE	27
II.2. PODZIAŁ TERYTORIALNY	27
II.3. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE	28
II.3.1. Powierzchnia obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju	29
II.3.2. Obszary sąsiadujące z terenem Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju	30
II.3.3. Ukształtowanie powierzchni	30
II.4. UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE/ŚRODOWISKOWE	31
II.4.1. Klimat	31
II.4.2. Gleby	31
II.4.3. Bogactwa naturalne	32
II.4.4. Lesistość	33
II.4.5. Zasoby wodne	35
II.5. OBSZARY CHRONIONE	35
II.6. UWARUNKOWANIA KULTUROWE	37
II.6.1. Układ urbanistyczny, architektura i zagospodarowanie domostw	37
II.6.2. Sprzęt mieszkalny i gospodarski	38
II.6.3. Ubiór	38
II.7. UWARUNKOWANIA HISTORYCZNE	39
II.8. OCENA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA	42
II.8.1. Gęstość zaludnienia	42
II.8.2. Struktura płci ludności	43
II.8.3. Rozwój liczby ludności	43
II.8.4. Struktura wieku ludności	44
II.8.5. Liczba podmiotów gospodarczych w tym MŚP	45
II.8.6. Informacje o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru	47
II.8.7. Rynek pracy	49
II.9. PODSUMOWANIE	50
III. ANALIZA SWOT	51
OBSZAR PRIORYTETOWY LSR: AKTYWIZACJA I INTEGRACJA SPOŁECZNA	53
OBSZAR PRIORYTETOWY LSR: WALORY PRZYRODNICZE	54
IV. CELE OGÓLNE I SZCZEGÓŁOWE LSR ORAZ PLANOWANE DO REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘCIA	55
I. CEL OGÓLNY: OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH	59

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

I.1. CEL SZCZEGÓŁOWY: ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE OBSZARU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU	59
I.2. CEL SZCZEGÓŁOWY: ZINTEGROWANA PROMOCJA WALORÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH OBSZARU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU	61
I.3. CEL SZCZEGÓŁOWY: KREOWANIE ROZPOZNAWALNEJ MARKI POGÓRZAŃSKICH PRODUKTÓW LOKALNYCH	64
II. CEL OGÓLNY ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW	66
II.1. CEL SZCZEGÓŁOWY: WZROST UMIEJĘTNOŚCI I KWALIFIKACJI MIESZKAŃCÓW	66
II.2. CEL SZCZEGÓŁOWY: ROZWÓJ OFERTY CZASU WOLNEGO DLA RÓŻNYCH GRUP SPOŁECZNYCH	68
III. CEL OGÓLNY: ZACHOWANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO POGÓRZA	71
III.1. CEL SZCZEGÓŁOWY: ZWIĘKSZENIE POZIOMU EKOLOGICZNEJ ŚWIADOMOŚCI MIESZKAŃCÓW	71
V. MISJA POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU	85
VI. SPÓJNOŚĆ SPECYFIKI OBSZARU Z CELAMI LSR	86
VII. UZASADNIENIE PODEJŚCIA ZINTEGROWANEGO DLA PLANOWANYCH W RAMACH LSR PRZEDSIĘWZIĘĆ	89
VIII. UZASADNIENIE PODEJŚCIA INNOWACYJNEGO DLA PLANOWANYCH W RAMACH LSR PRZEDSIĘWZIĘĆ	92
IX. PROCEDURA WYBORU OPERACJI PRZEZ LGD W RAMACH DZIAŁANIA „WDRAŻANIE LOKALNYCH STRATEGII ROZWOJU”, W TYM PRZYJĘTE PRZEZ LGD KRYTERIA LOKALNE WRAZ Z OPISEM PROCEDURY ICH ZMIAN	94
IX. 1. PROCEDURA NABORU I WYBORU OPERACJI WRAZ Z HARMONO-GRAMEM	94
IX. 3. PROCEDURA ODWOŁANIA SIĘ WNIOSKODAWCÓW OD ROZSTRZYGNIEĆ ORGANU DECYZYJNEGO W SPRAWIE WYBORU OPERACJI	99
IX. 4. PROCEDURA OCENY FORMALNEJ	99
IX. 5. PROCEDURA OCENY ZGODNOŚCI Z LSR	100
IX. 6. PROCEDURA OCENY ZGODNOŚCI Z KRYTERIAMI LOKALNYMI	101
IX. 7. PROCEDURA ZMIANY KRYTERIÓW LOKALNYCH	109
X. BUDŻET LSR	109
BUDŻET POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU W KAŻDYM ROKU REALIZACJI	115
TABELA POMOCNICZA BUDŻETU	116
XI. OPIS PROCESU PRZYGOTOWANIA I KONSULTOWANIA LSR	118
XII. OPIS PROCESU WDRAŻANIA I AKTUALIZACJI LSR	120
XIII. ZASADY I SPOSÓB DOKONYWANIA EWALUACJI WŁASNEJ	124
XIV. OKREŚLENIE POWIĄZAŃ LSR Z INNYMI DOKUMENTAMI PLANISTYCZNYMI ZWIĄZANYMI Z OBSZAREM OBJĘTYM LSR	127
XV. PLANOWANE DZIAŁANIA, PRZEDSIĘWZIĘCIA, OPERACJE REALIZOWANE PRZEZ LGD W RAMACH INNYCH PROGRAMÓW WDRAŻANYCH NA OBSZARZE LSR	130
XVI. PRZEWIDYWANY WPŁYW REALIZACJI LSR NA ROZWÓJ REGIONU I OBSZARÓW WIEJSKICH	131
XVII. INFORMACJA O ZAŁĄCZNIKACH	133

I. CHARAKTERYSTYKA POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU (LGD) JAKO JEDNOSTKI ODPOWIEDZIALNEJ ZA REALIZACJĘ LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU (LSR)

I.1. NAZWA I STATUS PRAWNY LGD ORAZ DATA WPISU DO KRAJOWEGO REJESTRU SĄDOWEGO I NUMER W TYM REJESTRZE

Nazwa LGD:

Lokalna Grupa Działania działająca na obszarze Gmin: Gromnik, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny, Tuchów nosi nazwę **Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju**. Stowarzyszenie może posługiwać się nazwą skróconą o brzmieniu: „PSR”.

Status prawny LGD:

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju działa na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. prawo o stowarzyszeniach, ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, rozporządzenia Rady Wspólnot Europejskich nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Statutu Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju i z tego tytułu posiada osobowość prawną.

Data wpisu do KRS:

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju zostało zarejestrowane w Sądzie Rejonowym dla Krakowa-Śródmieście w Krakowie **w dniu 02.02.2006 r.**

Zmiany wprowadzone do Statutu Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju postanowieniem Sądu Rejonowego dla Krakowa Śródmieście z dnia 23.09.2008 r.

Numer KRS:

0000250154

I.2. OPIS PROCESU BUDOWANIA PARTNERSTWA

Obowiązek statutowy partnerstwa.

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju, zwane dalej Stowarzyszeniem lub Lokalną Grupą Działania (LGD), jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego. Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych, obejmującym osoby fizyczne i osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, mające na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, działającym jako Lokalna Grupa Działania (LGD).

Stowarzyszenie zrzesza osoby fizyczne działające w ramach sektora publicznego (partnerzy publiczni: instytucje reprezentujące administrację rządową i samorządową), sektora społecznego (partnerzy społeczni: organizacje pozarządowe) oraz sektora gospodarczego (partnerzy gospodarczy: przedsiębiorcy, gospodarstwa rolne; organizacje

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

zrzeszające podmioty gospodarcze) z obszaru gmin Ryglice, Tuchów, Szerzyny, Rzepiennik Strzyżewski, Gromnik. Członkami zwyczajnymi Stowarzyszenia – zgodnie z art. 15 ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – mogą być także osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego.

Proces budowania partnerstwa:

I etap - realizacja Projektu „Korzenie Przyszłości Pogórza” w ramach Pilotażowego Programu Leader + Schemat I (lata 2005 – 2006)

Proces budowania partnerstwa rozpoczął się od 2005 roku z chwilą rozpoczęcia realizacji projektu „Korzenie przyszłości Pogórza” w ramach Pilotażowego Programu Leader+ Schemat I. Proces budowania partnerstwa prowadzony był równolegle z opracowywaniem Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich dla gmin Tuchów, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Gromnik i Szerzyny. Którego efektem było utworzenie Lokalnej Grupy Działania pn. Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju i opracowanie ZSROW pn. Program Rozwoju Pogórza. W skład Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju weszli członkowie założyciele (51 osób), którzy reprezentowali 21 podmiotów sektora publicznego, 30 podmiotów sektora społeczno-gospodarczego.

II etap – realizacja Projektu Korzenie Przyszłości Pogórza w ramach Pilotażowego Programu Leader + Schemat II (lata 2007–2008)

Realizacja projektu i zadań w latach 2007-2008 w ramach Pilotażowego Programu Leader + Schemat II umocniła proces budowania partnerstwa, przede wszystkim poprzez cykl konferencji, szkoleń, spotkań konsultacyjno-doradczych oraz realizacji tych zadań, w których współorganizatorami, a w niektórych przypadkach wykonawcami, byli partnerzy publiczni, społeczni i gospodarczy. Podczas realizacji projektu deklaracje przystąpienia do stowarzyszenia złożyły 63 osoby reprezentujące 15 podmiotów sektora publicznego i 48 podmiotów sektora społeczno-gospodarczego. W tym etapie budowanie partnerstwa oparte było na współdziałaniu przy realizacji zadań w ramach projektu, a równocześnie szerokich konsultacjach dotyczących planów rozwoju i strategii na lata przyszłe.

III etap – przygotowywanie Lokalnej Strategii Rozwoju (rok 2008)

W III etapie proces budowania partnerstwa był związany z przygotowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007-2013. Odbyły się spotkania konsultacyjne przedstawicieli poszczególnych podmiotów, które dotyczyły opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju, możliwości realizacyjnych projektów i zadań w ramach LSR oraz możliwości realizacji projektów w ramach innych niż 4 Oś LEADER programów krajowych i unijnych. Część spotkań konsultacyjnych dotyczyła realizacji projektów i zadań w ramach środków własnych partnerów, jako wspólne działania mające na celu rozwój społeczny, kulturowy, turystyczny obszaru oraz rozwój gospodarczy. Na tym etapie partnerstwo ukształtowało się w liczbie 110 członków, reprezentujących: 38 podmiotów sektora publicznego, 72 sektora społeczno-gospodarczego.

Tworzenie Strategii i konsultacja jej zapisów, a budowanie partnerstwa:

Prace nad tworzeniem Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich rozpoczęto wraz z uruchomieniem projektu „Korzenie przyszłości Pogórza” realizowanego w ramach Schematu I Pilotażowego Programu Leader+. Proces tworzenia ZSROW i budowy partnerstwa składał się z następujących etapów:

Konferencja inauguracyjna

W trakcie konferencji inauguracyjnej mieszkańcy pogórzańskich gmin mogli się dowiedzieć, na czym polega realizowany projekt, w tym iż jednym z jego istotnych celów jest powołanie Lokalnej Grupy Działania oraz zbudowanie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich. Uczestnicy konferencji dowiedzieli się także, w jaki sposób aktywnie mogą się włączyć w działania i tworzenie LGD oraz opracowywanie założeń Strategii. Zaproszenia do udziału w konferencji otrzymali radni gmin, sołtysi wszystkich wsi, przedstawiciele stowarzyszeń, zrzeszeń, związków branżowych, grup nieformalnych, przedstawiciele rolników i małych przedsiębiorstw, proboszczowie, dyrektorzy szkół i młodzież oraz lokalne media. W efekcie w konferencji wzięło udział aż 189 osób.

Opracowanie broszury informującej o projekcie

Jednym z najważniejszych elementów procesu partycypacyjnej budowy planów strategicznych jest poinformowanie możliwie najszerszej grupy mieszkańców o idei związanej z tworzeniem dokumentu. Dlatego też zdecydowano się na wydanie broszury przedstawiającej założenia projektu „Korzenie przyszłości Pogórza”. Dla ułatwienia komunikacji z mieszkańcami w broszurze zawarto dane kontaktowe do osób odpowiedzialnych za realizację projektu we wszystkich gminach.

Analiza gminnych strategii

Realizacja tego etapu polegała na eksperckim przeprowadzeniu analizy strategii gmin biorących udział w realizacji projektu „Korzenie przyszłości Pogórza” mającej na celu zidentyfikowanie potencjalnych wspólnych obszarów działań gmin wynikających z najważniejszych dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego dokumentów strategicznych.

W ramach opracowania analitycznego dokonano przeglądu najważniejszych elementów poszczególnych strategii rozwoju – ich części diagnostycznych, wizji i misji gmin, analiz silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (SWOT), kierunków rozwoju oraz celów i zadań uwzględnionych w poszczególnych dokumentach, przedstawiając jednocześnie rekomendacje do prac Lokalnej Grupy Działania i do tworzenia Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem potencjalnych obszarów współpracy gminnych społeczności. Tam, gdzie okazało się to pomocne, sięgnięto do gminnych planów rozwoju lokalnego, a także innych opracowań strategicznych. W analizie strategii gmin zawarto szereg interesujących rekomendacji niezbędnych do wyboru tematów wiodących oraz celów strategicznych Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich. Opracowanie zostało przekazane członkom Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju oraz wszystkim zainteresowanym i stało się podstawą do dalszych prac nad Strategią. Wnioski ekspertów były także dyskutowane w trakcie warsztatów strategicznych z Lokalną Grupą Działania.

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Szkolenia dla mieszkańców

Zorganizowano po jednej sesji we wszystkich gminach objętych przedsięwzięciem pt. „Korzenie przyszłości Pogórza”, co umożliwiło uczestnictwo mieszkańcom w warsztatach bez względu na miejsce zamieszkania na obszarze realizacji projektu.

Tematyka szkoleń obejmowała zagadnienia związane z rozwojem lokalnym, poszukiwaniem produktu turystycznego i lokalnej marki, a także myśleniem projektowym. Dzięki tak określonej problematyce szkoleń uczestnicy otrzymali zestaw informacji niezbędnych przy tworzeniu dokumentów strategicznych ze szczególnym uwzględnieniem Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich. Podczas szkoleń mieszkańcy pogórzańskich gmin dowiedzieli się, jak trudnych wyborów trzeba dokonywać podczas budowania planów strategicznych, a także jakie są najważniejsze przesłanki, które decydują o rozwoju. Ponadto osoby uczestniczące w szkoleniach mogły dowiedzieć się, które elementy w największym stopniu decydują o turystycznej atrakcyjności miejsca. Na szkoleniach kreowano także umiejętności identyfikowania projektu i przekazywania informacji o sposobach poszukiwania zewnętrznych źródeł finansowania planowanych przedsięwzięć. Rolą trenerów było pobudzenie aktywności lokalnej i obywatelskiej, promocja działań zintegrowanych oraz identyfikacja w poszczególnych grupach szkoleniowych liderów, których następnie zachęcano do włączenia się w tworzenie Lokalnej Grupy Działania, a w dalszej perspektywie wdrażanie ZSRROW.

Jednak szkolenia nie ograniczały się jedynie do przekazywania wiedzy od trenerów. Uczestnicy warsztatów mieli okazję do wykorzystania nabytych umiejętności związanych z budowaniem dokumentów strategicznych podczas identyfikacji barier i atutów pojawiających się na obszarze poszczególnych gmin, które stały się następnie podstawą do tworzenia analizy SWOT zawartej w Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich – Programie Rozwoju Pogórza. Ponadto osoby biorące udział w szkoleniach dokonały identyfikacji projektów do realizacji na danym obszarze służących szeroko pojętemu rozwojowi obszarów wiejskich. Pomysły na projekty, po przeprowadzeniu ich analizy pod kątem możliwości finansowania ze środków Schematu II Pilotażowego Programu Leader+, były istotnym elementem określania listy zadań oraz ich zakresu zapisanych w ZSRROW. W sumie we wszystkich zorganizowanych sesjach szkoleniowych wzięło udział 98 mieszkańców Pogórza.

Warsztaty dla rolników, kobiet i młodzieży

Celem warsztatów dla rolników było zapoznanie ich z programami przeznaczonymi na finansowanie projektów w obszarach wiejskich, poszerzenie wiedzy na temat możliwości rozwoju działalności rolniczej z pomocą zewnętrznych źródeł finansowania oraz wykreowania alternatywnego dochodu w swoim gospodarstwie. Zapoznani zostali także z podstawowymi zasadami produktu turystycznego oraz z dobrymi praktykami działań wspólnych - grupy formalne i nieformalne.

Warsztaty dla kobiet poświęcone były miejscu przedstawicielek płci pięknej w polityce Unii Europejskiej oraz możliwościom uczestniczenia w wielu programach dla nich przeznaczonych. Miały na celu także zachęcenie do zwiększenia aktywności społeczno-zawodowej kobiet oraz do rozwoju osobistego.

W trakcie spotkań dla młodzieży uczestnicy zapoznali się z wieloma ciekawymi przykładami aktywności zawodowej i społecznej. Otrzymali informację na temat zakładania własnej działalności gospodarczej, a także organizacji pozarządowych. Zaprezentowany

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

został wolontariat jako sposób na zdobycie doświadczenia zawodowego i międzynarodowych kontaktów.

Obok przedstawionych zagadnień na każdym szkoleniu wiele miejsca poświęcono określeniu barier utrudniających rozwój aktywności lokalnej, a także sposobów rozwiązań zidentyfikowanych problemów, w tym możliwości współpracy z innymi gminami biorącymi udział w projekcie. Bariery zostały wykorzystane przy opracowywaniu analizy SWOT, a pomysły na likwidację istniejących ograniczeń zostały wykorzystane przy definiowaniu tematów wiodących, celów strategicznych oraz konkretnych zadań zawartych w Programie Rozwoju Pogórza.

W sumie zorganizowano 20 spotkań warsztatowych, w których udział wzięło aż 229 osób – 60 kobiet, 82 rolników oraz 87 reprezentantów młodzieży.

Badanie opinii społecznej

Badania opinii społecznej przeprowadzano w okresie od grudnia 2005 r. do lutego 2006 r. w oparciu o uprzednio przygotowany kwestionariusz ankietowy. Celem sondażu było zebranie informacji pomocniczych do przygotowania Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich. Badanie dotyczyło stopnia poczucia więzi mieszkańców z Pogórzem oraz ich planami na przyszłość. Ankiety dystrybuowane były przez Urzędy Gmin, na spotkaniach i warsztatach organizowanych w ramach projektu oraz dostępne były w Internecie. Zebrano i badaniu poddano 202 ankiety. Poczucie tożsamości z regionem Pogórza było badane po raz pierwszy. Celem badania było sprawdzenie, czy i na ile łącząca ten obszar kraina geograficzna może stanowić łącznik dla ludzi tam mieszkających oraz czy stanowi ona wartość, na której można będzie budować w przyszłości wspólne plany rozwojowe dla całego Pogórza i jego mieszkańców. Wyniki badania zostały następnie przekazane członkom Lokalnej Grupy Działania oraz ekspertom prowadzącym proces tworzenia Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich i były wykorzystane do prac nad diagnozą obszaru objętego Programem Rozwoju Pogórza, a także przy dokonaniu wyboru tematów wiodących, celów strategicznych i konkretnych działań zawartych w Strategii.

Budowa planu strategicznego i sposobu finansowania ZSROW

W jego ramach przeprowadzono dwie warsztatowe sesje strategiczne z członkami Lokalnej Grupy Działania, na których opracowano założenia Strategii.

Przebieg warsztatowych sesji strategicznych z udziałem Lokalnej Grupy Działania przedstawia się następująco:

Warsztat I –

- elementy diagnozy aktualnej sytuacji obszaru na podstawie dotychczasowej realizacji projektu – prezentacja i dyskusja,
- weryfikacja analizy silnych i słabych stron gminy oraz zewnętrznych szans i zagrożeń dla dalszego rozwoju obszaru, czyli analizy SWOT (projekt analizy został przygotowany przez członków Zarządu Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju w oparciu o materiały powstałe w wyniku realizacji projektu),
- wybór tematów wiodących ZSROW na podstawie wniosków płynących z analiz, badań społecznych i przeprowadzonych szkoleń i warsztatów,
- określenie celów strategicznych ZSROW na podstawie wniosków płynących z analiz, badań społecznych i przeprowadzonych szkoleń i warsztatów,

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

- określenie zadań do zamieszczenia Strategii w oparciu o zasady „Pilotażowego Programu Leader+” i zidentyfikowane przez mieszkańców zadania,
- hierarchizacja działań i ustalenie listy przedsięwzięć do realizacji w Schemacie II oraz w latach 2007 – 2013 w poszczególnych celach strategicznych.

Warsztat II

- weryfikacja hierarchicznej listy działań ZSROW w podziale na Schemat II PPL+ i okres późniejszy,
- uszczegółowienie zadań wybranych do realizacji w Schemacie II,
- przyporządkowanie odpowiednich ram organizacyjnych poszczególnym działaniom (termin realizacji, partnerzy, wskaźniki realizacji),
- oszacowanie kosztów realizacji poszczególnych działań,
- ustalenie sposobów informowania i promocji o projekcie i ZSROW.

Pomiędzy spotkaniami trwały prace eksperckie nad Zintegrowaną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich. Ostateczny dokument został zaprezentowany w trakcie konferencji zamykającej projekt realizowany w ramach Schematu I „Pilotażowego Programu Leader+” w dniu 21 marca 2006 r.

Rola partnerstwa w tworzeniu ZSROW

Idea planowania strategicznego promowana przez instytucje europejskie oparta jest na szerokim partnerstwie lokalnym, wspieranym przez konsultantów zewnętrznych. Zatem tak istotne stało się pozyskanie możliwie największej liczby informacji od mieszkańców, co nastąpiło w trakcie cyklu szkoleń, warsztatów, a także przeprowadzonych badań społecznych. Co bardzo istotne, w trakcie konsultacji udało się dotrzeć zarówno do pojedynczych obywateli, którzy prezentowali swoje prywatne opinie, jak również do przedstawicieli ważniejszych środowisk gmin biorących udział w projekcie:

1. partnerzy publiczni:

- przedstawiciele władz wykonawczych gmin – Burmistrzowie i Wójtowie,
- przedstawiciele władz uchwałodawczych gmin – Radni,
- kierownicy kluczowych wydziałów urzędów gmin,
- pracownicy urzędów gmin,
- przedstawiciele jednostek gminnych – przedsiębiorstw komunalnych, szkół, domów kultury,
- przedstawiciele innych instytucji publicznych objętych realizacją projektu,

2. partnerzy społeczni:

- przedstawiciele organizacji pozarządowych działających na obszarze realizacji ZSROW,
- lokalni liderzy,
- przedstawiciele młodzieży,
- reprezentacja kobiet poszczególnych gmin,

3. partnerzy gospodarczy:

- osoby prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby prowadzące gospodarstwa agroturystyczne,
- lokalni rzemieślnicy,

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

- reprezentanci rolników.

Członkowie LGD dysponując wnioskami z dotychczas prowadzonych konsultacji w ramach projektu „Korzenie przyszłości Pogórza”, analizami eksperckimi, swoją wiedzą na temat potencjałów obszaru, a nade wszystko swoim doświadczeniem zawodowym dokonali ostatecznego wyboru tematów wiodących, celów strategicznych oraz zadań, które będą wdrażane w Schemacie II. W ciągu intensywnych spotkań warsztatowych powstały plany realizacji poszczególnych działań. Dzięki temu skutecznie wdrożono w życie zasadę partnerstwa obowiązującą w Unii Europejskiej, minimalizując ryzyko braku akceptacji dokumentu przez mieszkańców.

Budowanie partnerstwa poprzez realizację Strategii:

Prace nad realizacją Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich rozpoczęto wraz z uruchomieniem projektu „Korzenie przyszłości Pogórza” realizowanego w ramach Schematu II Pilotażowego Programu Leader+. Proces realizacji ZSROW składał się z zadań wynikających z harmonogramu. Realizacja zadań oparta była na partnerstwie członków i partnerów sektora publicznego, społecznego i gospodarczego. Aktywne uczestnictwo partnerów dawało możliwość efektywnej, skutecznej i terminowej realizacji ZSROW a zaplanowane zadania zrealizowano bez wprowadzania zmian. Realizacja przebiegała w następujących zadaniach tematycznych;

„Biesiady Pogórzańskie – odkrywanie tajemnic” – cykl imprez kulturalno-turystycznych na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju

Zorganizowano dziesięć „Biesiad Pogórzańskich – odkrywanie tajemnic”, które były działaniem służącym integracji i logistycznemu rozplanowaniu wydarzeń kulturalnych i turystycznych odbywających się na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Zrealizowano je na terenie każdej gminy wchodzącej w skład obszaru. Cieszyły się one dużą popularnością wśród mieszkańców oraz turystów. Powodowały oddziaływanie na rozwój lokalnej gospodarki oraz aktywizację społeczności, szczególnie, że dotychczas wydarzenia te organizowane były bez jakiegokolwiek współpracy pomiędzy gminami i partnerami lokalnymi, bez żadnej wspólnej marki. Członkowie LGD – Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju – zidentyfikowali podstawowe czynniki, które umożliwiły poszczególnym wydarzeniom uzyskanie odpowiedniego statusu promocyjnego:

- uzyskanie marki dla wydarzeń kulturalno-turystycznych na obszarze objętym działaniem Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju;
- zintegrowany kalendarz wydarzeń kulturalno-turystycznych zorganizowanych na obszarze LGD;
- wspólna promocja i plan marketingowy dla organizowanych imprez.

Ranga wydarzeń oraz ich oddziaływanie na promocję regionu przyczyniła się w znaczny sposób do rozwoju takich gałęzi lokalnej gospodarki, jak: agroturystyka, rzemiosło, usługi okołoturystyczne, handel. Wydarzenia te pozwoliły na;

- uatrakcyjnienie turystyczno kulturowe obszaru,
- zapewnienie efektywnej promocji imprez pod wspólną marką „Biesiada Pogórzańska – odkrywanie tajemnic”,

- zaangażowanie partnerów zewnętrznych do realizacji wydarzeń kulturalno-turystycznych.

Zaangażowanie partnerów pokazało potencjał społeczny, gospodarczy, kulturowy i turystyczny obszaru. Zaangażowały się Gminne Ośrodki Kultury, szkoły, Ochotnicze Straże Pożarne, Koła Gospodyń Wiejskich, stowarzyszenia sportowe, stowarzyszenia kulturalne, rady sołeckie, miejscowi rzemieślnicy, twórcy ludowi, rzeźbiarze, malarze, miejscowe przedsiębiorstwa, związki producenckie, związki rolników.

Cykl szkoleń podnoszących wiedzę i umiejętności mieszkańców gmin Pogórza

Realizacja niniejszego zadania wpisała się w modny w ostatnich latach nurt „społeczeństwa opartego na wiedzy”. Przeprowadzono w ramach realizacji projektu „Korzenie Przyszłości Pogórza” szkolenia;

- szkolenia dla przedsiębiorców i rolników - zasady zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, pozyskiwanie funduszy Unii Europejskiej na rozwój przedsiębiorczości i rolnictwa, zasady wypełniania wniosków o płatność obszarową, marketing, rozwój grup producenckich, rozwój rolnictwa ekologicznego,
- szkolenia z zakresu ochrony środowiska dla mieszkańców - racjonalna gospodarka odpadami, kształtowanie świadomości ekologicznej, wykorzystanie alternatywnych źródeł energii,
- szkolenia z zakresu turystyki i agroturystyki - zasady zakładania i prowadzenia działalności agroturystycznej, promocja turystyczna,
- szkolenia podnoszące umiejętności komputerowe - szkolenia z zakresu obsługi komputera, wykorzystania Internetu,
- szkolenia z zakresu kształtowania społeczeństwa obywatelskiego - zasady zakładania i prowadzenia stowarzyszeń, pozyskiwanie funduszy Unii Europejskiej na działalność organizacji pozarządowych, zasady działania wolontariatu, kształtowanie wśród mieszkańców „miękkich umiejętności”, np. wystąpienia publiczne, negocjacje, komunikacja interpersonalna.

Rolą Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju w ramach realizacji niniejszego zadania była: identyfikacja potrzeb szkoleniowych mieszkańców bazująca na powyższej liście tematów, poszukiwanie partnerów prowadzących poszczególne tematy szkoleniowe, organizacja kalendarza szkoleń, nabór uczestników oraz techniczna organizacja szkoleń. Zorganizowano 12 dni szkoleniowych. Podczas szkoleń identyfikowano potrzeby partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych pod kątem planowania rozwoju dla obszaru, gmin, miejscowości i partnerów indywidualnych. Identyfikacja potrzeb rozwojowych pozwoliła na określenie i planowanie zadań do Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007-2013.

Ruchomy Punkt Doradczy dla przedsiębiorców i rolników

Cechą charakterystyczną Ruchomego Punktu Doradczego (RPD) była jego mobilność. Funkcjonował w wyznaczonych dniach we wszystkich gminach z obszaru wdrażania ZSRW. We wstępnej części realizacji zadania został opracowany harmonogram działalności Punktu. Harmonogram określał zakres świadczonych usług doradczych oraz konkretne daty spotkań w poszczególnych gminach. Uwzględniał rzeczywiste potrzeby obywateli pięciu gmin Pogórza. Do prowadzenia doradztwa byli wynajmowani specjaliści od konkretnego zagadnienia.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Potencjalny zakres świadczenia usług doradczo-informacyjnych przedstawiał się następująco:

- dostępne źródła finansowania projektów dla przedsiębiorców i rolników,
- zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej,
- doradztwo prawne dla przedsiębiorców,
- zasady prowadzenia księgowości w przedsiębiorstwach,
- doradztwo podatkowe dla przedsiębiorców,
- zasady prowadzenia gospodarstw ekologicznych,
- tworzenie grup producenckich, forów i stowarzyszeń przedsiębiorców,
- prowadzenie i promocja gospodarstwa agroturystycznego,
- rejestracja i promocja produktów lokalnych,
- wypełnianie wniosków o płatność obszarową,
- możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Zainteresowani byli obsługiwani na bieżąco. Punkt prowadził ewidencję świadczonych usług. W ramach promocji Punktu przygotowano materiały promujące jego działalność, które były systematycznie dystrybuowane wśród mieszkańców pięciu gmin Pogórza.

Przy współpracy z partnerami opracowano i wydano:

- folder poświęcony lokalnym walorom przyrodniczym, historycznym oraz ludowym (promocja pogórzańskiego dziedzictwa kulturowego, promocja spędzania wolnego czasu na terenie LGD, promocja lokalnej bazy turystycznej, promocja atrakcji turystycznych) – 5000 egzemplarzy.
- mapę turystyczną – materiał promujący lokalną bazę turystyczną, a w szczególności liczne szlaki piesze, ścieżki rowerowe i konne, ścieżki dydaktyczne, miejsca atrakcyjne turystycznie, w tym promocje partnerów, 1500 egzemplarzy.
- nagrany i wyemitowany w TVP film promujący lokalne walory turystyczne, przyrodnicze i kulturowe – 5 odcinków filmu (dla każdej gminy osobno) 10-minutowych, w których pokazano partnerów, ich działalność i zaangażowanie w sprawę rozwoju obszaru.
- zbiór lokalnych, pogórzańskich legend i podań ludowych wraz ze słownikiem opisującym pochodzenie historyczne wsi i przysiółków znajdujących się na terenie objętym działaniem Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju – 1500 egz.
- zbiór tradycyjnych, lokalnych przepisów kulinarnych zebranych z obszaru LGD - 1500 egzemplarzy.
- wykonano 38 tablic z mapami obszaru oraz informacjami turystycznymi i ustawiono w 38 wsiach (wszystkich) z obszaru działania Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju.

Wszystkie formy promocyjne zawarte w niniejszym zadaniu zostały rzetelnie wyłonione jako materiały, które w sposób efektywny wpłyną na popularyzację obszaru LGD wśród turystów oraz gości przejeżdżających przez ten region.

Materiały promocyjne były opracowywane przez Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju oraz jego partnerów lokalnych, tj.: ośrodki kultury, samorządy lokalne, miejscowe organizacje pozarządowe, stowarzyszenia grupy rolników i przedsiębiorców, organizacje turystyczne.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

Partnerzy publiczni, społeczni i gospodarczy wzięli udział w zorganizowanych wyjazdach na Tragi Agroturystyczne w Krakowie, Międzynarodowe Targi w Poznaniu oraz wizycie studyjnej w Alta Valtelinie we Włoszech.

We wszystkich tych wydarzeniach zaprezentowało się na stoiskach i wystawach promocyjnych, 56 partnerów z obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Opracowano pięć koncepcji merytoryczno - technicznych dokumentacji, z aktywnym udziałem partnerów. Dokumentacje opracowywano przy szerokiej konsultacji z partnerami i są to koncepcje merytoryczne i dokumentacje techniczne dot. zagospodarowania turystycznego, rekreacyjnego i sportowego Pogórza.

- Plan Odnowy dla miejscowości gminy Szerzyny
- Plan odnowy i rozwój centrów wsi dla miejscowości Gminy Rzepiennik Strzyżewski
- Koncepcja architektoniczna i budowlana amfiteatru w Gromniku
- Projekt boiska sportowego rozwój centrum wsi Lubcza – Ryglice
- Projekt ścieżek edukacyjnych łączących kompleks sportowy ze stadionem w Tuchowie

Dokumentacja była opracowywana z udziałem partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Opracowywanie dokumentacji pozwoliło na zaktywizowanie partnerów a równocześnie umocnienie ich roli w planowaniu rozwoju tego obszaru.

W trakcie realizacji strategii partnerzy czynnie i aktywnie uczestniczyli we wszystkich realizowanych zadaniach i wydarzeniach. Każde z realizowanych zadań było oparte na współpracy z partnerami. Np. konsultacja tematów szkoleniowych i doradczych z rolnikami i przedsiębiorcami oraz stowarzyszeniami, udział w szkoleniach z ich udziałem, organizacja biesiad pogórzańskich jako imprez kulturalnych, turystycznych, wystawienniczych, promocyjnych z udziałem ośrodków kultury, stowarzyszeń, twórców ludowych, rzemieślników, producentów, etc.

W trakcie wdrażania Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich – Programu Rozwoju Pogórza stale były prowadzone konsultacje społeczne. Odbływały się poprzez pozyskiwanie opinii od osób biorących udział w poszczególnych wydarzeniach organizowanych w ramach projektu na temat stopnia zaspokojenia ich oczekiwań związanych z realizacją danego elementu wdrażania ZSRW, jak i całej Strategii. Opinie były zbierane np. poprzez przygotowane ankiety rozprowadzane w trakcie organizowanych imprez, szkoleń, czy świadczonych usług doradczych, indywidualnych rozmów i spotkań z mieszkańcami, opracowywaniem dokumentacji czy udziałem w wystawach i targach. Na stronie internetowej LGD został zamieszczony adres poczty elektronicznej, na który wszyscy zainteresowani mogli kierować swoje uwagi, pomysły i sugestie związane z wdrażaniem Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Ponadto, trzy razy odbyło się Walne Zebranie Członków Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, w trakcie którego były prezentowane sprawozdania z realizacji projektu. W spotkaniach brali również udział zainteresowani mieszkańcy obszaru. Przed zebraniem członkowie LGD zobowiązani byli do pozyskania opinii na temat wdrażania Strategii zarówno od podmiotów delegujących, jak i środowisk, w których mieszkają. Podmiotem odpowiedzialnym za wykorzystanie opinii na temat wdrażania strategii był

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Zarząd Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Na bieżąco analizował wyniki prowadzonych konsultacji i prowadzonej współpracy z partnerami.

Przygotowywanie i opracowywanie Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007-2013

Przygotowywanie LSR

Przygotowywanie Lokalnej Strategii Rozwoju rozpoczęto już w okresie realizacji Programu Rozwoju Pogórza. Prace przygotowawcze zintensyfikowano w maju 2008 roku. Od maja 2008 przeprowadzono:

- spotkanie konsultacyjne zespołu roboczego, Walne Zebranie Członków PSR, warsztaty analityczno diagnostyczne (czerwiec);
- spotkanie Zarządu z zespołem konsultacyjnym, spotkanie Zarządu z partnerami społecznymi (sierpień),
- spotkanie Zarządu z partnerami publicznymi i gospodarczymi (wrzesień),
- spotkanie Zarządu i Rady Decyzyjnej, warsztaty dot. opracowania ostatecznego kształtu LSR (październik).

Przeprowadzono dwie warsztatowe sesje strategiczne z członkami Lokalnej Grupy Działania i jej partnerami, na których opracowano założenia Strategii.

Przebieg warsztatowych sesji strategicznych z udziałem członków i partnerów Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju:

Warsztaty analityczno-diagnostyczne:

- elementy diagnozy aktualnej sytuacji obszaru na podstawie dotychczasowej realizacji ZSROW Programu Rozwoju Pogórza – prezentacja i dyskusja,
- weryfikacja analizy silnych i słabych stron gminy oraz zewnętrznych szans i zagrożeń dla dalszego rozwoju obszaru, czyli analizy SWOT (projekt analizy został przygotowany przez członków Zarządu Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju w oparciu o materiały powstałe w wyniku realizacji Programu Rozwoju Pogórza),
- określenie celów strategicznych Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007 -2013,
- określenie kryteriów lokalnych,
- określenie zadań do zamieszczenia w LSR, w oparciu o możliwości 4 Osi PROW na lata 2007-2013 LEADER i zidentyfikowane przez partnerów zadania,
- hierarchizacja działań i ustalenie listy działań do realizacji w latach 2007-2013 w poszczególnych celach strategicznych.

Warsztaty - opracowanie ostatecznego kształtu LSR:

- weryfikacja hierarchicznej listy działań LSR i określenie wskaźników,
- uszczegółowienie zadań i działań w tym wskaźników,
- przyporządkowanie odpowiednich ram organizacyjnych poszczególnym działaniom (termin realizacji, partnerzy, wskaźniki realizacji),
- oszacowanie kosztów realizacji poszczególnych działań,
- ustalenie sposobów informowania i promocji o realizacji i wdrażaniu Lokalnej Strategii Rozwoju.

Pomiędzy spotkaniami trwały prace eksperckie nad Lokalną Strategią Rozwoju. Ostateczna treść dokumentu Lokalna Strategia Rozwoju Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju została przyjęta przez Zarząd PSR w dniu 25 listopada 2008 roku. Przyjęcie Lokalnej Strategii Rozwoju uchwałą Walnego Zebrania Członków odbyło się 16 grudnia 2008 roku.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Rola partnerstwa przy opracowywaniu LSR

Idea planowania strategicznego promowana przez instytucje europejskie oparta jest na szerokim partnerstwie lokalnym. Pozyskanie możliwie największej liczby informacji od mieszkańców, jej analiza, diagnoza i opracowanie nastąpiło w trakcie cyklu spotkań i warsztatów. W trakcie konsultacji udało się zaktywizować i zaangażować partnerów. Aktywność partnerów była zapewne wynikiem współpracy i partnerstwa przy realizacji projektów w ramach pilotażowego programu Leader +. Partnerzy byli na to przygotowani. Uczestniczyli partnerzy publiczni:

- przedstawiciele władz wykonawczych gmin – Burmistrzowie i Wójtowie,
- przedstawiciele władz uchwałodawczych gmin – Radni,
- kierownicy kluczowych wydziałów urzędów gmin,
- pracownicy urzędów gmin,
- przedstawiciele jednostek gminnych – przedsiębiorstw komunalnych, szkół, domów kultury,
- przedstawiciele innych instytucji publicznych objętych realizacją projektu,

partnerzy społeczni:

- przedstawiciele organizacji pozarządowych działających na obszarze działania PSR,
- lokalni liderzy,
- przedstawiciele młodzieży,
- reprezentacja kobiet poszczególnych gmin,

partnerzy gospodarczy:

- osoby prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby prowadzące gospodarstwa agroturystyczne,
- lokalni rzemieślnicy,
- reprezentanci rolników.

Kluczowym czynnikiem opracowywania planów strategicznych jest dobre partnerstwo. W przypadku Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju takie dobre partnerstwo pozwoliło na przygotowywanie operacyjne i opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju.

Proces budowania partnerstwa, aby było ono skuteczne i trwałe, wymaga czasu i wspólnych działań. W przypadku Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju ten proces trwa 4 lata.

I.3. CHARAKTERYSTYKA CZŁONKÓW LGD ALBO JEJ PARTNERÓW I SPOSÓB ROZSZERZANIA LUB ZMIANY SKŁADU LGD

Członkostwo nadaje uchwałą Zarząd na pisemny wniosek kandydata (deklaracja członkowska), który został poparty rekomendacją partnera społecznego, partnera gospodarczego, gminy wiejskiej, gminy miejsko-wiejskiej, związku międzygminnego lub innej osoby prawnej, której działalność obejmuje realizację celu Stowarzyszenia. Uchwałą w przedmiocie nadania członkostwa Zarząd podejmuje w ciągu 45 dni od dnia złożenia wniosku.

W przypadku podjęcia uchwały odmawiającej nadania członkostwa lub nie podjęcia żadnej uchwały przez Zarząd, zainteresowanemu służy prawo do złożenia wniosku o rozstrzygnięcie sprawy przez najbliższe Walne Zebranie.

Ponadto Walne Zebranie na wniosek Zarządu może nadać osobie szczególnie zasłużonej dla realizacji celów, dla których Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju zostało powołane, honorowe członkostwo Stowarzyszenia.

Cele Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, które powinny być realizowane przez wszystkich jego członków zarówno przed, jak i po przystąpieniu do PSR, przedstawiają się w sposób następujący:

- działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, w szczególności terenów gmin Ryglice, Tuchów, Szerzyny, Rzepiennik Strzyżewski, Gromnik,
- opracowanie lokalnej strategii rozwoju w rozumieniu przepisów PROW 2007-2013 dla terenów wymienionych gmin,
- wspieranie działań na rzecz realizacji LSR dla terenów pięciu pogórzańskich gmin,
- promocję obszarów wiejskich położonych na terenie gmin wchodzących w skład obszaru działalności Lokalnej Grupy Działania,
- mobilizowanie ludności do wzięcia aktywnego udziału w procesie rozwoju obszarów wiejskich, położonych na terenie pięciu gmin Pogórza,
- upowszechnianie i wymiana informacji związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich, położonych na terenie gmin z obszaru działalności Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie działając na rzecz rozwoju obszarów wiejskich uwzględnia ochronę oraz promocję środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów historyczno-kulturowych, rozwój turystyki oraz popularyzację i rozwój produkcji wyrobów regionalnych.

W Pogórzańskim Stowarzyszeniu Rozwoju jest 108 członków, którzy reprezentują 8 partnerów sektora publicznego 100 partnerów społeczno-gospodarczych. Członkowie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju to mieszkańcy gmin Tuchów, Rzepiennik Strzyżewski, Ryglice, Gromnik i Szerzyny to jest obszar działania PSR. Członkowie, jak i partnerzy sektorów, które reprezentują członkowie stanowią szeroką retrospektywę podmiotów publicznych społecznych i gospodarczych obszaru. Na uwagę zasługuje tu fakt, że członkami PSR są osoby które są liderami w swoim środowisku, miejscowości, gminie i obszarze LGD. To osoby, które niejednokrotnie są członkami w tym członkami funkcyjnymi, dwu lub nawet trzech sektorów. Osoby te prowadząc własne gospodarstwo, przedsiębiorstwo lub będąc w tych pracownikami funkcyjnymi, kierując jednostką samorządu terytorialnego lub w tej jednostce będąc na stanowisku kierowniczym a

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

równocześnie aktywnie działając w stowarzyszeniach i organizacjach, lub należąc to samorządów gminnych, wiejskich i organizacji prowadzi własną działalność rolniczą, gospodarczą. Niejednokrotnie są członkami sektora publicznego, społecznego i prywatnego. Zawsze jednak wiodącym sektorem wykazany w poniższej tabeli to ten, który w ich działalności stanowi podstawę 90% aktywności, funkcji życiowych i zaangażowania bytowo-rozwojowego.

Z chwilą ostatecznych konsultacji i opracowywania Lokalnej Strategii Rozwoju - listopad 2008, Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju liczyło 109 członków, którzy reprezentują partnerów publicznych – 19, społeczno-gospodarczych – 90. Wnioskować stąd należy, że Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju prowadzi systematyczną działalność na rzecz poszerzania członkostwa w LGD, poszerzania ilości partnerów a równocześnie akceptuje i wprowadza zmiany w strukturze LGD, organach zarządczych, kontrolnych i decyzyjnych zgodnie ze statutem PSR.

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju realizując idee podejścia Leader, w tym partnerstwa w działaniu, przyjmuje równocześnie na siebie obowiązek prowadzenia stowarzyszenia zgodnie z prawem obowiązującym i normami wynikającymi z przepisów, ustaw, rozporządzeń i uchwał Unii Europejskiej i Państwa Polskiego dotyczących Lokalnych Grup Działania realizujących strategię rozwoju w granicach obszaru swojego działania. Powyższe reguluje również zasady rozszerzenia lub zmiany składu LGD Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju zgodnie z przyjętym statutem, który stanowi podstawę działania Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju.

Zgodnie z zapisami w statucie, Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju jako cel swojego działania wyznaczyło m.in. aktywizowanie i mobilizowanie społeczności lokalnej do działań rozwojowych i równocześnie określiło zasady członkostwa jako dobrowolnego uczestnictwa dla osób fizycznych i prawnych spełniających warunki, określone obowiązki i zasady członkostwa, jak w Rozdziale III Statutu PSR.

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju chcąc umacniać potencjał rozwojowy obszaru swojego działania, będzie prowadzić w ramach statutowych zapisów aktywizację podmiotów sektora gospodarczego, społecznego i publicznego do przystępowania, zrzeszania się w stowarzyszeniu. Wszystkim tym z obszaru działania PSR, którzy wyrażą i zadeklarują chęć pracy jako członkowie i partnerzy w stowarzyszeniu przyjmą zasady jego działania, stowarzyszenie będzie otwarte.

Zmiany składu stowarzyszenia mogą wystąpić tylko wówczas, gdy jego członkowie nie będą realizować postanowień statutowych w tym swoich obowiązków, naruszenia statutu, działania na niekorzyść, dobrowolnego ustąpienia.

Załącznik nr 24

**Lista członków Lokalnej Grupy Działania Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju.
Załącznik uzupełniany jest raz w roku, przy okazji Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków.**

I.4. STRUKTURA RADY POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU, DO KTÓREJ WYŁĄCZNEJ WŁAŚCIWOŚCI NALEŻY WYBÓR OPERACJI ZGODNIE Z ART. 62 UST. 4 ROZPORZĄDZENIA NR 1698/2005 ZWANEJ ORGANEM DECYZYJNYM.

Statut Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju w Rozdziale IV Rada, określa w art.36a – do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji – zgodnie z art.62 ust. 4 rozporządzenia nr 1698/2005 – które mają być realizowane w ramach LSR opracowanej przez Stowarzyszenie. Rada jest wybierana przez Walne Zebranie spośród członków tego zebrania. W skład Rady wchodzi od 15 do 20 osób – z uwzględnieniem równej reprezentacji przedstawicieli gmin: Tuchowa, Gromnika, Rzepiennika Strzyżewskiego, Ryglic, Szerzyn.

Co najmniej połowę członków Rady stanowią podmioty, o których mowa w art. 6 ust. 1 lit. b i c rozporządzenia nr 1698/2005, lub ich przedstawiciele (partnerzy gospodarczy i społeczni, inne odpowiednie podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe, w tym organizacje zajmujące się zagadnieniami z zakresu środowiska naturalnego, oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie równości mężczyzn i kobiet, podmioty zrzeszające rolników, kobiety wiejskie, młodych ludzi).

Co najmniej połowa składu Rady powinna zamieszkiwać na obszarze objętym działalnością LSR przynajmniej od 5 lat przed ich powołaniem do Rady. Co najmniej połowa składu Rady powinna posiadać doświadczenie w zakresie realizacji operacji lub projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich, współfinansowanych ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej.

Członkowie Rady nie mogą pozostawać z członkami Zarządu lub członkami Komisji Rewizyjnej w związku małżeńskim, ani też w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa. Strukturę Rady reguluje Regulamin Rady. Regulamin Rady Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju określa organizację wewnętrzną i tryb pracy Rady. Członkowie Rady są wybierani przez Walne Zebranie. Przewodniczącego Rady wybiera Rada ze swojego grona. Ponadto Rada wybiera ze swojego grona Wiceprzewodniczącego oraz Sekretarza.

Uchwałą Walnego Zebrania Członków Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju przyjęto, że członków Rady PSR będzie 15 reprezentujących sektor publiczny, społeczny i gospodarczy. Walne Zebranie Członków Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju wybrało na członków Rady PSR 15 członków. Zgodnie z regulaminem Rady na posiedzeniu członków Rady PSR postanowiono mocą uchwały Rady wybrać; Przewodniczącego Rady PSR – Mariusza Rysia, Wiceprzewodniczącego Rady Bogdana Stasza, Sekretarza Rady – Annę Gieracką.

RADA STOWARZYSZENIA

L.p	Imię i nazwisko lub nazwa formalnego członka	Funkcja w strukturze rady	Imię i nazwisko przedstawiciela	Gmina którą reprezentuje	Sektor którego członek jest reprezentantem
1.	Gmina Tuchów	Przewodniczący kierujący pracą Rady	Mariusz Ryś	Gmina Tuchów	publiczny
2.	Gmina Gromnik	Wiceprzewodniczący Rady	Bogdan Stasz	Gmina Gromnik	publiczny
3	Stowarzyszenie Zalasowian	Sekretarz Rady	Anna Gieracka	Gmina Ryglice	społeczny

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

4	Biuro Podróży Krystyna	Członek Rady	Krystyna Kamykowska	Gmina Tuchów	gospodarczy
5	Firma handlowo- produkcyjna Barbara Sp. z o.o.	Członek Rady	Grzegorz Wędrychowicz	Gmina Rzepiennik Strzyżewski	gospodarczy
6	Ochotnicza Straż Pożarna w Ołpinach	Członek Rady	Roman Gabryel	Gmina Szerzyny	społeczny
7	Sklep spożywczo- przemysłowy „Stawiska” Czesław Cudek	Członek Rady	Czesław Cudek	Gmina Gromnik	gospodarczy
8	Gmina Szerzyny	Członek Rady	Stanisław Kmieć	Gmina Szerzyny	publiczny
9	Gminny Klub Sportowy w Gromniku	Członek Rady	Stanisław Murczek	Gmina Gromnik	społeczny
10	Firma Trans Euro	Członek Rady	Cyprian Furman	Gmina Szerzyny	gospodarczy
11	Gmina Ryglice	Członek Rady	Teresa Połoska	Gmina Ryglice	publiczny
12	Jerzy Urbanek	Członek Rady	Jerzy Urbanek	Gmina Tuchów	społeczny
13	Jadwiga Bryndał	Członek Rady	Jadwiga Bryndał	Gmina Rzepiennik Strzyżewski	społeczny
14	Stowarzyszenie Rozwoju Gminy i Wspierania Przedsiębiorczości Rolnej	Członek Rady	Andrzej Marcinek	Gmina Ryglice	społeczny
15	Gmina Rzepiennik Strzyżewski	Członek Rady	Kazimierz Fudala	Gmina Rzepiennik Strzyżewski	publiczny

Radę Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju reprezentuje 33,3% partnerów publicznych, 40,0% partnerów społecznych oraz 26,7% partnerów gospodarczych. Zatem w strukturze Rady, partnerów sektora społeczno-gospodarczego jest 66,7 %.

Zasady i procedury funkcjonowania Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju oraz organu decyzyjnego.

Powołanie członków Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju reguluje statut. Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych, obejmującym osoby fizyczne i osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, mające na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, działającym jako Lokalna Grupa Działania (LGD). Stowarzyszenie zrzesza osoby fizyczne działające w ramach sektora publicznego (partnerzy publiczni: instytucje reprezentujące administrację rządową i samorządową), sektora społecznego (partnerzy społeczni: organizacje pozarządowe) oraz sektora gospodarczego (partnerzy gospodarczy: przedsiębiorcy, gospodarstwa rolne; organizacje zrzeszające podmioty gospodarcze) z obszaru gmin Ryglice,

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

Tuchów, Szerzyny, Rzepiennik Strzyżewski, Gromnik. Członkami zwyczajnymi Stowarzyszenia – zgodnie z art. 15 ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – mogą być także osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego.

Członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia może być pełnoletnia osoba fizyczna, która:

- a) spełnia przesłanki określone w ustawie prawo o stowarzyszeniach,
- b) działa na rzecz celów określonych w art. 8 i przedstawi rekomendację zawierającą w szczególności pozytywną opinię w tym zakresie udzieloną przez – działającego na obszarze gmin wskazanych w art.6 ust.1 – partnera społecznego, partnera gospodarczego, gminę wiejską, gminę miejsko-wiejską, związek międzygminny, inną osobę prawną, której działalność obejmuje realizację celu Stowarzyszenia,
- c) złoży deklarację członkowską.

Członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia może być – zgodnie z art. 15 ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – osoba prawna, w tym jednostka samorządu terytorialnego, o ile działa na obszarze, którego dotyczy LSR, wykonuje działalność związaną z realizacją celów Stowarzyszenia, jest jednostką samorządu terytorialnego lub jednym z partnerów publicznych, gospodarczych i społecznych, w tym organizacją pozarządową działającą na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, zajmującą się zagadnieniami z zakresu środowiska naturalnego lub promowanie równości mężczyzn i kobiet; złoży deklarację członkowską, wraz ze wskazaniem osoby reprezentującej osobę prawną w LGD. Członkostwo nadaje uchwałą Zarząd na pisemny wniosek kandydata (deklaracja członkowska) poparty rekomendacją, o której mowa w art.10 ust.1 lit. b. W przypadku kandydatów będących osobami prawnymi nie istnieje wymóg przedłożenia rekomendacji. Uchwałą w przedmiocie nadania członkostwa Zarząd podejmuje w ciągu 45 dni od dnia złożenia wniosku.

W przypadku podjęcia uchwały odmawiającej nadania członkostwa lub nie podjęcia żadnej uchwały przez Zarząd, zainteresowanemu służy prawo do złożenia wniosku o rozstrzygnięcie sprawy przez najbliższe Walne Zebranie. Prawo do złożenia wniosku o rozstrzygnięcie sprawy przez Walne Zebranie przysługuje zainteresowanemu w terminie do 21 dni od doręczenia mu uchwały Zarządu odmawiającej nadania członkostwa lub w terminie do 21 dni od upływu określonego w ust.2 terminu do podjęcia uchwały przez Zarząd. W takim przypadku decyzję podejmuje Walne Zebranie na najbliższym zebraniu, nie później niż w terminie 4 miesięcy od dnia złożenia wniosku o rozstrzygnięcie sprawy przez Walne Zebranie.

Członkiem Rady Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju może być członek Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju wybrany przez Walne Zebranie członków.

Członkowie Rady nie mogą pozostawać z członkami Zarządu lub członkami Komisji Rewizyjnej w związku małżeńskim, ani też w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub podległości z tytułu zatrudnienia.

Zasady odwołania członków Rady Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju

Odwołanie członka Rady może nastąpić tylko z ważnych, uzasadnionych przyczyn – w szczególności w razie: braku obiektywizmu przy wyborze operacji, choroby powodującej

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

trwałą niezdolność do sprawowania funkcji, naruszenia postanowień statutu, skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo popełnione umyślnie, uchylania się od pracy w Radzie.

Procedura funkcjonowania Rady Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju określona jest w Statucie, Regulaminie Rady oraz w wewnętrznej procedurze składania wniosków i wyboru operacji. Powyżej wymienione cztery dokumenty regulują zasady i procedury funkcjonowania LGD w tym organu decyzyjnego. Statut określa zakaz łączenia funkcji członka Rady, z członkiem Zarządu lub członkiem Komisji Rewizyjnej a równocześnie określa iż członek Rady nie może pozostawać w podległości z tytułu zatrudnienia w stosunku do członka Zarządu. Oznacza to iż Zarząd jako organ zarządczy w stowarzyszeniu zatrudniający pracowników w stowarzyszeniu, biurze LGD nie może zatrudnić członka Rady. Regulamin Rady określa jej funkcję, strukturę, zasady funkcjonowania oraz zasady postępowania przy wyborze operacji. Regulamin Rady uzupełnia co do jej decyzyjności w wyborze operacji, dokument podstawowy Lokalna Strategia Rozwoju którą Walne Zebranie Członków PSR zatwierdza w formie uchwały i w której określone są w formie dokumentów (załączników do LSR) procedury; składania wniosków, wyboru operacji (procedura wyboru operacji przyjęta jest przez Walne Zebranie Członków PSR w formie odrębnej uchwały Walnego Zebrania Członków PSR jako uchwała decyzyjna zgodnie z art 20 lit.(i,d) oraz art 23.).

Kwalifikacje i doświadczenia osób wchodzących w skład Rady

Wszystkie osoby wchodzące w skład organu decyzyjnego LGD, posiadają wiedzę i doświadczenie w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym podejścia Leader. Ponad połowa składu Rady to osoby, które ukończyły kursy i szkolenia w zakresie funduszy unijnych, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, wsparcia rozwoju obszarów wiejskich, podejścia Leader. Większość osób składu Rady posiada bogate doświadczenie w zakresie realizacji projektów z funduszy unijnych oraz zarządzania i koordynacji projektami finansowanymi

i współfinansowanymi z programów Unii Europejskiej, w tym PROW i podejścia Leader. Osoby ze składu Rady zarządzały i realizowały projekty m.in. z takich programów jak; SAPARD, SPO-ROL, ZPORR, PPWOW, EFRWP, EFS PO-KL, PHARE, Heifer Projekt International, Pilotażowy Program Leader + Schemat I i Schemat II. Wszystkie osoby wchodzące w skład Rady czynnie uczestniczyły w realizacji projektu Korzenie Przyszłości Pogórza - Aktywizacja Społeczności Lokalnej realizowanego w ramach I Schematu Pilotażowego Programu Leader+ przez Gminę Tuchów - Burmistrza Tuchowa, w ramach II Schemat Pilotażowego Programu Leader+ przez Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju – członków PSR. Trzy osoby w stopniu komunikatywnym w mowie i piśmie zna język niemiecki i angielski. Jedna osoba posiada biegłą znajomość języka angielskiego udokumentowaną certyfikatem. Osiem osób posiada wykształcenie wyższe rolnicze i ekonomiczne. Siedem osób wykształcenie średnie i policealne w większości rolnicze. Swoją wiedzą, kwalifikacjami i doświadczeniem jak w załączniku do LSR gwarantują przeprowadzanie wdrażania LSR poprzez decyzję o wyborze operacji zgodnie z zasadami, normami, etyką a w szczególności podejściem LEADER.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

Dla skutecznego funkcjonowania i efektywnego wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju, Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju opracowało wewnętrzne wytyczne dotyczące:

- Opis warunków technicznych i lokalowych biura LGD
- Procedury naboru pracowników do biura LGD
- Opis stanowisk, przydział obowiązków, zakres odpowiedzialności

Załącznik nr 21

Opis warunków technicznych i lokalowych biura LGD

Załącznik nr 22

Procedura naboru pracowników do biura LGD

Załącznik nr 23

Opis stanowisk, przydziałów obowiązków, zakres odpowiedzialności

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju zrealizowało projekt pn. Korzenie przyszłości Pogorza - Aktywizacja Społeczności Lokalnej, w ramach Pilotażowego Programu Leader+. W ramach realizacji tego projektu szereg zadań z zakresu, szkoleń, doradztwa, promocji, wizualizacji, kultury i turystyki na swoim obszarze. Posiada zatem bogate doświadczenie w zarządzaniu projektami podejścia Leader.

Zrzeszeni w Pogórzańskim Stowarzyszeniu Rozwoju członkowie realizowali poszczególne zadania a partnerzy z obszaru realizowali zadania w ramach tego projektu m.in. pięć ośrodków kultury z obszaru realizowało w ramach projektu zadania w zakresie imprez kulturalno-wystawienniczych oraz targowo-promocyjnych i szkoleniowych.

Gmina Tuchów zrealizowała projekt w ramach Pilotażowego Programu Leader+ Schemat I w wyniku którego powstało Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju i ZSRROW.

Trzy gminy realizowały projekty z zakresu SPO „Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego”. Gminy realizowały projekty w ramach programów unijnych i bez względu na to jaki był to program, dotyczył on rozwoju obszarów wiejskich m.in. SAPARD, ZPORR, PPWOW, EFRWP, EFS PO-KL ale również projekty w ramach funduszy krajowych. Partnerzy Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, firmy, gospodarstwa rolne, gospodarstwa agroturystyczne, stowarzyszenia, OSP, Kluby sportowe i kulturalne, realizowały projekty w ramach funduszy Phare, Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego, Komisji Europejskiej, Ministerstwa Kultury, Ministerstwa Sportu, Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Heifer Projekt International. Członkowie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, którzy reprezentują partnerów, byli koordynatorami tych projektów. Swoim doświadczeniem, jak w załączniku do LSR, gwarantują wdrażanie LSR i realizację podejściem dobrego doświadczonego partnerstwa, podejściem LEADER.

Kwalifikacje i doświadczenie osób, które będą odpowiedzialne za zarządzanie projektem, a także kwalifikacje członków Rady znajdują się w załączniku do wniosku o wybór LGD oraz w archiwum Lokalnej Grupy Działania.
Informacje są na bieżąco uzupełniane i aktualizowane.

II. DEFINICJA OBSZARU OBJĘTEGO LSR WRAZ Z UZASADNIENIEM JEGO WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI

II.1. Uwarunkowania przestrzenne

OBSZAR REALIZACJI ZINTEGROWANEJ STRATEGII ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH dla Programu Rozwoju Pogórza w ramach Pilotażowego Programu LEADER+

Rysunek 1. Obszar działania Pogórzeńskiego Stowarzyszenia Rozwoju

II.2. Podział terytorialny

W skład obszaru tworzącego Pogórzeńskie Stowarzyszenie Rozwoju wchodzi pięć gmin województwa małopolskiego (ziemski powiat tarnowski): Gromnik, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny oraz Tuchów.

Gminy Tuchów i Ryglice są gminami miejsko-wiejskimi, pozostałe gminy są gminami wiejskimi. Gmina Ryglice uzyskała status gminy miejsko-wiejskiej 1 stycznia 2001 r., kiedy to decyzją Prezesa Rady Ministrów sołectwo Ryglice otrzymało prawa miejskie. Gmina Szerzyny włączona została do województwa małopolskiego 1 stycznia 2003 r. (wcześniej wchodziła w skład powiatu jasielskiego w województwie podkarpackim).

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Tabela 1. Charakterystyka terytorialna gmin tworzących Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju oraz nr zgodnie z rejestrem TERYT.

Nazwa gminy	Typ gminy	Nr w rejestrze TERYT ¹	Liczba sołectw	Liczba miast	Liczba miejscowości wiejskich
PSR	-	-	39	2	37
Gromnik	gmina wiejska	121602 2	7	-	7
Ryglice	gmina miejsko-wiejska	121606 3 ²	8	1	7
Rzepiennik Strzyżewski	gmina wiejska	121607 2	6	-	6
Szerzyny	gmina wiejska	121616 2	5	-	5
Tuchów	gmina miejsko-wiejska	121610 3 ³	13	1	12

Źródło: Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju – TERYT, Bank Danych Regionalnych GUS.

II.3. Uwarunkowania geograficzne

Terytorium PSR znajduje się we wschodniej części województwa małopolskiego. Wszystkie gminy objęte projektem znajdują się w obrębie ziemskiego powiatu tarnowskiego, tworząc jego południowo-wschodnią część. Obszar ten graniczy z następującymi jednostkami terytorialnymi:

- a) od północy, zachodu i południa z innymi gminami ziemskiego powiatu tarnowskiego (województwo małopolskie):
 - od północy z gminami Skrzyszów i gminą wiejską Tarnów;
 - od północnego-zachodu z gminą Pleśna;
 - od zachodu z gminą Zakliczyn;
 - od południa z gminą Ciężkowice;
- b) od południa i południowego-wschodu z gminami powiatu gorlickiego (województwo małopolskie):
 - od południa z gminą Moszczenica;
 - od południowego-wschodu z gminą Biecz;
- c) od wschodu i południowego-wschodu z gminami powiatu jasielskiego (województwo podkarpackie):
 - od południowego-wschodu z gminą Skołyszyn;
 - od wschodu z gminą Brzyska;
- d) od wschodu i północnego-wschodu z gminami powiatu dębickiego (województwo podkarpackie):
 - od wschodu z gminą Jodłowa;
 - od północnego-wschodu z gminą Pilzno.

¹ Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT) funkcjonuje w oparciu o przepisy: ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. Nr 88, poz. 439 z późn. zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia, stosowania i udostępniania krajowego rejestru urzędowego podziału terytorialnego kraju oraz związanych z tym obowiązków organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. Nr 157, poz. 1031 z późn. zm.).

² Gmina Ryglice z racji statusu gminy miejsko-wiejskiej posiada również osobne numery w systemie TERYT dla miasta (121606 4) oraz dla obszaru wiejskiego (121606 5).

³ Gmina Tuchów z racji statusu gminy miejsko-wiejskiej posiada również osobne numery w systemie TERYT dla miasta (121610 4) oraz dla obszaru wiejskiego (121610 5).

II.3.1. Powierzchnia obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju

Łączna powierzchnia obszaru PSR wynosi **439,23 km²** (43 923 ha). Największymi terytorialnie gminami wchodzącymi w jego skład są gminy miejsko-wiejskie: Ryglice (116,81 km²) oraz Tuchów (100,14 km²). Obszary pozostałych gmin nie przekraczają 100 km²: Szerzyny (82,24 km²), Rzepiennik Strzyżewski (70,23 km²), Gromnik (69,81 km²).

Powierzchnię obszaru Stowarzyszenia w przeważającej większości stanowią tereny wiejskie. Dwa niewielkie miasta znajdujące się na tym obszarze zajmują łącznie jedynie 43,23 km², co stanowi ok. 9,8% powierzchni całego obszaru.

Wiejski charakter terenu ukazuje również struktura użytkowania gruntów, gdzie ponad 62% stanowią użytki rolne. 22,7% lasy i grunty leśne, a jedynie 15,1% pozostałe grunty (w tym pod zabudową) i nieużytki.

Tabela 2. Użytkowanie powierzchni na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju - w ha.

Gmina	Powierzchnia gminy	Użytki rolne	Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
PSR	43 923	27 320	9 976	6 629
Gromnik	6 981	4 182	1 794	1 005
Ryglice, w tym:	11 681	7 324	2 964	1 395
<i>Ryglice – miasto</i>	2 508	1 538	7 60	211
<i>Ryglice – obszar wiejski</i>	9 173	5 785	2204	1 183
Rzepiennik Strzyżewski	7 023	5 052	1 423	548
Szerzyny	8 224	5 035	1 483	1 706
Tuchów, w tym:	10 014	5 727	2 312	1 975
<i>Tuchów – miasto</i>	1 815	985	254	576
<i>Tuchów – obszar wiejski</i>	8 199	4 742	2 058	1 399

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Tabela 3 Użytkowanie powierzchni na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju - w %.

Gmina	Powierzchnia gminy	Użytki rolne	Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
PSR	100,0%	62,2%	22,7%	15,1%
Gromnik	100,0%	59,9%	25,7%	14,4%
Ryglice	100,0%	62,7%	25,4%	11,9%
<i>Ryglice – miasto</i>	100,0%	61,3%	30,3%	8,4%
<i>Ryglice – obszar wiejski</i>	100,0%	63,1%	24,0%	12,9%
Rzepiennik Strzyżewski	100,0%	71,9%	20,3%	7,8%
Szerzyny	100,0%	61,2%	18,0%	20,7%
Tuchów	100,0%	57,2%	23,1%	19,7%
<i>Tuchów – miasto</i>	100,0%	54,3%	14,0%	31,7%
<i>Tuchów – obszar wiejski</i>	100,0%	57,8%	25,1%	17,1%

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Najbardziej rolniczy charakter pod kątem użytkowania gruntów posiada wschodnia część obszaru Stowarzyszenia. Na terenie gminy Rzepiennik Strzyżewski, aż 71,9% powierzchni stanowią użytki rolne. Pozostałe gminy z tej części obszaru również odznaczają się wysokim udziałem użytków rolnych w ogólnej powierzchni, przekraczającym 60% (Ryglice 62,7%, Szerzyny 61,2%). Zachodnia część obszaru PSR posiada mniejsze odsetki użytków rolnych w ogólnej powierzchni, które nie przekraczają 60% (Tuchów 57,2%, Gromnik 59,9%).

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

II.3.2. Obszary sąsiadujące z terenem Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju

Teren Stowarzyszenia położony jest na wschodnich obrzeżach województwa małopolskiego, bezpośrednio przy granicy z województwem podkarpackim, w znacznym oddaleniu od Krakowa - ośrodka regionalnego. Obszar ten o charakterze rolniczym, jest w trudniejszej sytuacji gospodarczej niż uprzemysłowiona zachodnia część województwa.

Największym ośrodkiem gospodarczym i społecznym sąsiadującym z terenem PSR jest Tarnów – siedziba starostwa powiatowego oraz oddziałów zamiejscowych organów administracji rządowej i samorządowej szczebla wojewódzkiego. Tarnów jest również dla okolicznych gmin głównym ośrodkiem usługowym, kulturalnym, oświatowym oraz handlowym. Istotne związki Stowarzyszenia z Tarnowem, występują w zakresie zatrudnienia. Duży odsetek mieszkańców Pogórza dojeżdża do pracy do miasta powiatowego.

II.3.3. Ukształtowanie powierzchni

Rzeźba terenu na obszarze Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju jest zróżnicowana. Niewielki fragment w północnej części obszaru (głównie północne części gmin Tuchów i Ryglice) posiada charakter równinny o wysokości 200 – 250 m n.p.m. Tereny położone w centralnej i południowej części obszaru mają charakter podgórski, gdzie wysokość nad poziom morza dochodzi do 534 metrów. Wzniesienia odznaczają się przeważnie łagodnymi grzbietami i spadzistymi stokami pociętymi licznymi debrami i parowami o stromych, urwistych brzegach. Najwyżej położone (450-534 m n.p.m.) są obszary w paśmie Brzanki. Najwyższym wzniesieniem całego obszaru jest Brzanka (Dobratyń) – 534 m n.p.m.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 VI 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie działalności rolniczej na obszarach **o niekorzystnych warunkach gospodarowania** (Dz. U. Nr 73 i Nr 158 z późn. zm.) na terenie Lokalnej Grupy Działania wstępują tereny zakwalifikowane jako niekorzystne. Tereny te nie zajmują znaczących odsetków na obszarze LGD, jednak ich występowanie oddaje charakter ukształtowania terenu dla całego obszaru. Występowanie terenów o niekorzystnych warunkach gospodarowania na obszarze Lokalnej Grupy Działania przedstawia się następująco:

- Gmina Gromnik – 221 ha
- Miasto i Gmina Ryglice – 0 ha
- Gmina Rzepiennik Strzyżewski – 1348,44 ha
- Gmina Szerzyny – 0 ha
- Miasto i Gmina Tuchów – 0 ha

Łącznie na terenie Lokalnej Grupy Działania występuje ok. **1569,44 ha** użytków rolnych zakwalifikowanych jako niekorzystne, zgonie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o wspieraniu działalności rolniczej na obszarach **o niekorzystnych warunkach gospodarowania**. Areał ten stanowi ok. **6%** wszystkich użytków rolnych (27066,46 ha) na omawianym obszarze.

II.4. Uwarunkowania przyrodnicze/środowiskowe

II.4.1. Klimat

Istotnymi cechami klimatu dla wegetacji roślinnej są:

- średnia roczna wielkość opadów - 677 mm.
- średnia roczna temperatura waha się od 6,0 do 9,2°C
- długość okresu wegetacyjnego 210-220 dni.
- występowanie pierwszych przymrozków - początek października
- występowanie ostatnich przymrozków - druga połowa maja
- dni z temperaturą powyżej 0°C 170-210
- okres zalegania pokrywy śnieżnej 40-75 dni
- ilość dni deszczowych – 165
- ilość dni z opadem śniegu – 41

Do szczególnie szkodliwych czynników klimatycznych należą spóźnione przymrozki wiosenne, jak również obfite opady śniegu.

II.4.2. Gleby

Na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju występują trzy typy gleb:

- gleby brunatne wyługowane, wytworzone z lessów i brunatne wyługowane wietrzeniowe,
- gleby pseudobielicowe wytworzone z lessu i pseudobielicowe wietrzeniowe,
- mady wytworzone z osadów aluwialnych Białej i jej dopływów.

Aż 97,5% gleb występujących na terenie Stowarzyszenia stanowią gleby brunatne. 39% gleb to gleby bardzo kwaśne, 27% to gleby kwaśne. Pozostałe 44% to gleby kwaśne i obojętne. Wapnowania wymaga 79% gleb, 73% gleb posiada bardzo niską i niską zawartość fosforu i potasu.

Podział gleb ze względu na klasy bonitacyjne na terenie PSR wygląda następująco:

Tabela 4. Klasy bonitacyjne gleb na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju:

Jedn. terytorialna		Klasa bonitacyjna					
		I	II	III	IV	V	VI
PSR	ha	-	192,3	3809,6	18103,9	3361,4	909,4
	%	-	0,7	14,4	68,6	12,7	3,4
Gmina Gromnik	ha	-	-	370,9	1486,7	955,4	245,0
	%	-	-	12,1	48,5	31,2	8,2
Gmina Ryglice	ha	-	18,1	1374,8	5535,4	737,5	200,8
	%	-	0,2	17,5	70,4	9,4	2,5
Gmina Rzepiennik Strzyżewski	ha	-	-	579,2	3945,3	499,3	58,0
	%	-	-	11,5	78,4	9,9	1,1
Gmina Szerzyny	ha	-	-	233,1	3883,4	678,7	191,4
	%	-	-	4,7	77,9	13,6	3,8
Gmina Tuchów	ha	-	174,2	1251,6	3253,1	490,5	214,2
	%	-	3,1	22,2	57,7	8,7	3,3

Źródło: Urzędy Gmin wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania (Gromnik, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny, Tuchów)

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Gleby na terenie Stowarzyszenia nie należą do urodzajnych. Przeważają gleby IV klasy bonitacyjnej, które średnio stanowią ponad 68%. Poza tym duże arealty zajmują również gleby III i V klasy bonitacyjnej (odpowiednio 14,4% i 12,7%). Pozostałe klasy bonitacyjne nie zajmują istotnych powierzchni, a gleb najbardziej urodzajnych, należących do I klasy bonitacyjnej, nie odnotowano w ogóle.

II.4.3. Bogactwa naturalne

Obszar Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju znajduje się w obrębie Karpat Zewnętrznych zbudowanych ze skał kredowych i trzeciorzędowych. Osady fliszowe składają się prawie wyłącznie z występujących na przemian ławic piaskowców i łupków. Układają się one w serie będące nasuniętymi na siebie płaszczowinami i fałdami o ogólnym przebiegu z północnego zachodu na południowy-wschód. Występują tutaj płaszczowina magurska i śląska. Na terenie tym najczęściej występują utwory górnej kredy serii śląskiej. Najpospolitsze są piaskowce drobno- i gruboziarniste, zróżnicowane co do zabarwienia i odporności.

Na obszarze Lokalnej Grupy Działania eksploatuje się piaskowce istebniańskie z przeznaczeniem na materiał budowlany i drogowy. Na niewielką skalę eksploatowane są również żwiry rzeczne w dolinie Białej.

Obszar Pogórza jest ubogi w surowce naturalne. Przeważają złoża skał i kruszywa pozyskiwane na niewielką skalę i wykorzystywane głównie w budownictwie. Do najważniejszych bogactw naturalnych występujących na terenie Lokalnej Grupy Działania zaliczyć należy:

- złoża kruszywa naturalnego (żwir z piaskiem miejscami zgliniony);
- złoża grubo- i cienkoławicowego piaskowca (gadulskiego, istebniańskiego);
- złoża glin czwartorzędowych;
- zasoby wód mineralnych (w zachodniej części obszaru);
- zasoby drewna pozyskiwanego na terenie Nadleśnictwa Gromnik.

W miejscowości Polichy (Gmina Gromnik) występują liczne źródła i wycieki wód o podwyższonej zawartości siarkowodoru. Badania trzech źródeł („Paweł”, „Geologów”, „Jacek”), pozwoliły zaklasyfikować je do wód specyficznych – siarczkowych. Warstwami wodonośnymi dla wymienionych źródeł są gruboławicowe piaskowce i łupki warstw istebniańskich dolnych w strefach uskokowych wieku kredowego (Rajchel, 2000).

- źródło „Paweł” – posiada wodę wodorowęglanowo – wapniową ($\text{HCO}_3^- - \text{Ca}$), zawierającą jako składnik specyficzny siarkowodor (H_2S), w ilości $15,5 \text{ mg/dm}^3$. Mineralizacja wynosi $0,5 \text{ g/dm}^3$.

Tabela 5. Analiza fizykochemiczna wody ze źródła „Paweł” (Rajchel, 2000).

	Na^+	K^+	Li^+	Sr^+	Ca^{2+}	Mg^{2+}	Fe^*	Cl^-	SO_4^{2-}	HCO_3^-
mg/dm³	22,30	1,02	0,04	0,60	90,74	7,75	0,05	12,80	44,82	322,10
% milivoli	15,55	0,32	0,00	0,16	73,40	10,20	0,00	5,50	14,20	80,20

Źródło: „Źródła wód siarczkowych w Karpatach Polskich”.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

- źródło „Geologów” - posiada wodę wodorowęglanowo – wapniową ($\text{HCO}_3 - \text{Ca}$), zawierającą jako składnik specyficzny siarkowodór (H_2S), w ilości 17,8 mg/dm³. Mineralizacja wynosi 0,6 g/dm³.

Tabela 6. Analiza fizykochemiczna wody ze źródła „Geologów” (Rajchel, 2000).

	Na ⁺	K ⁺	Li ⁺	Sr ⁺	Ca ²⁺	Mg ²⁺	Fe ⁺	Cl ⁻	SO ₄ ²⁻	HCO ₃ ⁻
mg/dm ³	34,18	2,48	0,05	1,02	108,70	13,31	0,10	18,80	66,33	322,10
% milivali	18,40	0,78	0,09	0,30	67,40	13,54	0,04	7,37	19,10	73,40

Źródło: „Źródła wód siarczkowych w Karpatach Polskich”.

- źródło „Jacek” - posiada wodę wodorowęglanowo – wapniowo - sodową ($\text{HCO}_3 - \text{Ca} - \text{Na}$), zawierającą jako składnik specyficzny siarkowodór (H_2S), w ilości 38 mg/dm³. Mineralizacja wynosi 0,8 g/dm³.

Tabela 7. Analiza fizykochemiczna wody ze źródła „Jacek” (Rajchel, 2000).

	Na ⁺	K ⁺	Li ⁺	Sr ⁺	Ca ²⁺	Mg ²⁺	Fe ⁺	Cl ⁻	SO ₄ ²⁻	HCO ₃ ⁻
mg/dm ³	61,7	3,36	0,06	1,65	87,80	20,43	0,04	9,90	42,70	483,10
% milivali	30,3	0,90	0,00	0,33	49,60	19,02	0,00	3,00	9,70	87,00

Źródło: „Źródła wód siarczkowych w Karpatach Polskich”.

Wody siarczkowe mają zastosowanie w leczeniu m.in.: reumatoidalnego zapalenia stawów, chorób zwyrodnieniowych stawów, chorób pourazowych narządów ruchu, schorzeń skóry, przewodu pokarmowego i innych.

Wykorzystanie na skalę przemysłową wód siarczkowych występujących w Polichtach jest niemożliwe ze względu na ich zbyt małą wydajność. Wody te, (a szczególnie woda ze źródła „Geologów”) są wykorzystywane przez miejscową ludność i przyjezdnych zarówno do picia jak również do kąpieli.

II.4.4. Lesistość

Wg informacji zawartych w Banku Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego, na terenie Stowarzyszenia występuje 10 410 ha lasów, co daje średnią lesistość na poziomie **22,7%**. Poniższa tabela prezentuje lesistość na terenie poszczególnych gmin wchodzących w obszar PSR.

Tabela 8. Lesistość i powierzchnia gruntów leśnych na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju w 2006 r. – w ha.

Gmina	Powierzchnia gruntów leśnych, w tym:			Lesistość
	ogółem	lasy	grunty leśne prywatne	
PSR	10 455,8	10 410,0	7 206,4	22,7%
Gromnik	1 790,9	1 786,4	1 333,6	25,6%
Ryglice	2 955,3	2 938,0	1 631,9	25,1%
Rzepiennik Strzyżewski	1 435,5	1 433,9	1 349,8	20,3%
Szerzyny	1 966,3	1 961,6	1 588,8	23,9%
Tuchów	2 307,8	2 290,1	1 302,3	22,9%

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Użytki leśne tworzą kilka większych zespołów oraz szereg enklaw leśnych o stosunkowo dużym stopniu naturalności drzewostanu. Większe obszary zalesień znajdują się:

- na wyniesieniach Grzbietu Brzanka – Liwocz
- na wyniesieniach masywu Wału
- na wyniesieniach Płaskowyżu Rożnowskiego

Występowanie enklaw leśnych, wskazujących wcześniejszy zasięg kompleksów leśnych, wiąże się z terenami trudnymi dla wprowadzenia gospodarki polowej – wzniesieniami o stromych zboczach, dolinami cieków wodnych.

Tabela 9. Własność gruntów leśnych na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju w 2006 r. – w ha.

Gmina	Grunty leśne ogółem	Grunty leśne publiczne, w tym:			Grunty leśne prywatne
		ogółem	Skarbu Państwa	gminne	
PSR	10 455,8	3 249,4	3 140,2	109,2	7 206,4
Gromnik	1 790,9	457,3	433,4	23,9	1 333,6
Ryglice	2 955,3	1 323,4	1 294,4	29,0	1 631,9
Rzepiennik Strzyżewski	1 435,5	85,7	83,2	2,5	1 349,8
Szerzyny	1 966,3	377,5	353,5	24,0	1 588,8
Tuchów	2 307,8	1005,5	975,7	29,8	1 302,3

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Lasy państwowe na tym obszarze, o powierzchni ok. 3 140,2 ha znajdują się w zarządzie Nadleśnictwa Gromnik. Nie tworzą one oddzielnych zespołów – stanowią części większych kompleksów, razem z lasami prywatnymi. Stan sanitarny lasów państwowych jest dobry. Nie zostały one zakwalifikowane do stref uszkodzeń przemysłowych. Gospodarka leśna prowadzona jest zgodnie z planem urządzania lasu.

Pozostałą część użytków leśnych stanowią lasy, będące własnością osób fizycznych lub osób prawnych. Zajmują one powierzchnię ok. 7206,4 ha. Gospodarka leśna w tych lasach prowadzona jest zgodnie z uproszczonymi planami urządzania lasów, pod nadzorem Nadleśnictwa Gromnik.

W podziale na piętra roślinności obszar PSR leży w piętrze pogórza. Dominują nieleśne zbiorowiska roślinne. Wśród zbiorowisk roślinności nieleśnej przeważają zbiorowiska synantropijne, związane z gruntami ornymi (segetalne). Półnaturalne zbiorowiska roślinności nieleśnej stanowią łąki i pastwiska.

W drzewostanach ekosystemów leśnych dominuje buk i jodła. Znaczny udział ma również sosna zwyczajna i dąb szypułkowy. Występuje też świerk, modrzew europejski, dąb bezszypułkowy, jawor, czereśnia, olsza czarna i szara.

Dominującym zbiorowiskiem w piętrze pogórza jest zespół żyznej buczyny karpackiej w formie podgórskiej. Występuje ona głównie w obrębie lasów pasma Brzanki. Niżej na zboczach oraz u podnóży wzgórz występują lasy jodłowe. Innym zbiorowiskiem leśnym niższych partii pogórza jest zespół grądu *Tilio-Carpinetum*, tworzony przez grab zwyczajny, dąb szypułkowy oraz jodłę, buk, klon polny i lipę drobnolistną. Często sadzone są w charakterze przedplonów drzewostany sosnowe. Dość często spotykane na tym terenie są zagajniki i laski brzozone.

II.4.5. Zasoby wodne

Na obszarze PSR znajduje się gęsta sieć rzek i potoków. Najważniejszym ciekim wodnym terenu, jest płynąca z południa na północ rzeka Biała, zbierająca za pośrednictwem swych dopływów większość wód.

Wschodnie i południowo-wschodnie (poprzez rzekę Ropę) fragmenty obszaru należą do zlewni Wisłoki. Niewielki fragment w zachodniej części (gmina Gromnik) leży w zlewni Dunajca.

Na omawianym terenie występują dwa poziomy wodonośne: czwartorzędowy i fliszowy. W obrębie poziomu fliszowego zbiornik wodny tworzą piaskowce gruboławicowe. Występują tu wody typu szczelinowego o zróżnicowanej wydajności i głębokości występowania. Poziom fliszowy spełnia kryteria Głównych Zbiorników Wód Podziemnych.

Na terenie gminy Gromnik, we wsi Polichty występuje kilkanaście źródeł wód siarczkowych. Są to największe naturalne wypływy powierzchniowe wody zmineralizowanej na omawianym terenie. Zbadane źródła dostarczają wodę wodorowęglanowo-wapniową i wodorowęglanowo-wapniowo-sodową, zawierającą siarkowodór.

II.5. Obszary chronione

Park Krajobrazowy Pasma Brzanki położony jest we wschodniej części województwa małopolskiego i zachodniej części województwa podkarpackiego. Całkowita powierzchnia Parku wynosi **18867 ha**. Park obejmuje wschodnią część Pogórza Ciężkowickiego między dolinami Białej i Wisłoki. W części województwa małopolskiego leży on na terenie pięciu gmin: Gromnik, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny i Tuchów, natomiast w części województwa podkarpackiego leży na obszarze trzech gmin: Brzyska, Skołyszyn, Jodłowa. Na obszarze Lokalnej Grupy Działania aż **12154,22 ha** znajduje się pod ochroną Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki, co stanowi 64% powierzchni całego Parku. Na terenie Parku zaprojektowano utworzenie 4 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 310,5 ha. Dwa z nich „Ostry Kamień” i „Góra Liwecka” znajdują się na terenie województwa małopolskiego, a dwa „Nagórze” i „Liwocz” na terenie województwa podkarpackiego. Park położony jest na terenie zewnętrznych Karpat fliszowych, w obrębie płaszczowiny śląskiej. Rzeźba terenu jest bardzo urozmaicona. Charakterystyczne są tutaj znaczne spadki terenu oraz głęboko wcięte doliny potoków. W obrębie najwyższych partii Parku przeważają utwory kredowe (zlepieńce, piaskowce, łupki, margle). Na szczególną uwagę zasługuje fałd Brzanka - Liwocz wybitnie zindywidualizowany, odgraniczający się ostro od otoczenia. Do cennych elementów przyrody nieożywionej zaliczyć należy dwa pomniki przyrody nieożywionej w Żurowej i Burzynie.

O wysokiej wartości Parku świadczy fakt występowania na jego obszarze wielu gatunków chronionych. Stwierdzono tutaj 23 gatunki roślin objętych ochroną całkowitą oraz 8 gatunków chronionych częściowo. Do zabytków kultury materialnej tego terenu można zaliczyć:

- dwór z drugiej połowy XVII w. w Bistuszowej,
- dwór z XIX w. w Burzynie,
- kościół w Jodłowie Tuchowskiej, drewniany z 1871 r., z dzwonnica z 1878 r.,
- kościół w Kowalowej, drewniany z 2 połowy XVIII w. przeniesiony w 1974 r., z Ryglic,
- kościół w Żurowej, drewniany z 1794 r.,
- kościół w Brzyskach, murowany z lat 1861 - 1883.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

W granicach PKPB znajduje się również 5 cmentarzy wojennych z okresu I wojny światowej.

Ciężkowicko - Rożnowski Park Krajobrazowy powstał w 1995 roku. Położony jest w południowo - wschodniej części województwa małopolskiego, zajmuje **17634** ha powierzchni. Na obszarze PSR **3064 ha** znajduje się pod ochroną Ciężkowicko-Rożnowskiego Parku Krajobrazowego, co stanowi 17% powierzchni całego Parku. Obejmuje najcenniejsze pod względem przyrodniczym, krajobrazowym i kulturowym fragmenty zachodniej części Pogórza Ciężkowickiego. Są to ciągi wzgórz pomiędzy Dunajcem a Białą oraz fragment z prawobrzeżnej części zlewni Białej. Znaczna część Parku (55 %) stanowi obszary wykorzystane do produkcji rolnej. Lasy zajmują 39 % powierzchni Parku. Walory tego terenu wynikają z interesującej budowy geologicznej, urozmaiconej rzeźby terenu, występowania cennych zbiorowisk roślinnych, rzadkich i chronionych gatunków roślin, bogatej fauny, zasobności w wody mineralne oraz niskiego stopnia degradacji środowiska przyrodniczego. Bardzo cenne są zabytki kultury materialnej. Do najcenniejszych elementów przyrody nieożywionej należy zgrupowanie form skalnych w rezerwacie przyrody „Skamieniałe Miasto” w Ciężkowicach. W rejonie Bukowca znajduje się rezerwat przyrody nieożywionej „Diabla Skąły” i jedna z najdłuższych jaskiń szczelinowych w Polsce tzw. „Diabla Dziura” o długości ok. 320 m, miejsce hibernacji najrzadszego w Polsce nietoperza *podkowca małego*. Teren Parku w paśmie od Policht do Filipowic to miejsca z licznymi źródłami wód mineralnych (13 źródeł). Wody siarczkowe występują na terenie Policht, Stróż, Filipowic. Wody chlorkowe spotkać można w Słonej i Bieśniku. Na terenie Rudy Kameralnej znajdują się złoża rud żelaza, które eksploatowano w średniowieczu. Flora Parku liczy około 900 gatunków roślin naczyniowych. Najcenniejszym składnikiem szaty roślinnej Parku są ekosystemy leśne o wysokim stopniu naturalności. Najciekawsze naturalne zbiorowiska nieleśne tworzy roślinność naskalna porastająca wychodnie piaskowca ciężkowickiego oraz płaty roślinności o charakterze muraw kserotermicznych (na zboczach dolin rzek Białej i Dunajca), z *kłosownicą pierzastą*, *ciemiężykiem białokwiatowym* i *omanem szlachetką*.

O szczególnej wartości przyrodniczej Parku świadczy fakt zagęszczenia na tym terenie wielu gatunków roślin posiadających absolutny kres zasięgu w Polsce (*kłokoczka południowa*, *cebulica dwulistna*, *obrazki alpejskie*, *perłówka jednokwiatowa*, *sałatnica leśna*). Na terenie Parku spotkać można 40 gatunków roślin chronionych, a wśród nich m.in.: *widłak wroniec*, *pióropusznik strusi*. Fauna Parku wyróżnia się dużym bogactwem i zróżnicowaniem gatunków chronionych, rzadkich i ginących. Na terenie Parku stwierdzono około 600 gatunków chrząszczy, w tym gatunki chronione, rzadkie, a nawet unikatowe w skali kraju. Wśród innych chronionych zwierząt wymienić można m.in.: *bociana czarnego*, *krogulca*, *dzięcioła czarnego*, płazy, gady, ssaki, jak np.: *popielica*, *orzesznica*, *jeż*, pięć gatunków nietoperzy i inne.

Najcenniejsze walory kulturowe Parku stanowią:

- Dworek Paderewskiego w Kąsnej Dolnej,
- muzeum przyrodnicze im. Krystyny i Włodzimierza Tomków w Ciężkowicach,
- zabytkowy układ architektoniczny Ciężkowic z kościołem, rynkiem i ratuszem,
- zabytkowe kościoły w Brzozowej, Gromniku, Paleśnicy, Zborowicach, Jastrzębi,
- pozostałości robót górniczych (Słona, Paleśnica, Ruda Kameralna, Ostrusza),
- liczne miejsca Pamięci Narodowej z okresu I i II wojny światowej (Brzozowa, Polichty, Słona, Wola Stróska, Jamna).

Obszar Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego – obejmuje południowo-wschodnią część województwa małopolskiego w obrębie Pogórza Ciężkowickiego. Rozciąga się między dolinami Dunajca i Wisłoki, zajmując powierzchnię 66 800 ha. Obszar ten pełni funkcję otuliny dla parków krajobrazowych: Ciężkowicko-Rożnowskiego i Pasma Brzanki, wokół których został zaprojektowany. Obszar ten wyróżnia się znacznie zróżnicowaną rzeźbą terenu, poczynawszy od dolin większych rzek - Dunajca, Białej i Wisłoki, po najwyższe wzniesienia Wału (526 m. n.p.m.) i Lubinki (402 m. n.p.m.). Do najbardziej interesujących rejonów w tym obszarze należy jego północno-zachodnia część, w znacznym stopniu zalesiona. Dominują tu żyzne lasy bukowe tworzące podgórską formę buczyny karpackiej (*Dentario-glandulosae-Fagetum*) oraz grądy (*Tilio-Carpinetum*). Najładniejsze płaty buczyn występują w obrębie pasma Lubinki oraz we wschodniej części Obszaru w kompleksie leśnym okolic Dęborzyna. Bardzo interesujące z przyrodniczego punktu widzenia są tereny sąsiadujące z doliną Dunajca (rejon Janowic, Szczepanowic), gdzie zachowały się płaty muraw kserotermicznych z wieloma rzadkimi gatunkami roślin oraz ciepłolubnych gradów (*Tilio-Carpinetum melittetosum*). Północną część obszaru stanowi lessowy Próg Karpacki charakteryzujący się obecnością wielu gatunków roślin kserotermicznych.

Interesująca jest również dolina Dunajca z licznymi starorzeczami i żwirowiskami. Obszar bogaty jest w zabytki kultury materialnej, zgrupowane głównie w Tuchowie, Ryglicach, Zakliczynie, Luślawicach, Janowicach, Jodłowej, Przeczycy i wielu innych miejscowościach. O własnościach turystycznych świadczy bogata sieć szlaków turystycznych.

II.6. Uwarunkowania kulturowe

Obszar Lokalnej Grupy Działania zamieszkiwany jest przez grupę etniczną zwaną Pogórzanami. Jest to ludność, która kiedyś w wyniku osadnictwa średniowiecznego przyszła z północy, a ściślej biorąc z krakowskiego i sandomierskiego. Tak więc dzisiejsi Pogórzanie należą do wielkiej grupy Małopolan. Warto wspomnieć, iż większość Pogórza była terenem osadnictwa na prawie niemieckim. Niemcy ulegali jednak szybkiej asymilacji z ludnością polską, nie pozostawiając w kulturze ludowej praktycznie żadnych śladów.

Obszar zamieszkiwany przez Pogórzan położony jest na pograniczu górskich obszarów beskidzkich zasiedlonych przez ludność łemkowską na południu i południowo-wschodzie (Łemkowie Zachodni), górali sądeckich na południowo-zachodzie (Lachy Sądeckie), oraz ludność nizin prawobrzeżnych obszarów nadwiślańskich (rejon Brzeska i Tarnowa, tzw. Krakowiacy Wschodni) na północy. Każda z wymienionych grup kulturowych w pewnym stopniu wpływała na kształtowanie się zwyczajów i obyczajów na analizowanym terenie. Jednak badany obszar nie podporządkował się jednej z tych kultur, lecz zrodziła się na nim świadomość własnej odrębności. Ludność mieszkająca na granicy kilku kultur ukształtowała na analizowanym obszarze wspólnotę, która jest łącznikiem różnych tradycji przy zachowaniu swojej tożsamości.

II.6.1. Układ urbanistyczny, architektura i zagospodarowanie domostw

Zagrody chłopskie były otoczone własnym polem, co tworzyło specyficzny układ urbanistyczny poszczególnych miejscowości. Bogatsi mieszkańcy zamieszkiwali doliny albo tereny tuż pod wzgórzem („we wsi”), natomiast osoby biedniejsze miały swoje zagrody

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

umiejscowione na wzniesieniach. Grupy domostw wyżej położone zwane były przysiółkami. W każdej z dzisiejszych miejscowości można ich naliczyć kilkanaście. Charakterystycznym elementem wsi były drewniane kościoły, które budowano na wzgórzu lub chociażby na niewielkim wzniesieniu.

Głównym surowcem wykorzystywanym na analizowanym obszarze było drewno. Na jego bazie rozwinęła się dawna architektura regionu, mająca swą specyfikę i cechy charakterystyczne. Typowa chałupa na Pogórzu stanowi formę przejściową pomiędzy typem beskidzkim a nizinnym, spotykanym dalej na północ. Ciekawostką odnotowaną wśród terenowych zapisków etnografów tego obszaru jest fakt, że np. w Rzepienniku Strzyżewskim w 1910 r. niemal wszystkie chałupy były kurne, tzn. nie posiadały kominów, a dym z palenisk wydobywał się z izby przez otwór w powale.

Domostwa charakteryzowały się tym, iż w jednym ich końcu umiejscawiano chałupę, a w drugim oborę i „komorę”, stodołę oraz stojący osobno „bróg”. Specyficzne dla zabudowań analizowanego obszaru było budowanie piwnicy koło zagrody. Na podwórzu znajdować się musiała studnia, kilka grusz, jabłoni i śliw. Całość ogrodzona była płotem z drewnianych sztachet.

II.6.2. Sprzęt mieszkalny i gospodarski

Wiele dóbr kultury materialnej analizowanego obszaru wiąże się z wyposażeniem wnętrza mieszkalnego. O jednorodności obszaru świadczą eksponaty zachowane w muzeach i izbach pamięci zgromadzonych na tym terenie. Wśród nich szczególną uwagę warto zwrócić na:

- „luskopy” – nosidła do wiader,
- „ciosek” służący do wygarniania żaru z pieca chlebowego,
- „szlufanki” – rozkładane sofy,
- „szafarnię” – dużą drewnianą skrzynię do przechowywania zboża, podzieloną na kilka części, z których każda przeznaczona była na inny gatunek zboża i posiadała osobne wieko,
- „sąsieki” również służące do przechowywania zboża,
- „faski”, „ćwiercie” – beczki przeznaczone na kapustę,
- „żydki” – blaszane kaganki na naftę,
- „ślubanek” – ława do spania z wysuwaną skrzynią ze słomą. W ciągu dnia po przykryciu skrzynia służyła do siedzenia, a w nocy po jej wysunięciu do spania,
- „opołki” – koszyczki uplecione ze słomy.

Inne charakterystyczne dla tego obszaru urządzenia to masielnica, cedzaki, serownica, dziad do drzewa, przetaki, czy kołyski.

II.6.3. Ubiór

Strój Pogórzan ma charakter przejściowy, łącząc elementy ubiorów góralskich (wełniane białe spodnie, kierzce) z ubiorem typowo nizinnym (biała męska płótnianka, czapka „magierka”). Jako element wspólny wykształciła się biała sukmana tzw. „cuwa”.

Mężczyźni nosili długie, wypuszczane na wierzch koszule spięte rzemiennym paskiem, białe spodnie i sukienne kamizele zapinane na dwa rzędy blaszanych guzików.

Ulubionym ubiorem był błękitny spencer - bluzka nieco dłuższa od kamizelki z czerwonymi wyłogami na kołnierzu. Letnie nakrycie głowy stanowił słomiany kapelusz o szerokim rondzie, opasany czerwoną wstążką. W zimie noszono długie kozuchy, czapki baranie (wścieklice) i buty z cholewami. Oryginalnym nakryciem głowy była biała włóczkowa czapka, zwana magierką. Od święta zakładano czarny filcowy kapelusz, zwany tylickim.

W stroju kobiet również przeważało białe samodziałowe płótno lniane powszechnie wytwarzane na Pogórzu. Białe koszule, silnie przymarszczane przy szyi uzupełniały spódnice z siedmiu pótek lnianego płótna, ozdobione dołem ząbkami i bogatym białym haftem (tzw. fartuchy). Kompletowały je zawsze białe zapaski, również bogato haftowane lub zdobione koronką. Na przełomie XIX i XX wieku upowszechniły się spódnice z materiałów fabrycznych zwane farbówkami, z płótna drukowanego w kwiatowe lub geometryczne wzory. Z czasem farbówki zostały wyparte przez tybetówki - spódnice wełniane, przeważnie w kolorach białym, niebieskim lub zielonym z kolorowymi kwiatami. Strój uzupełniały silnie wycięte gorsety. Na głowie kobiety nosiły lniane chusty, tzw. łoktusy, mężatki upinały białe chusty czepcowe. Okryciem zimowym był wcięty w pasie, mocno fałdowany płaszcz z sukna niebieskiego lub granatowego (zwany przyjaciółka lub melizonka). Ubranie zimowe uzupełniały grube wełniane chusty i węgierskie, wysoko sznurowane buty z cholewami.

II.7. Uwarunkowania historyczne

Najstarszą akcją osadniczą po powstaniu państwa polskiego na tych terenach **podjęli benedyktyni z Tyńca**, korzystając z nadań książęcych, zapewne już w połowie XI wieku. Mniej więcej w tym okresie, prawdopodobnie w pierwszej połowie XI wieku powstaje Bistuszowa

i Uniszowa (miejscowości w granicach administracyjnych dzisiejszej Gminy Ryglice). Pod koniec jedenastego stulecia wsie te należały do benedyktynów tynieckich, przekazane zostały klasztorowi przez królową Judytę, drugą żonę Władysława Hermana.

Pierwsza pewna, **pisemna informacja historyczna** o miejscowościach z analizowanego terenu **została zawarta w dokumencie legata papieskiego Idziego**, w którym potwierdził posiadłości nadane przez monarchę, jako własności klasztoru benedyktynów w Tyńcu koło Krakowa. Są trudności z określeniem daty, z której pochodzi dokument. Badania wskazują na okres pomiędzy rokiem 1123 a 1125. Najbardziej prawdopodobną datą jest jednak rok **1124**.

Na dwunaste stulecie datuje się powstanie Ryglic. Pierwotnie była to osada leśna a jej mieszkańcy zajmowali się pędzeniem smoły.

W 1288 r. za zgodą Władysława Łokietka na analizowanym terenie **zezwolono na zakładanie miast i wsi według prawa niemieckiego**. Wcześniej istniało osadnictwo na prawie polskim. Z tego też roku pochodzi wzmianka o Gromniku, z której dowiadujemy się, że otrzymał on prawo osady według prawa niemieckiego od opactwa w Tyńcu.

W 1315 r. rozpoczęto wydobywanie soli w kopalni w Tuchowie, która dobrze prosperowała przez kilka stuleci. Kopalnia położona była po lewej stronie Białej.

Na XIV w. przypada okres w którym pojawiają się wzmianki o kolejnych miejscowościach. Przewodnictwo w pracach nad zasiedleniem tego terenu w XIV w. objął **król Kazimierz, lokując nowe wsie i nadając prawa niemieckie starym osadom**. Wiele wsi przechodzi także z rąk benedyktynów tynieckich na własność króla Polski. **W 1340 r.**

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Kazimierz Wielki nadaje Tuchowowi prawa miejskie wzorowane na prawie magdeburskim. Wyznaczono rynek i prostopadłe wychodzące ulice. W dokumencie lokacyjnym zatwierdzono herb miasta: są nim dwa złote skrzyżowane klucze, z mieczem pośrodku, umieszczone na niebieskim tle heraldycznej tarczy.

Z 1344 roku pochodzi pierwsza pisemna informacja o nazwie „Rzepiennik” (lokowano wtedy Rzepiennik Marciszewski, dziś gmina Gromnik), a także o Szywałdzie (Gmina Ryglice). Z kolei wieś Rzepiennik Strzyżewski była lokowana na prawie niemieckim w 1347 r., podobnie jak Rzepiennik Biskupi.

Parafia w Siemiechowie (dziś gmina Gromnik) została erygowana w 1346 r. a pierwsza wzmianka o kościele pochodzi z 1349 r.

Z wieku XV pochodzą informacje o powstających kolejnych miejscowościach na analizowanym obszarze, a także o nowych parafiach i kościołach. Z 1407 r. odnotowano pierwszą wzmiankę o Joninach (obecnie gmina Ryglice).

W wiekach XV i XVI rozwija się życie gospodarcze i społeczne regionu, głównie za sprawą przechodzenia przez analizowany obszar szlaku Pilzno – Biecz – Bardejow oraz Nowy Sącz – Tuchów – Pilzno – Lublin. Następuje **rozwój rzemiosła i handlu**. Powstają cechy rzemieślnicze: garncarzy w Rzepienniku Strzyżewskim, kowali w Ryglicach, krawców, sukienników, piekarzy, gorzelników, młynarzy w Tuchowie, bednarzy w Szerzynch, kołodziejów w Gromniku. **Duża grupa ludności zajmuje się rolnictwem** – uprawą roli i hodowlą zwierząt.

W 1597 r. zaczął się dynamiczny rozwój kultu Matki Bożej Tuchowskiej. Wtedy to po raz pierwszy zauważono w Tuchowie nadzwyczajne zjawiska, które przyczyniły się do powstania ruchu pielgrzymkowego.

W 1642 r. obraz Matki Boskiej Tuchowskiej zostaje uznany za cudowny. Prawdopodobnie wtedy odbyła się pierwsza koronacja obrazu. Do XVII wieku miasto rozwijało się pomyślnie, czerpiąc dochody z różnych rzemiosł, dobywania soli oraz z prowadzonego handlu. Już wówczas tuchowscy kupcy docierali aż do Rzymu, Lwowa, Moskwy, Berlina i Wiednia.

Wybuchające w **XVII w.** zarazy, najazdy obcych wojsk (węgierskich, niemieckich, szwedzkich, rosyjskich), głód oraz pożary powodują, iż **rozpoczął się upadek obszaru**.

W 1655 r. na analizowany teren docierają wojska szwedzkie. Legenda głosi, że w **1656 r. zostali pobici nad potokiem „Szwedką”** (teren dzisiejszej Gminy Ryglice), który od tego czasu został tak nazwany. W 1657 r. na obszarze pięciu pogórzeńskich gmin były dokonywane **rabunki przez szwedzkie ekspedycje i rozbite polskie wojska kwarciane**. Grasowały tutaj **wojska Jerzego II Rakoczego**, księcia Siedmiogrodu, pałą one m.in. kościół drewniany w Lubczy. Z kolei **wojska tatarskie i kozackie** podpaliły m.in. kościół w Ryglicach.

W Tuchowie uznano, że mały kościółek, w którym dotąd przebywał obraz, nie jest godnym miejscem dla „Tuchowskiej Cudotwórczyni”. Nowy kościół budowano przez prawie 17 lat (1665 – 1682). Został on konsekrowany pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny i Św. Stanisława, Biskupa i Męczennika, w dniu 8 września 1687 roku.

W dniu 29 czerwca 1772 r. do Tuchowa weszły wojska austriackie, a 31 lipca wkroczył do Tarnowa korpus generała d’Altony, który założył tu kwaterę. **I rozbiór Polski i wcielenie obszaru do cesarstwa austriackiego** stało się faktem. Pogłębiło osłabienie gospodarcze analizowanego terenu. Brak przemysłu i połączeń komunikacyjnych dawał się mieszkańcom dotkliwie we znaki. Od 1772 r. zauważalny jest napływ ludności żydowskiej z Niemiec.

Koniec wieku **XVIII i wiek XIX** na całym obszarze przynosi **dalsze zubożenie społeczności**, buntury chłopskie, epidemie np. cholery, które potęgują stagnację i brak rozwoju analizowanego terenu.

W **1809 r.** na terenie dzisiejszych pięciu pogórzańskich gmin pojawiają się **wojska rosyjskie**. Rok **1824** jest ważny dla historii **Ryglic**. Na mocy aktu z 1780 r. miejscowość ta **uzyskała** wtedy **status miasta** i od tamtego czasu aż do roku 1935 władzę administracyjną sprawowali tu burmistrzowie. Rok później w centrum miejscowości wyznaczono rynek. Status miasta Ryglice **utraciły jednak bardzo szybko**, bowiem już w **1833 r.** W latach 1831 – 1833 w Ryglicach stacjonują wojska pruskie i austriackie.

W **1846 r. wybucha rabacja chłopska**, ruch o antyfeudalnym obliczu. Bunt był umiejętnie podsycany przez władze austriackie z obawy, by chłopcy nie przyłączyli się do powstania krakowskiego. W tym samym roku doszło jednak do aresztowań osób podejrzanych o sprzyjanie powstaniu szlacheckiemu. W **roku 1848 dekretem cesarskim zniesiono pańszczyznę**, co spowodowało zmiany w stosunkach społeczno-ekonomicznych w Galicji.

W latach **40. i 50. XIX wieku** przez analizowany obszar przechodzą **fale głodu, epidemie tyfusu, ospy i cholery, zarazy ziemniaczanej**.

Lata 1855 – 1867 to okres, kiedy rząd austriacki dał mieszkańcom **Tuchowa** pewne szanse, organizując w nim **powiat ziemski, zwany becyrkiem**. Wówczas to zorganizowano pocztę (1855), zbudowano drewniany most na Białej (1855), pozwolono też osiedlić się Żydom (1854).

W latach 1870 – 71 wielka garbarnia Markusa Reintera i Michała Horna dostarczała surowca do wyrobu butów. Była to w tym czasie licząca się gałąź rzemiosła w tej okolicy. **Powolne ożywienie gospodarcze** zaznacza się dopiero **pod koniec XIX wieku**. Zapoczątkowało je oddanie do użytku **linii kolejowej Tarnów – Leluchów (1876)**. Rok wcześniej otwarto urząd pocztowy w Ryglicach.

Pod koniec XIX i na początku XX wieku na analizowanym terenie zawiązuje się **duża liczba organizacji politycznych i społecznych**, przyczyniających się do wzrostu świadomości polityczno-gospodarczej mieszkańców.

Rok 1914 to moment **wybuchu I wojny światowej**. Obszar staje się terenem starć wojsk austriackich z rosyjskimi we wrześniu. Wówczas to miały miejsce „walki pod Ołpinami” toczące w ramach ofensywy rosyjskiej.

Pod **Łowczówkiem** biła się między innymi **I Brygada Legionów** (1600 żołnierzy), która w dniach **22–25 grudnia 1914** roku próbowała powstrzymać ofensywę rosyjską. Zginęło 128 legionistów, rannych było aż 342 żołnierzy. W dniach tych Tuchów przeżył wielką bitwę armatnią, która spowodowała duże zniszczenia. Zniszczony został ratusz, uszkodzony kościół św. Jakuba, spalony budynek Kasy Oszczędności, uszkodzono zabudowania wokół rynku. W wyniku ofensywy **wojska rosyjskie zdobyły ostatecznie Tuchów i najbliższą okolicę**.

2 maja 1915 r. ruszyła na tym terenie tzw. „operacja gorlicka” czyli **zmasowana ofensywa wojsk niemiecko-austriackich**. Doszło do jednej z największych bitew I wojny światowej (na odcinku Staszówka – góra Pustki – Łużna – Gorlice).

Po czterech latach krwawych zmagani wojna wreszcie się skończyła. W dniu **10 października 1918 r.** ziemia tarnowska i teren pięciu gmin Pogórza **odzyskały wolność po 146 latach niewoli**.

1 września 1939 r. wybucha II wojna światowa. Wojska niemieckie wkroczyły na analizowany obszar już w pierwszych dniach wojny. Rozpoczął się okres ucisku i niedoli.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Szczególnie bestialsko rozprawiano się z mieszkańcami narodowości żydowskiej. Zostali oni pozamykani w gettach m.in. w Tuchowie, Rzepienniku Strzyżewskim i Tarnowie.

18 stycznia 1945 r. wkroczyły na ziemię tarnowską wojska radzieckie II Frontu Ukraińskiego.

Lata **Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej** przyniosły rozwój gospodarczy po okresie okupacji. Na terenach wiejskich popłynął prąd, zaczęto budować asfaltowe drogi umożliwiające komunikację z sąsiednimi miejscowościami i największymi miastami w regionie, tworzone były nowe szkoły podstawowe i ponadpodstawowe, ośrodki zdrowia. Szczególnie wiele szkół powstaje w latach sześćdziesiątych XX wieku. Nastąpił wzrost zainteresowania budownictwem mieszkaniowym, w latach siedemdziesiątych wielu mieszkańców obszarów wiejskich skorzystało z dotacji na wymianę pokryć dachowych ze słomianych na niepalne i trudnopalne.

II.8. Ocena społeczno-gospodarcza

II.8.1. Gęstość zaludnienia

Tabela 10. Podstawowe dane o gminach powiatu tarnowskiego w 2006 r.

Gmina	Ludność*	Udział w ludności powiatu [%]	Powierzchnia w km ²	Udział w powierzchni powiatu [%]	Gęstość zaludnienia [osób/km ²]	Liczba sołectw
PSR	52 791	27,2	440	31,2	120	39
Gromnik	8 394	4,3	70	5,0	120	7
Ryglice	11 471	5,9	117	8,3	98	8
Rzepiennik Strzyżewski	6 800	3,5	71	5,0	96	6
Szerzyny	8 231	4,2	82	5,8	100	5
Tuchów	17 625	9,1	100	7,1	176	13
Powiat tarnowski	193 781	100	1 411	100	137	187

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Obszar PSR - pięć gmin biorących udział w projekcie Leader zajmuje powierzchnię 440 km², co stanowi 31% powierzchni powiatu tarnowskiego (liczącego 1 411 km²). Z kolei teren dwóch miast objętych projektem (Tuchów, Ryglice) liczy 43 km², czyli 9,8% całkowitej powierzchni pięciu gmin będących przedmiotem niniejszej analizy. Spośród nich największą, pod względem powierzchni, jest gmina Ryglice obejmująca teren 117 km² (w tym miasto liczy 25 km²). Kolejne cztery gminy obejmują powierzchnię: Tuchów – 100 km², w tym 18 km² teren miasta; Szerzyny – 82 km², Gromnik – 70 km² i Rzepiennik Strzyżewski – 70 km².

Wskaźnik gęstości zaludnienia dla Stowarzyszenia to 120 osób na 1 km², co jest wskaźnikiem niższym od średniej wartości powiatu tarnowskiego (137 osób/km²), średniej wartości ogólnopolskiej (122 osoby/km²) i niższym również od wskaźnika regionu małopolskiego (215 osób/km²). Wśród gmin będących przedmiotem analizy największą gęstością zaludnienia charakteryzuje się gmina Tuchów, którą charakteryzuje wartość 176 osób/km². W przypadku pozostałych gmin wartość gęstości zaludnienia przedstawia się następująco: Gromnik (120 osób/km²), Szerzyny (100 osób/km²), Ryglice (98 osób/km²) i Rzepiennik Strzyżewski (96 osób/km²).

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

Tabela 11. Podstawowe wskaźniki demograficzne w gminach w 2006 r.

Gmina	Ludność*	Powierzchnia w km ²	Mężczyźni	Kobiety	Kobiety na 100 mężczyzn	Gęstość zaludnienia [osób/km ²]
PSR	52 791	440	26 008	26 467	102	120
Gromnik	8 394	70	4 157	4 191	101	120
Ryglice	11 471	117	5 674	5 797	102	98
Rzepiennik Strzyżewski	6 800	71	3 368	3 432	102	96
Szerzyny	8 231	82	4 084	4 147	102	100
Tuchów	17 625	100	8 725	8 900	102	176
Powiat tarnowski	193 781	1 411	95 843	97 938	102	137
Region małopolski	3.271.206	15 183	1.585.917	1.685.289	106	215
Polska	38.125.479	312 683	18.426.775	19.698.704	107	122

*według faktycznego miejsca zamieszkania

Źródło: opracowanie własne na bazie Banku Danych Regionalnych GUS

II.8.2. Struktura płci ludności

Ogółem na terenie gmin objętych projektem Leader+ mieszka 26 008 mężczyzn (49,2% wszystkich obywateli pięciu badanych gmin) i 26 467 kobiet (50,8%). Wszystkie badane gminy posiadają stosunkowo niski wskaźnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn), oscylujący na poziomie 102. Taki wskaźnik uzyskały gminy: Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny i Tuchów, taki wskaźnik jest też średnią wartością dla całego powiatu tarnowskiego. Jedynie gmina Gromnik uzyskała wartość niższą, tj. 101 kobiet na 100 mężczyzn. Dla porównania wskaźnik feminizacji w regionie małopolskim wynosi 106 kobiet na 100 mężczyzn, a w całej Polsce 107 kobiet na 100 mężczyzn.

II.8.3. Rozwój liczby ludności

Obszar PSR charakteryzował się zerowym przyrostem ludności na przestrzeni lat 2002-2006. Różnica w liczbie mieszkańców w 2002 r. a liczbą mieszkańców 4 lata później wyniosła tylko 4 osoby. Porównując rozwój liczby ludności w gminach będących przedmiotem analizy należy zauważyć, że w dwóch samorządach w latach 2002-2006 zaludnienie bardzo nieznacznie wzrosło (Gromnik, Ryglice), w dwóch gminach zmalało (Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny), a w Tuchowie liczba ludności w 2006 r. była taka sama jak w 2002. W gminie Ryglice i gminie Gromnik wskaźnik wynosił odpowiednio 0,85% oraz 0,7%. Gmina Rzepiennik Strzyżewski zanotowała w latach 2002-2006 zmniejszenie liczby mieszkańców o 0,22%, natomiast najboleśniej odczuły spadek zaludnienia Szerzyny (o 1,6% w ciągu 5 lat).

W przypadku powiatu tarnowskiego wskaźnik wzrostu zaludnienia wyniósł w latach 2002-2006 o 5,99%, (efekt przejścia gminy Szerzyny z powiatu jasielskiego w województwie podkarpackim do powiatu tarnowskiego z dniem 1.01.2003 r.). Wskaźnik wzrostu zaludnienia w latach 2002-2006 w regionie małopolskim pozostaje na poziomie dodatnim (1,04%), a dla całej Polski jest już od kilku lat ujemny (-0,24%).

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Tabela 12. Rozwój liczby ludności w gminach w latach 2002-2006*

Gmina	Rok					Wskaźnik wzrostu w latach 00-04
	2002	2003	2004	2005	2006	
PSR	52 504	52 508	52 337	52 483	52 509	0,0
Gromnik	8 335	8 363	8 316	8 344	8 394	0,70
Ryglice	11 374	11 403	11 379	11 442	11 471	0,85
Rzepiennik Strzyżewski	6 815	6 837	6 806	6 840	6 800	-0,22
Szerzyny**	8 367-	8 297	8 213	8 232	8 231	-1,62
Tuchów	17 613	17 608	17 623	17 625	17 613	0,0
Powiat tarnowski**	182 823	191 803	192 656	193 399	193 781	5,99
Region małopolski	3.237.217	3.252.949	3.260.201	3.266.187	3.271.206	1,04
Polska	38.218.531	38.190.608	38.173.835	38.157.055	38.125.479	-0,24

*według faktycznego miejsca zamieszkania

**Przeniesienie gminy Szerzyny z powiatu jasielskiego w woj. podkarpackim do powiatu tarnowskiego w woj. małopolskim z dniem 1.01.2003 r.

Źródło: opracowanie własne na bazie Banku Danych Regionalnych GUS

II.8.4. Struktura wieku ludności

Generalnie gminy objęte niniejszą analizą charakteryzują w strukturze wieku ludności dwie cechy – wysoki wskaźnik ludności w wieku przedprodukcyjnym (osoby do lat 18) oraz niski wskaźnik ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni w wieku 18-65 lat oraz kobiety w wieku 18-60 lat). Najwyższy wskaźnik liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym zanotowała gmina Ryglice (26,2% wszystkich mieszkańców), lecz pozostałe gminy też mogą pochwalić się znaczącymi wartościami – Gromnik (25,8%), Rzepiennik Strzyżewski (25,3%), Tuchów (24,8%), Szerzyny (23,4%). Dla porównania liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosi w powiecie tarnowskim 24,6% wszystkich obywateli, a w regionie małopolskim - 21,3%.

Wysoki wskaźnik liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym przekłada się jednak na relatywnie niski wskaźnik liczby ludności w wieku produkcyjnym. W tej kategorii najlepszą wartość uzyskała gmina Tuchów, gdzie 60% ludności mieści się w przedziale wieku produkcyjnego. Pozostałe gminy uzyskały następujące wartości: Gromnik (59,4%), Szerzyny (58,6%), Ryglice (58,1%), Rzepiennik Strzyżewski (57,3%). Dla porównania w powiecie tarnowskim omawiany wskaźnik wynosi 60,2%, czyli jest wyższy od wszystkich analizowanych gmin. Jeszcze większą różnicę widać przy zestawieniu wskaźnika małopolskiego (62,2%), który podkreśla tylko istotną różnicę w „potencjale produkcyjnym” ludności pomiędzy badanymi gminami a resztą kraju.

Badane gminy posiadają natomiast zróżnicowane wskaźniki ludności w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni powyżej 65 roku życia i kobiety powyżej 60 lat). Najlepszy (czyli najniższy) współczynnik w tej kategorii posiada gmina Gromnik (14,7% ogółu mieszkańców) i gmina Tuchów (15,2%), które lokują się poniżej albo na równi ze średnią dla powiatu tarnowskiego (wynoszącą 15,2%) oraz poniżej średniej wartości małopolskiej, która osiągnęła poziom 15,7% ogółu mieszkańców. Pozostałe trzy gminy uzyskały wysokie wskaźniki liczby osób w wieku poprodukcyjnym, co świadczy o znaczącym udziale emerytów

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

w strukturze ludnościowej tych samorządów, odpowiednio: Ryglice (15,6% ludności w wieku poprodukcyjnym), Rzepiennik Strzyżewski (17,4%), Szerzyny (18,0).

Tabela 13. Struktura wieku ludności w gminach w 2006 r.

Gmina	Liczba ludności							Nieprodukcyjni na 100 osób w wieku produkcyjnym
	Ogółem	W wieku przedprodukcyjnym		W wieku produkcyjnym		W wieku poprodukcyjnym		
		Osoby	%	Osoby	%	Osoby	%	
PSR	52 509	13 196	25,1	30 952	58,9	8 373	15,9	69,6
Gromnik	8 394	2 168	25,8	4 990	59,4	1 236	14,7	68,2
Ryglice	11 471	3 011	26,2	6 667	58,1	1 793	15,6	72,1
Rzepiennik Strzyżewski	6 800	1 722	25,3	3 898	57,3	1 180	17,4	74,4
Szerzyny	8 231	1 922	23,4	4 826	58,6	1 483	18,0	70,6
Tuchów	17 613	4 373	24,8	10 571	60,0	2 681	15,2	66,7
Powiat tarnowski	193 781	47 761	24,6	116 627	60,2	29 393	15,2	66,2
Region małopolski	3 271 206	696 830	21,3	2 061 319	63,0	513 057	15,7	58,7

Źródło: opracowanie własne na bazie Banku Danych Regionalnych GUS

Innym wskaźnikiem obrazującym strukturę wiekową ludności jest współczynnik osób w wieku nieprodukcyjnym (osoby do lat 18 oraz mężczyźni powyżej 65 roku życia i kobiety powyżej 60 lat) na 100 osób w przedziale wieku produkcyjnego. W tym porównaniu wszystkie omawiane gminy wypadają stosunkowo słabo, co nie dziwi wobec przedstawionych powyżej wskaźników. Na terenie całej PSR na 100 osób produkcyjnych przypada 70 osób w wieku nieprodukcyjnym, co jest wartością wyraźnie wyższą od średniej regionalnej (58,7). Najlepszy wskaźnik uzyskała gmina Tuchów (67 osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym). Pozostałe cztery gminy wypadają na tym tle jeszcze mniej korzystnie, odpowiednio: Gromnik (68), Szerzyny (71), Ryglice (72), Rzepiennik Strzyżewski (74).

II.8.5. Liczba podmiotów gospodarczych w tym MŚP

Obszar Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju nie należy do terenów o wysoko rozwiniętej przedsiębiorczości. Na jego obszarze w zasadzie nie ma żadnego dużego przedsiębiorstwa przemysłowego. Oczywiście sytuacja ta jest korzystna z punktu widzenia ochrony środowiska oraz rozwoju przemysłów turystycznych. Jednak widoczną słabością obszaru jest również niezadowalająca liczba małych i średnich przedsiębiorstw, a to powoduje stosunkowo wysoką stopę bezrobocia oraz brak kapitału na lokalnym rynku (który można byłoby przeznaczyć np. na inwestycje w turystyce i agroturystyce).

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, na obszarze PSR, w dniu 31 grudnia 2006 r. zarejestrowanych było w systemie REGON **1 980** podmiotów gospodarczych. Wartość ta, będąca łączną liczbą podmiotów gospodarczych z terenu 5 gmin, jest mniejsza niż np. analogiczne wskaźniki dla pojedynczych gmin sąsiadujących z miastem Krakowem.

Przeliczając liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON na 1000 mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania, otrzymujemy wskaźnik o wartości 37 podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Wskaźnik ten jest wyraźnie mniejszy

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

od wskaźnika ogólnopolskiego, który wynosi 95 firm/1000 mieszkańców, od wskaźnika dla województwa małopolskiego – 88 firm/1000 mieszkańców oraz od powiatu tarnowskiego – 43 firmy/1000 mieszkańców. Szczególnie niepokojącym jest fakt, iż wskaźnik liczby firm zarejestrowanych w systemie REGON, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest ponad połowę niższy niż średnia dla województwa małopolskiego. Ziemi powiat tarnowski jest obszarem o liczbie podmiotów gospodarczych należącej do jednej z mniejszych w całym regionie. Mimo wszystko jego południowo-wschodnia część, którą stanowią gminy wchodzące w skład Stowarzyszenia posiadają jeszcze niższe wartości związane z lokalną przedsiębiorczością, jak np. omawiany wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców.

Tabela 14. Liczba i struktura prawna podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju – 31 XII 2006 r.

Gmina	ogółem	sektor publiczny	sektor prywatny					
			ogółem	osoby fizyczne	spółki prawa handlowego	spółki z udziałem kapitału zagranicznego	spółdzielnie	fundacje, stowarzyszenia
PSR	1 980	129	1851	1571	31	2	13	94
Gromnik	228	24	204	171	2	0	1	15
Ryglice	434	29	405	355	6	1	4	18
Rzepiennik Strzyżewski	205	17	188	157	3	0	1	9
Szerzyny	294	18	276	245	1	0	3	13
Tuchów	819	41	778	643	19	1	4	39

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Największa liczba podmiotów gospodarczych notowana jest w gminach miejsko-wiejskich obszaru – Tuchów, Ryglice. Bezapelacyjnym liderem pod względem ilości przedsiębiorstw jest miasto i gmina Tuchów, gdzie na dzień 31 grudnia 2006 w systemie REGON zarejestrowanych było 819 firm. W drugim ośrodku miejsko-wiejskim (Ryglice) odnotowano w omawianym okresie 434 podmioty gospodarcze, co również świadczy o większym potencjale gospodarczym tej jednostki samorządowej. Najmniejsza liczba firm zarejestrowano na terenie gmin: Rzepiennik Strzyżewski – 205 oraz Gromnik – 228 firm. Na terenie gminy Szerzyny siedzibę mają 294 podmioty gospodarcze.

We wszystkich gminach obszaru zdecydowaną większość stanowią podmioty gospodarcze stanowiące własność prywatną. Na terenie PSR firmy prywatne stanowią 93% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON. Jednak analizując strukturę firm prywatnych należy zauważyć niekorzystną tendencję stosunkowo małej liczby spółek prawa handlowego, czyli podmiotów, które zazwyczaj posiadają dużo większy kapitał (w tym inwestycyjny) lub zatrudniają większą liczbę pracowników. Ogromną przewagę wśród podmiotów prywatnych posiadają działalności gospodarcze osób fizycznych, które stanowią aż 85% wszystkich podmiotów prywatnych na terenie Stowarzyszenia. Spółki prawa handlowego, których jest 31, stanowią 1,7%. Odnotowano dwie spółki handlowe z kapitałem zagranicznym – na terenie miasta i gminy Tuchów oraz miasta i gminy Ryglice. Poza tym na omawianym obszarze funkcjonuje jeszcze 13 spółdzielni oraz 94 fundacji i stowarzyszeń zarejestrowanych w systemie REGON.

Tabela 15. Dynamika zmiany liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON na terenie objętym projektem „Korzenie przyszłości Pogórza” – stan na dzień 31.XII.

Gmina	2002	2003	2004	2005	2006	Wskaźnik zmian liczby podmiotów w latach 2002-2006 (%)
PSR	2 119	2 285	2 127	2 118	1 980	-6,5
Gromnik	253	276	269	241	228	-9,8
Ryglice	420	461	418	431	434	3,3
Rzepiennik Strzyżewski	238	257	230	225	205	-1,4
Szerzyny	328	373	322	324	294	-10,3
Tuchów	880	918	888	897	819	-6,9
Pow. tarnowski	8 513	9 363	8 974	8 975	8 303	-2,4
Województwo małopolskie	278 180	287 816	288 773	289 712	289 368	4,0
Polska	3 468 218	3 581 593	3 576 830	3 615 621	3 636 039	4,8

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Analiza dynamiki przyrostu podmiotów gospodarczych na terenie PSR wskazuje na wyraźne zmniejszanie się liczby firm. Tylko w mieście i gminie Ryglice odnotowano przyrost przedsiębiorstw, zaś spadki w pozostałych analizowanych jednostkach przełożyły się na znaczny, bo ponad sześcioprocentowy ubytek podmiotów gospodarczych na terenie Stowarzyszenia. Najwyraźniej odnotowany został on na terenie gmin: Szerzyny i Gromnik, gdzie z rynku wycofała się co dziesiąta firma. Miasto i gmina Tuchów to niemal siedmioprocentowe zmniejszenie się liczby przedsiębiorstw.

II.8.6. Informacje o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru

Analizując branże gospodarki lokalnej wg sekcji gospodarki narodowej, uwidacznia się tradycyjna struktura dla terenów o niskiej przedsiębiorczości. Pośród wszystkich podmiotów gospodarczych działających na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, dominują firmy z sekcji „Handel i naprawy”. Są to przede wszystkim podmioty zajmujące się różnorodną sprzedażą detaliczną i hurtową oraz drobnymi usługami. Firmy te w zdecydowanej większości są działalnościami osób fizycznych, bardzo często o charakterze jednoosobowym lub rodzinnym. Stanowią one poważny element samozatrudnienia mieszkańców (tak bardzo potrzebny na obszarach o niskiej aktywności gospodarczej), jednak nie tworzą dużej liczby nowych miejsc pracy, ograniczając się najczęściej do zatrudnienia właściciela. Podmioty z sekcji „Handel i naprawy” stanowią na omawianym obszarze 25,4% wszystkich działalności gospodarczych. Drugą co do ilości podmiotów gospodarczych sekcją gospodarki narodowej jest „Przemysł i przetwórstwo przemysłowe”. Na terenie PSR tego typu podmioty stanowią ok. 20,7%. Są to w większości zakłady produkcyjne, zatrudniające większe ilości pracowników i często stanowiące o sile lokalnej gospodarki. W przypadku gmin tworzących PSR podmioty zaliczane do tej sekcji wywodzą się głównie z branż dotyczących przetwórstwa produktów rolnych, przemysłu spożywczego oraz produkcji drobnej galanterii drewnianej. Ta ostatnia branża jest szczególnie popularna na terenie gminy Szerzyny, ale także w Tuchowie i Ryglicach.

Do znaczących gałęzi lokalnej gospodarki należą również podmioty gospodarcze zaliczane do sekcji „Budownictwo”. Łącznie na obszarze 5 gmin Pogórzańskiego

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Stowarzyszenia Rozwoju stanowią one ok. 12,5% wszystkich podmiotów gospodarczych. Firmy te eksportują swoje usługi poza omawiany obszar, znajdując klientów na terenie Małopolski i kraju.

Tabela 16. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju wg wybranych sekcji gospodarki narodowej – stan na dzień 31.XII.2006 r.

Gmina	Ogółem	Rolnictwo owiectwo i leśnictwo	Przemysł	Budowni ctwo	Handel i naprawy	Hotele i restaura cje	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	Pośrednic- two finansowe	Obsługa nierucho- mości
PSR	1980	71	409	248	503	28	107	48	191
Gromnik	228	13	11	49	61	5	7	8	26
Ryglice	434	20	102	57	95	5	23	11	50
Rzepiennik Strzyżewski	205	6	40	26	57	2	13	2	12
Szerzyny	294	9	112	27	63	4	16	4	11
Tuchów	819	23	144	89	227	12	48	23	92
Pow. tarnowski	8 303	358	1 068	1 240	2 297	145	644	230	837
Województw o małopolskie	289 368	6 094	33 003	31 754	87 659	10 880	22 454	9 393	43 700

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Tabela 17. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju wg wybranych sekcji gospodarki narodowej – udział % – stan na dzień 31.XII.2006 r.

Gmina	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	Przemysł	Budowni -ctwo	Handel i naprawy	Hotele i restaura- cje	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	Pośrednic- two finansowe	Obsługa nierucho- mości
PSR	3,6	20,7	12,5	25,4	1,4	5,4	2,4	9,6
Gromnik	5,7	4,8	21,5	26,8	2,2	3,1	3,5	11,4
Ryglice	4,6	23,5	13,1	21,9	1,2	5,3	2,5	11,5
Rzepiennik Strzyżewski	2,9	19,5	12,7	27,8	1,0	6,3	1,0	5,9
Szerzyny	3,1	38,1	9,2	21,4	1,4	5,4	1,4	3,7
Tuchów	2,8	17,6	10,9	27,7	1,5	5,9	2,8	11,2
Pow. tarnowski	4,3	12,8	14,9	27,7	1,7	7,8	2,8	10,1
Województwo małopolskie	2,1	11,4	10,9	30,2	3,7	7,7	3,2	15,1

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Kolejnymi sekcjami gospodarki narodowej, skupiającymi lokalne firmy są: „Obsługa nieruchomości i firm” oraz „Transport, gospodarka magazynowa i łączność”. Na obszarze gmin tworzących PSR firmy z tej ostatniej sekcji stanowią ok. 10% wszystkich podmiotów gospodarczych. Najwięcej jest ich w mieście i gminie Ryglice, gdzie stanowią ponad 11%.

Podmioty gospodarcze z sekcji „Transport, gospodarka magazynowa i łączność” na terenie Stowarzyszenia stanowią ok. 5% wszystkich firm. Znaczącą rolę odgrywają również działalności gospodarcze z sekcji „Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo”, które łącznie stanowią 3,6% wszystkich firm. Wskaźnik ten jest niewielki jak na teren rolniczy, co potwierdza niewysoki potencjał dla rozwoju towarowego rolnictwa (rozdrobienie gruntów, klasy gleb

średnich wartości bonitacyjnych, podgórskie ukształtowanie terenu, etc.). Firmy skupione w branży „Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo” mają również związek z wykorzystaniem zasobów leśnych obszaru Lokalnej Grupy Działania, którym administruje Nadleśnictwo Gromnik.

Pozostałe sekcje gospodarki narodowej, jak „Pośrednictwo finansowe” oraz „Hotele i restauracje” posiadają niewielkie znaczenie (odpowiednio 2,4% oraz 1,4% wszystkich podmiotów gospodarczych). Szczególną uwagę zwraca niski odsetek firm związanych bezpośrednio z turystyką i obsługą ruchu turystycznego. Pokazuje to, iż jest tu duża, niezagospodarowana nisza gospodarcza, którą należy wesprzeć poprzez promocję i wykorzystywanie lokalnych zasobów kulturowych oraz przyrodniczych. W przyszłości może się ona stać motorem napędowym dla całej lokalnej gospodarki.

II.8.7. Rynek pracy

Na terenie PSR w dniu 29 II 2008 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tarnowie zarejestrowanych było 2317 bezrobotnych, co stanowiło 21,7% ogółu bezrobotnych z całego powiatu tarnowskiego. Najwięcej bezrobotnych osób zamieszkuje miasto i gminę Tuchów (895), wyraźnie mniej jest ich w gminie Gromnik (438). Gminy Ryglice oraz Szerzyny charakteryzują się zbliżoną liczbą mieszkańców nie posiadających pracy (odpowiednio 359 i 362). Nominalnie najmniej osób bezrobotnych znajduje się w gminie Rzepiennik Strzyżewski (263). Spośród wszystkich bezrobotnych osób z obszaru LGD 1 333 stanowiły kobiety (53,1%). Proporcjonalnie było ich zatem mniej niż w powiecie tarnowskim, gdzie odsetek kobiet spośród ogólnej liczby niezatrudnionych wynosi 63,3%. Jedynie w Ryglicach wskaźnik ten jest niebezpiecznie wysoki (65,4%), w pozostałych jednostkach jego wartość waha się między 53,1% (Gromnik) a 57,7% (Rzepiennik Strzyżewski).

8,2% spośród wszystkich bezrobotnych mieszkańców z terenu PSR pozostaje bez pracy minimum 12 miesięcy po ukończeniu szkoły. Analogiczna wartość dla powiatu tarnowskiego jest niższa i wynosi 7,7%. Największy problem w znalezieniu pracy dla absolwentów ma gmina Rzepiennik Strzyżewski, wyraźnie odróżniająca się znacznym udziałem tej części bezrobotnych (9,1%).

Pozytywną informacją jest niski udział bezrobotnych mieszkańców z obszaru Stowarzyszenia, którzy ukończyli 50 lat – stanowią oni 11,2% ogółu ludności nie mogącej znaleźć pracy. W powiecie tarnowskim wartość tego wskaźnika jest zauważalnie wyższa – 15,6%.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Tabela 18. Struktura bezrobocia w gminach PSR – stan na 29 II 2008 r.

Gmina	Liczba bezrobotnych ogółem	Liczba bezrobotnych kobiet	Bezrobotni z prawem do zasiłku	% bezrobotnych powiatu tarnowskiego	Osoby pozostające bez pracy do 12 m-cy od ukończenia szkoły	Bezrobotni do 25. roku życia	Bezrobotni powyżej 50. roku życia
PSR	2 317	1 333	229	21,7	190	776	261
Gromnik	438	233	36	4,1	31	151	45
Ryglice	359	235	36	3,3	27	112	37
Rzepiennik Strzyżewski	263	152	21	2,4	24	88/	24/9,1
Szerzyny	362	204	36	3,3	30	125	35
Tuchów	895	509	100	8,3	78	300	120
Powiat tarnowski	10 673	6 757	9 507	100	824	2 831	1 669

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowie

II.9. Podsumowanie

Największą zaletą i szansą Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju jest dziedzictwo kulturowe oraz środowisko naturalne. Niezwykła spójność kulturalna, wspólne tradycje w połączeniu z wysokim stopniem zalesienia w połączeniu ze znaczną ilością obszarów prawnie chronionych, wyróżniających się unikalnymi gatunkami tak roślin, jak i zwierząt może stać się najefektywniejszą wizytówką obszaru. Brak zakładów przemysłowych – wykluczających zazwyczaj rozwinięty przemysł turystyczny – jest dodatkową zaletą PSR. Jedyną przeszkodą jest bardzo niski udział podmiotów gospodarczych świadczących usługi hotelarsko-gastronomiczne, a także szczątkowo rozwinięta infrastruktura turystyczna – na terenie Stowarzyszenia w 2006 r. w dwóch obiektach noclegowych oferowano tylko 53 miejsca noclegowe. Z oferty skorzystało 2004 turystów, w tym 31 zagranicznych. Są to wyniki, które na skutek rozsądnych działań promocyjnych, mogą ulec znacznej poprawie. W ślad za rozwojem infrastruktury turystycznej powinny pójść działania zmierzające do powstania nowych obiektów sportowych i rekreacyjnych, czyniąc z obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju teren w pełni gotowy na spełnienie oczekiwań turystów.

W zdobyciu zainteresowania potencjalnych gości pomoże profesjonalnie zaplanowana oraz przeprowadzona kampania promocyjna, ukazująca wszelkie walory Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Jednym z ważniejszych walorów będą z pewnością produkty lokalne.

Kolejnym wyzwaniem jest rozwój przedsiębiorczości. Obszar PSR dotknięty jest wyraźnym spadkiem zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Należy podkreślić istniejącą niszę w branży turystycznej, będącej szansą dla mieszkańców. Powstanie obiektów noclegów i zaplecza gastronomicznego przyczyni się do zwiększenia potencjału turystycznego Stowarzyszenia sprawiając, iż stanie się ono chętniej odwiedzane przez gości z województwa małopolskiego. Dobre warunki noclegowe są ważne zwłaszcza dla turystów zagranicznych, którzy o wiele chętniej decydują się na odwiedzinę, jeśli wiedzą, że będą mogli wynająć pokój w hotelu. Równie istotne jest utworzenie systemu wsparcia dla przedstawicieli małych i średnich przedsiębiorstw, pomagającego w wypełnieniu wniosków o dotację bądź podniesienie kwalifikacji poprzez cykl systematycznie organizowanych szkoleń.

III. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest metodą diagnozy sytuacji społeczności lokalnej. Nazwa techniki pochodzi od pierwszych liter angielskich słów:

S	- Strengths	- Silne strony, siły, atuty	ZASOBY OBSZARU Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju
W	- Weaknesses	- Wady , słabości, słabe strony	ZASOBY OBSZARU Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju
O	- Opportunities	- Okazje , możliwości, szanse	OTOCZENIE OBSZARU Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju
T	- Threats	- Trudności , zagrożenia	OTOCZENIE OBSZARU Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju

Technika ta oceniająca zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne czynniki, mogące mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego, stanowi użyteczne narzędzie prowadzące do dokonania analizy zasobów i otoczenia obszaru oraz określenia priorytetów rozwoju. W celu uzyskania jasnej analizy traktuje się **atuty i słabe strony** jako czynniki wewnętrzne z punktu widzenia społeczności lokalnej, na które społeczność ma wpływ, a **okazje i zagrożenia** jako czynniki zewnętrzne, znajdujące się w otoczeniu bliższym i dalszym. Poniżej prezentowane są zapisy analizy SWOT, opracowane podczas dyskusji nad budową Lokalnej Strategii Rozwoju.

ANALIZA SWOT (Siły, Słabości, Szanse, Zagrożenia):

SIŁY (STRENGTHS) – wewnętrzne czynniki mające lub mogące mieć pozytywny wpływ na rozwój obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, wyróżniające go w sposób korzystny w otoczeniu, tworzące podstawy dla rozwoju, podnoszące atrakcyjność i konkurencyjność w oczach mieszkańców, inwestorów, osób odwiedzających.

SŁABOŚCI (WEAKNESSES) – wewnętrzne czynniki mające lub mogące mieć negatywny wpływ na rozwój obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, utrudniające rozwój i realizację zamierzeń, braki w potencjałach, obniżające pozycję powiatu zarówno w oczach mieszkańców jak i podmiotów zewnętrznych.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

SZANSE (OPPORTUNITIES) – czynniki w otoczeniu sprzyjające lub mogące sprzyjać rozwojowi obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, umożliwiające eliminowanie słabości, wzmacnianie sił, uruchamianie nowych kierunków rozwoju.

ZAGROŻENIA (THREATS) – czynniki w otoczeniu utrudniające lub mogące utrudniać rozwój obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, stanowiące bariery w przełamywaniu dzisiejszych trudności i blokujące możliwości podejmowania działań w różnych, istotnych z punktu widzenia społeczności lokalnej dziedzinach.

Analiza SWOT POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Obszar priorytetowy LSR:

WALORY TURYSTYCZNE

Silne strony	Słabe strony
1. Zróżnicowane walory przyrodnicze i krajobrazowe – malownicze położenie miejscowości w gminach (ukształtowanie terenu – wzgórza, doliny, przełomy rzek, obszary leśne, akweny wodne, bogactwo fauny i flory, etc.). 2. Bogate walory kulturowe (kościół drewniany, układ urbanistyczny miasteczka, kapliczki, młyny, kuźnie, pogórzańskie osadnictwo wiejskie, kultywowane tradycje i obrzędy ludowe, produkty regionalne, twórczość ludowa, rękodzieło, etc.). 3. Bogate walory środowiskowe – duże powierzchnie terenów objętych ochroną w postaci parków krajobrazowych, obszarów chronionych, pomników przyrody, użytków ekologicznych. 4. Infrastruktura i walory dla rozwoju turystyki rowerowej, konnej, pieszej i narciarskiej – ścieżki rowerowe, trasy konne, szlaki piesze i narciarskie, stoki, ścieżki dydaktyczne, etc. 5. Rozwinięta turystyka pielgrzymkowa Tuchów, Czerwna. 6. Korzystne usytuowanie komunikacyjne (bliskość Tarnowa, Krakowa, Rzeszowa, Nowego Sącza). 7. Bliskość przejść granicznych (Piwniczna, Konieczna). 8. Silne poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców. 9. Sprzyjające warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, produkcji warzywno-ogrodniczej i sadowniczej. 10. Sprzyjające warunki dla rozwoju rzemiosła. 11. Aktywnie działające ośrodki kultury – bogaty kalendarz stałych imprez kulturalnych w ciągu roku, m.in. Biesiady Pogórzańskie. 12. Współpraca z miastami partnerskimi w Europie. 13. Niewykorzystane zasoby lokalowe w gospodarstwach domowych lub obiektach publicznych (np. likwidowane szkoły) – dotyczy możliwości zakładania gospodarstw agroturystycznych, punktów gastronomicznych, wypożyczalni, pracowni rzemieślniczych, centrów informacji turystycznej, izb regionalnych, etc. 14. Występowanie źródeł wód mineralnych. 15. Rozwinięta turystyka do miejsc historycznych (cmentarze z I wojny).	1. Brak atrakcyjnej, spójnej oferty turystycznej. 2. Niewystarczająca wizualizacja obszaru (brak tablic informacyjnych, witaczy, oznakowań tras, szlaków, miejsc historycznych, punktów turystycznych, etc.). 3. Niewystarczający dostęp do infrastruktury komunalnej (głównie kanalizacja, wodociągi). 4. Niewystarczający system zagospodarowania odpadów. 5. Niezadowalający stan techniczny dróg. 6. Brak ośrodków informacji i promocji subregionu. 7. Niewystarczający lokalny kapitał inwestycyjny. 8. Zbyt mała liczba instytucji wspierających agroturystykę, przedsiębiorczość, rzemiosło. 9. Niezadowalająca estetyka centrów wsi. 10. Uboga baza gastronomiczna, noclegowa i około-turystyczna. 11. Niski standard infrastruktury turystycznej, mała ilość ścieżek rowerowych. 12. Niewykorzystanie wykształconych kadr w branży turystycznej, rzemieślniczej i promocyjnej.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

Okazje, szanse	Trudności, zagrożenia
1. Polska w Unii Europejskiej. 2. Tożsamość regionalna całego Pogorza. 3. Moda na wypoczynek weekendowy. 4. Zainteresowanie wytworami lokalnymi, produktami regionalnymi (m.in. potrawy regionalne, rzemiosło użytkowe, stare zawody, etc.). 5. Współpraca z sąsiednimi obszarami. 6. Rosnąca popularność produktów ekologicznych i aktywnego wypoczynku. 7. Rosnąca popularność wypoczynku poza znanymi kurortami i miejscami historycznymi. 8. Hodowla kóz, owiec – produkty regionalne. 9. Rosnąca popularność turystyki pielgrzymkowej do miejsc kultu i turystyki historycznej do miejsc wydarzeń historycznych.	1. Wzrastająca konkurencyjność innych obszarów. 2. Skomplikowane procedury w pozyskiwaniu środków na edukację wśród społeczeństwa, przekwalifikowania zawodowe, rozwój przedsiębiorczości, turystyki, drobnej produkcji rolnej w tym produktów ekologicznych. 3. Niezadowalający stan niektórych zabytków, ścieżek, tras, szlaków i innych obiektów atrakcyjnych turystycznie. 4. Brak środków finansowych na inwestowanie w tzw. centra wsi.

Obszar priorytetowy LSR: AKTYWIZACJA I INTEGRACJA SPOŁECZNA

Silne strony	Słabe strony
1. Bogate walory kulturowe (kościół drewniany, układ urbanistyczny miasteczka, kapliczki, młyny, kuźnie, pogórzańskie osadnictwo wiejskie, kultywowane tradycje i obrzędy ludowe, produkty regionalne, twórczość ludowa, rękodzieło, etc.). 2. Rozwinięta turystyka pielgrzymkowa Tuchów, Czerwna. 3. Silne poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców. 4. Sprzyjające warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, produkcji warzywniczo-ogrodniczej i sadowniczej. 5. Sprzyjające warunki dla rozwoju rzemiosła. 6. Aktywnie działające ośrodki kultury – bogaty kalendarz stałych imprez kulturalnych w ciągu roku, m.in. Biesiady Pogórzańskie. 7. Współpraca z miastami partnerskimi w Europie. 8. Wykwalifikowana kadra pracownicza. 9. Niewykorzystane zasoby lokalowe w gospodarstwach domowych lub obiektach publicznych (np. likwidowane szkoły) – dotyczy możliwości zakładania gospodarstw agroturystycznych, punktów gastronomicznych, wypożyczalni, pracowni rzemieślniczych, centrów informacji turystycznej, izb regionalnych, etc. 10. Duże zainteresowanie mieszkańców nową jakością i formą rozwoju tego obszaru. 11. Bogata tradycja lokalnych organizacji pozarządowych – kluby sportowe, ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, zespoły folklorystyczne, orkiestry.	1. Niewystarczający dostęp do infrastruktury komunalnej (głównie kanalizacja, wodociągi). 2. Niewystarczający system zagospodarowania odpadów. 3. Niezadowalający stan techniczny dróg. 4. Niewystarczający lokalny kapitał inwestycyjny. 5. Zbyt mała liczba instytucji wspierających agroturystykę, przedsiębiorczość, rzemiosło. 6. Mała aktywność społeczna na polu zdobywania środków zewnętrznych. 7. Niewystarczająca aktywność przedsiębiorcza mieszkańców. 8. Brak grup producenckich, brak zrzeszeń rolników. 9. Niezadowalająca estetyka centrów wsi. 10. Niewykorzystanie wykształconych kadr w branży turystycznej, rzemieślniczej i promocyjnej. 11. Niewystarczająca propozycja dla dzieci i młodzieży, mała ilość obiektów sportowych, rekreacyjnych i kulturalnych. 12. Niskie dochody miejscowej ludności. 13. Brak zorganizowanego rynku zbytu dla produktów rolniczych. 14. Rozdrobnienie gospodarstw rolniczych.

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Okazje, szanse	Trudności, zagrożenia
1. Polska w Unii Europejskiej. 2. Tożsamość regionalna całego Pogórza. 3. Zainteresowanie wytworami lokalnymi, produktami regionalnymi (m.in. potrawy regionalne, rzemiosło użytkowe, stare zawody, etc.). 4. Współpraca z sąsiednimi obszarami. 5. Zainteresowanie mieszkańców miast osiedlaniem się na terenach wiejskich, oferujących atrakcyjne warunki środowiskowe.	1. Skomplikowane procedury w pozyskiwaniu środków na edukację wśród społeczeństwa, przekwalifikowania zawodowe, rozwój przedsiębiorczości, turystyki, drobnej produkcji rolnej w tym produktów ekologicznych. 2. Brak środków finansowych na inwestowanie w tzw. centra wsi. 3. Utrzymujące się bezrobocie niektórych grup społecznych. 4. Niewystarczająca różnorodność propozycji dla młodzieży oraz dla osób starszych, zbyt małe środki na życie kulturalne – utrzymujące się patologie. 5. Koszty użytkowania gazu, prądu, telefonu, nowych technologii komputerowych. 6. Brak spójności przepisów prawnych, częste zmiany prawa, niejasna interpretacja przepisów. 7. Utrudnienia inwestycyjne (formalno-prawne), rozdrobnienie gruntów. 8. Polityka fiskalna państwa, wysokie oprocentowanie kredytów. 9. Nieuregulowana polityka dotycząca osób bezrobotnych oraz ich statusu w zakresie pobierania zasiłków i zapomóg. 10. Duży odsetek osób niedostosowanych do rynku pracy. 11. Odływ młodych ludzi do miast oraz zagranicę.

**Obszar priorytetowy LSR:
WALORY PRZYRODNICZE**

Silne strony	Słabe strony
1. Bogate walory środowiskowe – duże powierzchnie terenów objętych ochroną w postaci parków krajobrazowych, obszarów chronionych, pomników przyrody, użytków ekologicznych. 2. Sprzyjające warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, produkcji warzywno-ogrodniczej i sadowniczej. 3. Występowanie źródeł wód mineralnych.	1. Niewystarczający dostęp do infrastruktury komunalnej (głównie kanalizacja, wodociągi). 2. Niewystarczający system zagospodarowania odpadów. 3. Teren podgórski – obszar trudny do zagospodarowania rolniczego oraz inwestycji.
Okazje, szanse	Trudności, zagrożenia
1. Rosnąca popularność produktów ekologicznych i aktywnego wypoczynku. 2. Rosnąca popularność wypoczynku poza znanymi kurortami i miejscami historycznymi. 3. Zainteresowanie mieszkańców miast osiedlaniem się na terenach wiejskich, oferujących atrakcyjne warunki środowiskowe. 4. Hodowla kóz, owiec – produkty regionalne.	1. Wysokie koszty nowoczesnych technologii ochrony środowiska. 2. Niska świadomość ekologiczna społeczeństwa, szczególnie na obszarach wiejskich

IV. CELE OGÓLNE I SZCZEGÓŁOWE LSR ORAZ PLANOWANE DO REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘCIA

Lokalna Strategia Rozwoju Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju zawiera trzy cele ogólne:

I. OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH

II. ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW

III. ZACHOWANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO POGÓRZA

Są to cele o charakterze strategicznym, długim horyzoncie realizacji. Korespondują z celami Osi 4 Leader, określonymi w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013:

- poprawa jakości życia;
- różnicowanie działalności gospodarczej, tworzenie pozarolniczych miejsc pracy;
- aktywizacja mieszkańców, wzmocnienie kapitału społecznego;
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi;
- polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacja;
- poprawa samoorganizacji i zarządzania na poziomie lokalnym.

Relacje pomiędzy celami ogólnymi LSR a celami Osi 4 Leader wyglądają następująco:

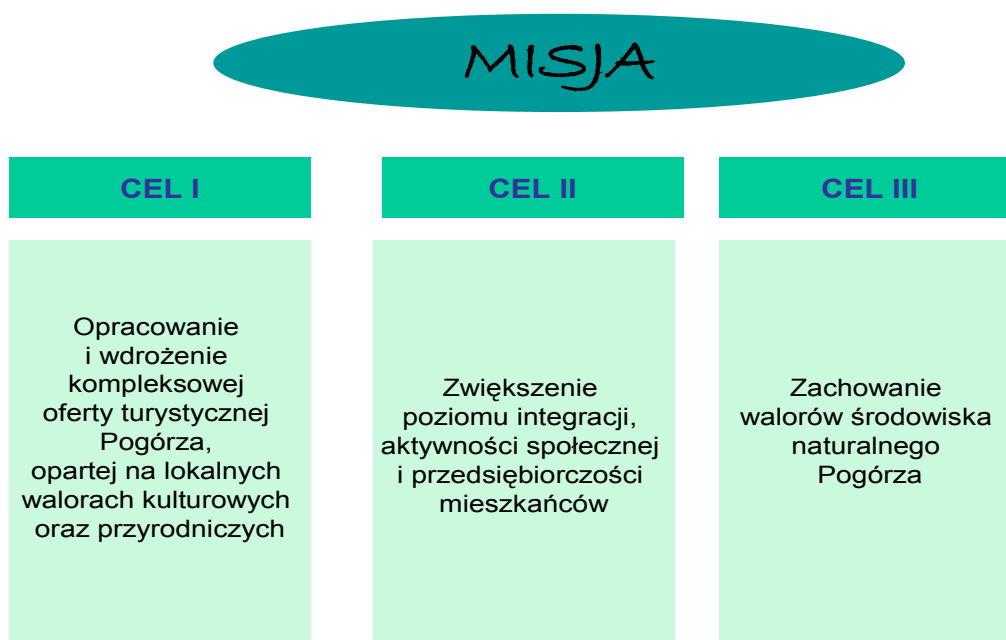
Cele LSR:	OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH	ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW	ZACHOWANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO POGÓRZA
PROW 2007-2013 Oś 4 Leader			
poprawa jakości życia			
różnicowanie działalności gospodarczej, tworzenie pozarolniczych miejsc pracy			
aktywizacja mieszkańców, wzmocnienie kapitału społecznego			
zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi			
polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacja			
poprawa samoorganizacji i zarządzania na poziomie lokalnym			

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

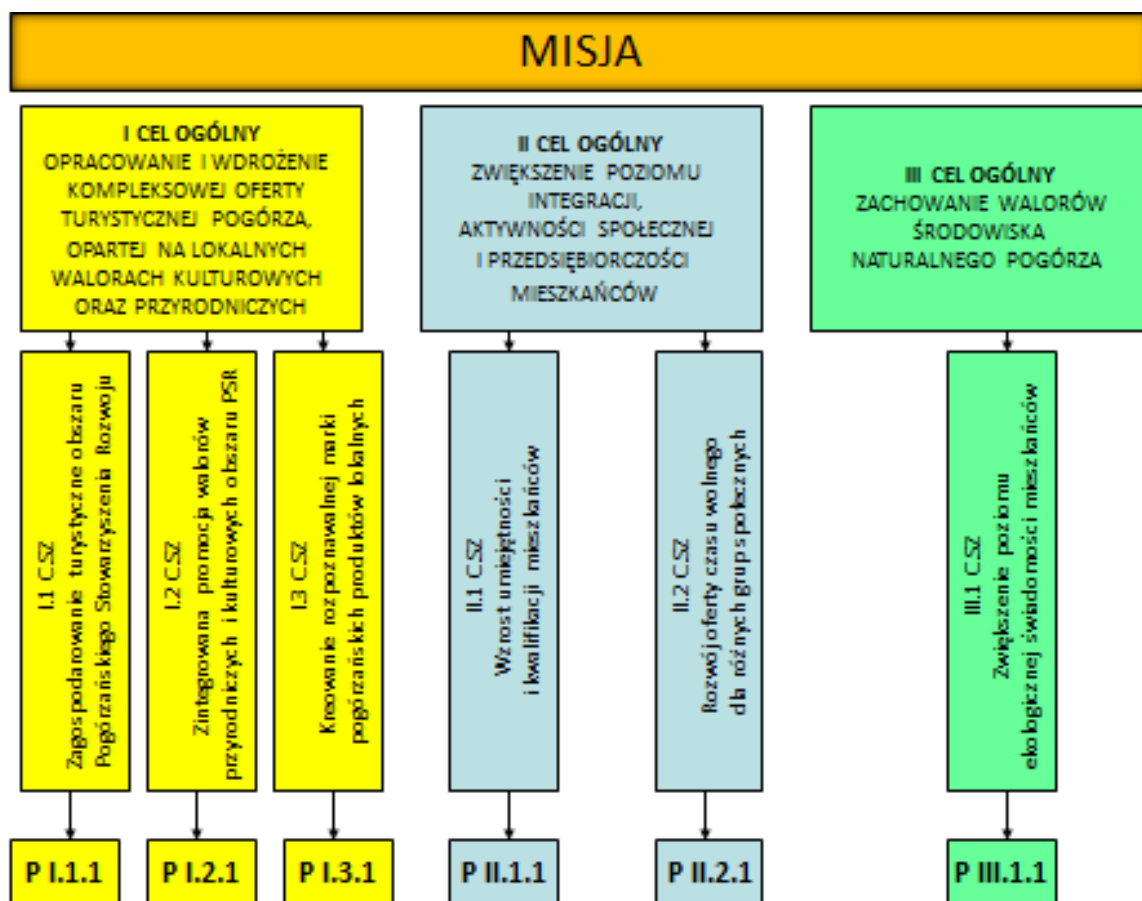
Cele ogólne zawierają cele szczegółowe, o krótszym okresie realizacji, które dostarczają informacji w jaki sposób będą osiąganymi cele ogólne. Plan operacyjny Lokalnej Strategii Rozwoju zamykają przedsięwzięcia. Mają one postać lokalnych programów, do realizacji których zaproszone są wszystkie podmioty działające na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Każdy z nich, bez względu na status, formę prawną, czy też obszar działania może we własnym zakresie przyczyniać się do realizacji danego przedsięwzięcia, a tym samym celów szczegółowych i ogólnych LSR. Ten wpływ partnerów lokalnych będzie najsilniejszy poprzez zgłaszanie i realizowanie projektów w ramach LSR, zgodnie z kategoriami finansowymi:

- różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej;
- tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw;
- odnowa i rozwój wsi;
- małe projekty;
- funkcjonowanie LGD – nabywanie umiejętności i aktywizacja;
- wdrażanie projektów współpracy.

Misja a cele główne

Drzewo celów Lokalnej Strategii Rozwoju POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Przedsięwzięcia Lokalnej Strategii Rozwoju Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju

CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓŁOWE	PRZEDSIĘWZIĘCIA
I. OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH	I.1. ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE OBSZARU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU	I.1.1. Podniesienie standardu istniejącej oraz rozwój nowej infrastruktury turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej, sportowej i dziedzictwa kulturowego
	I.2. ZINTEGROWANA PROMOCJA WALORÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH OBSZARU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU	I.2.1. Wdrożenie działań promocyjnych i informacyjnych na temat atrakcji turystycznych obszaru Pogórza
	I.3. KREOWANIE ROZPOZNAWALNEJ MARKI POGÓRZAŃSKICH PRODUKTÓW LOKALNYCH	I.3.1. Wspieranie lokalnych środowisk w popularyzacji produktów lokalnych z terenu Pogórza
II. ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW	II.1. WZROST UMIEJĘTNOŚCI I KWALIFIKACJI MIESZKAŃCÓW	II.1.1. Lokalny system szkolenia i przekwalifikowania mieszkańców
	II.2. ROZWÓJ OFERTY CZASU WOLNEGO DLA RÓŻNYCH GRUP SPOŁECZNYCH	II.2.1. Przyjazna Pogórzańska Ziemia
III. ZACHOWANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO POGÓRZA	III.1. ZWIĘKSZENIE POZIOMU EKOLOGICZNEJ ŚWIADOMOŚCI MIESZKAŃCÓW	III.1.1. Zmiana świadomości mieszkańców w zakresie ochrony zasobów środowiskowych

Komentarz do aktualizacji w grudniu 2013 r.

W związku z brakiem zainteresowania beneficjentów działań *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw* oraz *Różnicowanie w kierunku działalności pozarolniczej* naborami ogłaszanymi przez LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju, środki na realizację tych działań zostają przeniesione się na *Małe Projekty*, co skutkuje m.in. koniecznością zwiększenia wartości docelowych niektórych wskaźników produktu, zgodnie z potrzebami wynikającymi z przeprowadzonych badań ankietowych. Są to:

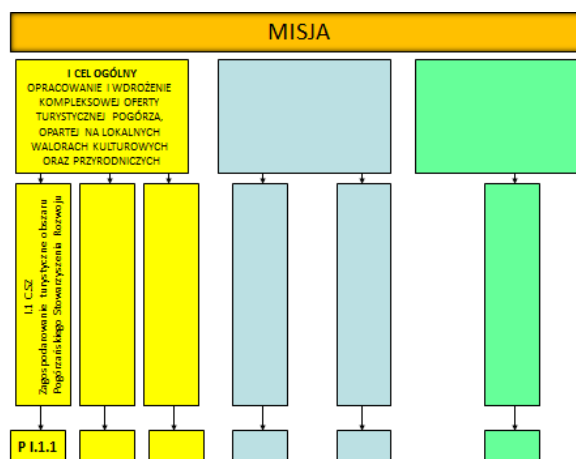
1. W przedsięwzięciu I.1.1 wskaźnik: *Liczba obiektów turystycznych nowych lub zmodernizowanych służących w szczególności turystom* zwiększyć z 3 na 17;
2. W przedsięwzięciu II.2.1 wskaźnik: *Liczba utworzonych, wyremontowanych, odnowionych, wyposażonych obiektów (świetlice, obiekty sportowe, turystyczne)* zwiększyć z 5 na 20.

I. CEL OGÓLNY: OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH

I.1. CEL SZCZEGÓŁOWY: ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE OBSZARU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

I.1.1. Przedsięwzięcia:
Podniesienie standardu istniejącej oraz rozwój nowej infrastruktury turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej, sportowej oraz dziedzictwa kulturowego

Karta przedsięwzięcia:

NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA:
I.1.1 Podniesienie standardu istniejącej oraz rozwój nowej infrastruktury turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej, sportowej oraz dziedzictwa kulturowego
2. Uzasadnienie:
Teren działania Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, skupiającego 5 gmin, stanowi niezwykle atrakcyjny obszar turystyczny i rekreacyjny. Liczne walory przyrodnicze, historyczne i kulturowe stanowią ogromny potencjał rozwoju dla tego rolniczego regionu. Jednak kluczowym warunkiem rozwoju gospodarczego opartego na turystyce i rekreacji jest opracowanie i wdrożenie kompleksowej oferty turystycznej regionu, składającej się z trzech elementów: infrastruktury turystycznej, zintegrowanej promocji walorów, upowszechnianiem lokalnych produktów. Te trzy elementy będą stanowić o powodzeniu celu ogólnego, a niniejsze przedsięwzięcie ma integrować partnerów lokalnych do tworzenia infrastruktury turystycznej – pierwszego z wymienionych czynników. Pojedyncze jednostki gminne stanowią zbyt mały obszar (dysponujący zbyt małą ofertą), aby zainteresować potencjalnych turystów na taką skalę, która ze względu na opłacalność pozwoliłaby lokalnym gospodarstwom rolnym i mieszkańcom profesjonalnie zająć się obsługą ruchu turystycznego. W ramach niniejszego przedsięwzięcia preferowane będą operacje dotyczące budowy i modernizacji obiektów turystycznych, atrakcji, bazy noclegowo-gastronomicznej, szlaków turystycznych i sportowych, małej architektury turystycznej, punktów widokowych, obiektów sportowych i rekreacyjnych oraz kulturalnych, które w istotny sposób będą urozmaicały ofertę spędzania wolnego czasu na obszarze LGD, stadnin konnych, wypożyczalni sprzętu sportowego, modernizacji i tworzenia gospodarstw agroturystycznych, itp. Koncepcja musi również przewidywać jednolite oznakowanie i wizualizację wszystkich elementów oferty turystycznej, począwszy od ścieżek rowerowych i konnych, szlaków pieszych i narciarskich, poprzez zabytki, atrakcje przyrodnicze, aż po obiekty infrastruktury do obsługi ruchu turystycznego. Partnerem przy wizualizacji elementów oferty turystycznej może być lokalne przedsiębiorstwo

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

specjalizujące się w produkcji znaków i tablic informacyjnych lub lokalni twórcy i rzemieślnicy zajmujący się wytwarzaniem elementów z drewna (szczególnie duża liczba rzemieślników na obszarze LGD). Bezpośrednia realizacja operacji z tego zakresu będzie realizowana przez partnerów lokalnych: mikroprzedsiębiorstwa, gospodarstwa agroturystyczne, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, kluby sportowe, grupy nieformalne.
3. Grupy docelowe beneficjentów: • Rolnicy zainteresowani dywersyfikacją swojej działalności; • Przedsiębiorstwa działające w sektorze noclegowym i gastronomicznym; • Przedsiębiorstwa zainteresowane inwestowaniem w branży turystycznej; • Jednostki samorządu terytorialnego i podległe im jednostki; • Instytucje kultury, kluby sportowe, nieformalne grupy mieszkańców; • Organizacje pozarządowe zajmujące się turystyką, kulturą, sportem oraz krzewieniem zdrowego stylu życia; • Gospodarstwa agroturystyczne poszerzające własną ofertę; • Mieszkańcy obszaru LGD zainteresowani działalnością w sferze usług turystycznych i okołoturystycznych.
4. Lista rekomendowanych operacji (zakres tematyczny projektów):
4.1 W ramach „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” – szacunkowa liczba operacji: minimum 6 ○ Rozwój nowych usług turystycznych oraz usług związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem; ○ Rozwój rzemiosła i rękodzielnictwa.
4.2 W ramach „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” – szacunkowa liczba operacji: minimum 2 ○ Wysoki standard infrastruktury gastronomicznej; ○ Poprawa stanu bazy noclegowej; ○ Rozwój nowych usług turystycznych oraz usług związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem; ○ Rozwój rzemiosła i rękodzielnictwa.
4.3 W ramach „Odnowa i rozwój wsi” – szacunkowa liczba operacji: minimum 4 ○ Utworzenie sieci ścieżek rowerowych, konnych, pieszych, dydaktycznych; ○ Poprawa stanu technicznego obiektów pełniących funkcje turystyczno-kulturowe; ○ Budowa, przebudowa, remont infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno-kulturalnych oraz wyposażenie obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe; ○ Budowa małej infrastruktury turystycznej: miejsca wypoczynkowe, wieże widokowe, zagospodarowanie atrakcji turystycznych, itp.; ○ Rozwój sieci małych obiektów sportowo-rekreacyjnych (boiska sportowe, place zabaw); ○ Rozwój małej infrastruktury komunikacyjnej towarzyszącej turystyce i rekreacji (parkingi, miejsca postojowe); ○ Kształtowanie obszaru przestrzeni publicznej – zagospodarowanie terenów zieleni.
4.4 W ramach „Wdrażanie LSR – Małe projekty” – szacunkowa liczba operacji: minimum 5 ○ Budowa lub odbudowa małej infrastruktury turystycznej, w szczególności punktów widokowych, miejsc wypoczynkowych i biwakowych, tras rowerowych, szlaków konnych, ścieżek spacerowych i dydaktycznych; ○ Renowacja, zabezpieczenie i oznakowanie przydrożnych kapliczek; ○ Zachowanie dziedzictwa kulturowego i historycznego, poprzez prowadzenie badań, gromadzenie danych, odbudowę lub renowację, zabezpieczanie, uporządkowanie i oznakowanie obiektów

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

- kulturowych i historycznych ważnych lub charakterystycznych dla miejscowości obszaru LGD; - Remont miejsc kulturowych (świetlice wiejskie, ośrodki kultury, biblioteki).
4.5 W ramach „Wdrażanie projektów współpracy” – szacunkowa liczba operacji: minimum 3
- Współpraca międzyregionalna w zakresie rozwoju turystyki; - Współpraca międzynarodowa w zakresie rozwoju turystyki (preferowane LGD w krajach Unii Europejskiej).
4.6 W ramach „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja” – szacunkowa liczba operacji: minimum 2
Wykonywanie badań, analiz, studiów wykonalności, konsultacji, planów rozwoju w zakresie infrastruktury i oferty turystycznej obszaru LGD.

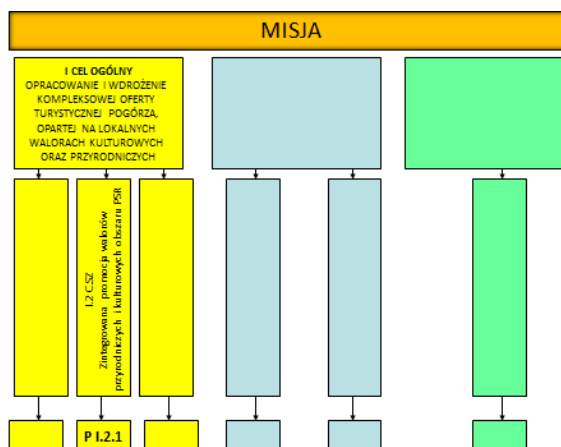
5. Wskaźniki produktu:

Wskaźnik produktu dla Przedsięwzięcia I.1.1	Źródło weryfikacji	Wartość Bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku.
Liczba nowych usług – w szczególności turystycznych lub tradycyjnych - świadczonych przez rolników	Dokumentacja LGD	0	8 usług
Liczba nowych usług świadczonych przez przedsiębiorców opartych o zasoby lokalne	Dokumentacja LGD	0	3 usługi
Liczba nowych lub zmodernizowanych ścieżek i tras rowerowych, konnych, pieszych,	Dokumentacja LGD	0	3 trasy/ścieżki
Liczba nowych lub zmodernizowanych ścieżek dydaktycznych i edukacyjnych	Dokumentacja LGD	0	2 ścieżki
Liczba obiektów turystycznych nowych lub zmodernizowanych służących w szczególności turystom	Dokumentacja LGD	0	3→17 obiektów

I.2. CEL SZCZEGÓŁOWY: ZINTEGROWANA PROMOCJA WALORÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH OBSZARU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

I.2.1 Przedsięwzięcie:

Wdrożenie działań promocyjnych i informacyjnych na temat atrakcji turystycznych obszaru Pogorza

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Karta przedsięwzięcia:

NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA:
I.2.1 Wdrożenie działań promocyjnych i informacyjnych na temat atrakcji turystycznych obszaru Pogórze
2. Uzasadnienie:
Promocja walorów turystycznych obszaru Pogórzeńskiego Stowarzyszenia Rozwoju, organizacja imprez, jednolita wizualizacja obiektów i atrakcji, tworzenie punktów informacji turystycznej, promocja z wykorzystaniem mediów to jedne z najważniejszych działań, mających na celu popularyzację Pogórze wśród potencjalnych turystów. Intencją tego przedsięwzięcia jest zastosowanie jednolitego systemu promowania, informowania i oznakowania, charakterystycznego dla obszaru LGD przy jednoczesnym wpisywaniu się w ofertę turystyczną i markę turystyczną województwa małopolskiego. Nacisk zostanie przeniesiony z dotychczasowego rozproszonego działania promocyjno-informacyjnego poszczególnych gmin wchodzących w skład Pogórzeńskiego Stowarzyszenia Rozwoju na wspólną, wykorzystującą różne narzędzia, akcję promocyjno-informacyjną. Nieodzownym warunkiem powodzenia i osiągnięcia zaplanowanej skali działania jest włączenie w nie lokalnych społeczności, liderów i wreszcie samych mieszkańców obszaru LGD poprzez kultywowanie miejscowych tradycji, obrzędów, budowanie identyfikacji z obszarem LGD i lokalnej tożsamości. To właśnie propagowana przez mieszkańców wyjątkowość obszaru, na którym funkcjonuje Pogórzeńskie Stowarzyszenie Rozwoju ma stanowić magnes dla coraz bardziej wymagających i świadomych swych oczekiwań turystów. Ponadto ważnym rodzajem operacji dopuszczonych w ramach niniejszego przedsięwzięcia będzie organizacja różnorodnych imprez promocyjnych o charakterze kulturalnym, turystycznym, sportowym, rekreacyjnym, itp. Podobne operacje realizowane w Schemacie II Pilotażowego Programu Leader+ (biesiady Pogórzeńskie) przyniosły we wszystkich gminach LGD bardzo dobre rezultaty – duża liczba turystów i gości uczestniczących w wydarzeniach, popularyzacja walorów turystycznych obszaru, zaangażowanie lokalnych środowisk i mieszkańców promowaniem własnych atrakcji, współpraca pomiędzy partnerami lokalnymi. Realizacja samego przedsięwzięcia odpowiada na zidentyfikowaną słabość obszaru LGD (niewystarczająca promocja turystyczna obszaru i jego produktów lokalnych).
3. Grupy docelowe beneficjentów:
• Jednostki samorządu terytorialnego i podległe im jednostki; • Instytucje kultury; • Organizacje pozarządowe zajmujące się turystyką, kulturą, sportem oraz krzewieniem zdrowego stylu życia; • Gospodarstwa agroturystyczne, przedsiębiorstwa działające w sektorze noclegowym i gastronomicznym; • Kościoły i związki wyznaniowe;
4. Lista rekomendowanych operacji (zakres tematyczny projektów):
4.1 W ramach „Wdrażanie LSR – Małe projekty” – szacunkowa liczba operacji: minimum 8
○ Organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych lub sportowych na obszarze realizacji LSR; ○ Promocja lokalnej twórczości ludowej, kulturalnej i artystycznej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego; ○ Kultywowanie miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów; ○ Kultywowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła; ○ Utworzenie lub zmodernizowanie bazy informacji turystycznej oraz stron internetowych, przygotowanie i wydanie folderów oraz innych publikacji informacyjnych dotyczących obszaru objętego LSR; ○ Zachowanie lub odtworzenie, zabezpieczenie i oznakowanie cennego dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazowego, w szczególności obszarów objętych poszczególnymi formami ochrony przyrody, w tym obszarów Natura 2000;

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

- Prowadzenie badań, gromadzenie danych, odbudowę lub renowację, zabezpieczanie, uporządkowanie i oznakowanie obiektów kulturowych i historycznych ważnych lub charakterystycznych dla danej miejscowości;
- Odnawianie, uporządkowanie i oznakowanie prywatnych budynków i obiektów charakterystycznych dla budownictwa i krajobrazu danego regionu;
- Zakup strojów, eksponatów i instrumentów muzycznych dla zespołów artystycznych, zespołów folklorystycznych, orkiestr dętych oraz innych grup i zespołów kultywujących miejscowe tradycje i zwyczaje.

4.2 W ramach „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja” – szacunkowa liczba operacji: minimum 6

- Informowanie o walorach turystyczno-kulturowych obszaru LGD;
- Organizacja i udział w wydarzeniach o charakterze promocyjnym związanych z obszarem LGD;
- Wykonywanie badań, analiz, studiów wykonalności, konsultacji, planów rozwoju w zakresie promocji turystycznej obszaru LGD;
- Animowanie społeczności lokalnych w zakresie turystyki i kultury.

5. Wskaźniki produktu:

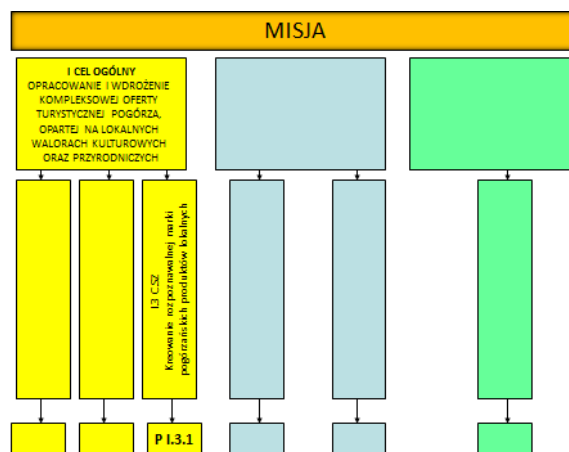
Wskaźnik produktu dla Przedsięwzięcia I.2.1	Źródło weryfikacji	Wartość Bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku.
Liczba imprez o charakterze promocyjnym zorganizowanych lub współorganizowanych dzięki LEADER	Dokumentacja LGD	0	8 imprez
Liczba działań promocyjnych obszaru Pogórza na targach, wystawach i pokazach (różne formy)	Dokumentacja LGD	0	10
Liczba zachowanych lub odtworzonych, zabezpieczonych i oznakowanych obiektów cennego dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazowego, w szczególności obszarów objętych poszczególnymi formami ochrony przyrody	Dokumentacja LGD	0	2 obiekty
Liczba opracowań i projektów badawczych nad elementami kulturowymi obszaru Pogórza	Dokumentacja LGD	0	3 opracowania
Stworzenie systemu inwentaryzacji obiektów, atrakcji, działalności turystycznych obszaru Pogórza	Dokumentacja LGD	0	1 system

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

I.3. CEL SZCZEGÓŁOWY: KREOWANIE ROZPOZNAWALNEJ MARKI POGÓRZAŃSKICH PRODUKTÓW LOKALNYCH

I.3.1. Przedsięwzięcie:
Wspieranie lokalnych środowisk w popularyzacji produktów lokalnych z terenu Pogórza.

Karta przedsięwzięcia:

NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA:
I.3.1 Wspieranie lokalnych środowisk w popularyzacji produktów lokalnych z terenu Pogórza
2. Uzasadnienie:
Na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju funkcjonuje wiele wyrobów posiadających już miano produktu lokalnego lub takich, które do tego miana posiadają wszelkie predyspozycje. Produkty te należą do różnych segmentów – od produktów spożywczych (kiełbasa tuchowska, miody) do produktów galanterii drewnianej, produkowanej w szerokim zakresie na obszarze gminy Szerzyny. Produkty te są już znane w regionie i posiadają swoich zwolenników. Jednak bez odpowiedniego wsparcia i uporządkowania działań promocyjnych, ich znaczenie pozostanie wyłącznie regionalne. Najważniejszymi operacjami preferowanymi w ramach niniejszego przedsięwzięcia będą zadania służące wspieraniu przedstawicieli lokalnych środowisk w zakresie tworzenia i upowszechniania produktów lokalnych z Pogórza. Mowa głównie o wspieraniu rolników i producentów rolno-spożywczych, przedsiębiorców, rzemieślników, twórców ludowych i przedstawicieli ginących zawodów. Operacje służące uruchomieniu działalności wytwarzających produkty lokalne, wsparciu finansowym już funkcjonujących działalności, organizacji targów i pokazów produktów lokalnych, szkolenia w zakresie podejmowania działalności z tego zakresu, tworzenia punktów sprzedaży, organizacji rynków zbytu i kampanii marketingowych, będą finansowane w ramach niniejszego przedsięwzięcia. Innowacyjny charakter przedsięwzięcia przejawia się w założeniu, że pomysły na wykreowanie produktów lokalnych nie będą się zawężały do produktów, które przywykliśmy identyfikować jako lokalne – czyli produkty spożywcze, ale będą także obejmowały i inne zasoby lokalne obszaru LGD. By przeciwdziałać nieefektywności wynikającej z rozproszenia działań, zakłada się, że przedsięwzięcie będzie polegało na przejściu pełnej ścieżki od organizacji konkursów celem „wytworzenia” produktu lokalnego, poprzez pomoc w jego odpowiednim wypromowaniu i wreszcie rozwoju działalności.
3. Grupy docelowe beneficjentów:
• Rolnicy, twórcy lokalni, rzemieślnicy, przedsiębiorcy, przedstawiciele ginących zawodów, koła gospodyń wiejskich; • Gospodarstwa agroturystyczne; • Jednostki samorządu terytorialnego i jednostki im podległe; • Organizacje pozarządowe zajmujące się turystyką, sportem oraz ochroną dziedzictwa przyrodniczego.
4. Lista rekomendowanych operacji (zakres tematyczny projektów):

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

4.1 W ramach „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” – szacunkowa liczba operacji: minimum 4
○ Rzemiosło lub rękodzielnictwo; ○ Usługi turystyczne oraz związane ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem;
4.2 W ramach „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” – szacunkowa liczba operacji: minimum 1
○ Rzemiosło lub rękodzielnictwo; ○ Usługi turystyczne oraz związane ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem;
4.3 W ramach „Wdrażanie LSR – Małe projekty” – szacunkowa liczba operacji: minimum 10
○ Organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych lub sportowych na obszarze realizacji LSR; ○ Promocja lokalnej twórczości ludowej, kulturalnej i artystycznej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego; ○ Kulturowanie miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów; ○ Kulturowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła; ○ Utworzenie lub zmodernizowanie bazy informacji turystycznej oraz stron internetowych, przygotowanie i wydanie folderów oraz innych publikacji informacyjnych dotyczących obszaru objętego LSR; ○ Zakup strojów, eksponatów i instrumentów muzycznych dla zespołów artystycznych, zespołów folklorystycznych, orkiestr dętych oraz innych grup i zespołów kultywujących miejscowe tradycje i zwyczaje.
4.4 W ramach „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja” – szacunkowa liczba operacji: minimum 3
○ Informowanie o obszarze objętym LSR – w tym w zakresie wspierającym powstawanie nowych i rozwój istniejących produktów lokalnych; ○ Realizacja wydarzeń promocyjnych lub kulturalnych sprzyjających m.in. kreowaniu i rozwojowi produktów lokalnych; ○ Animowanie społeczności lokalnej sprzyjające kreowaniu i rozwojowi produktów lokalnych.

5. Wskaźniki produktu:

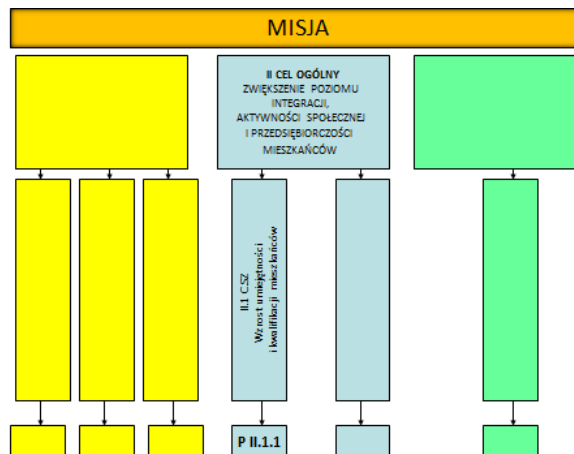
Wskaźnik produktu dla Przedsięwzięcia I.3.1	Źródło weryfikacji	Wartość Bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku.
Liczba działań promocyjnych obszaru Pogórza na targach, wystawach i pokazach (różne formy)	Dokumentacja LGD	0	10
Liczba zgłoszonych produktów starających się o „Pogórzańską Markę”	Dokumentacja LGD	0	10 produktów
Liczba imprez, wydarzeń i akcji związanych z produktem lokalnym i kultywowaniem tradycji	Dokumentacja LGD	0	20 imprez
Opracowanie regulaminu uczestnictwa i warunków przyznawania „Pogórzańskiej Marki”	Dokumentacja LGD	0	1 regulamin

II. CEL OGÓLNY ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW

II.1. CEL SZCZEGÓŁOWY: WZROST UMIEJĘTNOŚCI I KWALIFIKACJI MIESZKAŃCÓW

II.1.1. Przedsięwzięcie: Lokalny system szkolenia i przekwalifikowania mieszkańców

Karta przedsięwzięcia:

NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA:

II.1.1 Lokalny system szkolenia i przekwalifikowania mieszkańców

2. Uzasadnienie:

Kształcenie ustawiczne jest obecnie jednym z najważniejszych elementów pozwalających mieszkańcom elastycznie reagować na zmiany na rynku pracy. Szczególnie istotne znaczenie ma ten element na obszarach wiejskich, gdzie niska opłacalność produkcji rolnej, niechęć do nowych rozwiązań rynkowych wśród społeczności, utrudniony dostęp do informacji stanowią poważną barierę rozwojową. Szkolenia i przekwalifikowania mieszkańców mają zapewnić odpowiedni dostęp do informacji oraz podnieść poziom umiejętności mieszkańców w różnych dziedzinach życia. Efektem końcowym będzie społeczeństwo lepiej przystosowane do wdrażania lokalnej strategii rozwoju oraz aktywnie inicjujące działania przedsiębiorcze i społeczne. Przewiduje się m.in. szkolenia w zakresie podejmowania nowych działalności gospodarczych przez rolników.

Przedsięwzięcie to będzie posiadało charakter zintegrowany ze względu na dużą liczbę partnerów zaangażowanych do jego realizacji. Zgodnie z kompetencjami i prowadzoną działalnością, jednostkami organizującymi szkolenia, warsztaty, kursy, wizyty studyjne lub inne formy edukacyjne będą lokalne organizacje pozarządowe, szkoły, instytucje kultury, parafie i inne podmioty posiadające doświadczenie w tym zakresie. Monitoring skuteczności oraz badanie potrzeb szkoleniowych będzie spoczywało na LGD. Szkolenia są odpowiedzią na zidentyfikowane problemy różnych grup społecznych mieszkańców obszaru.

3. Grupy docelowe beneficjentów:

- Mieszkańcy obszaru LGD,
- Grupy kultywujące folklor,
- Lokalni twórcy,
- Instytucje kultury,
- Jednostki samorządu terytorialnego,
- Placówki oświatowe,
- Organizacje pozarządowe,
- Kościoły i związki wyznaniowe,

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

- Lokalni przedsiębiorcy.

4. Lista rekomendowanych operacji (zakres tematyczny projektów):

4.1 W ramach „Wdrażanie LSR – Małe projekty” – szacunkowa liczba operacji: minimum 9

- Organizacja kursów, szkoleń, wizyt studyjnych i innych działań edukacyjnych w zakresie kształcenia regionalnego, kształcenia artystycznego, itp.;
- Kultywowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła;
- Rozwój lokalnej aktywności i współpracy gospodarczej poprzez inicjowanie powstawania, rozwoju, przetwarzania, wprowadzenia na rynek oraz podnoszenia jakości produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, w tym naturalnych surowcach i produktach rolnych i leśnych, tradycyjnych sektorach gospodarki oraz lokalnym dziedzictwie kulturowym, historycznym i przyrodniczym,
- Udostępnianie na potrzeby społeczności lokalnej urządzeń i sprzętu komputerowego, w tym urządzeń i sprzętu umożliwiającego dostęp do Internetu;
- Organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych lub sportowych na obszarze realizacji LSR;
- Prowadzenie badań, gromadzenie danych, odbudowa lub renowacja, zabezpieczanie, uporządkowanie i oznakowanie obiektów kulturowych i historycznych ważnych lub charakterystycznych dla miejscowości leżących na obszarze LGD;
- Zakup strojów, eksponatów i instrumentów muzycznych dla zespołów artystycznych, zespołów folklorystycznych, orkiestr dętych oraz innych grup i zespołów kultywujących miejscowe tradycje i zwyczaje.

4.2 W ramach „Aktywizacja i nabywanie umiejętności” (projekty wyłącznie Stowarzyszenia LGD) – szacunkowa liczba operacji: minimum 2

- Badania potrzeb szkoleniowych na obszarze LGD;
- Szkolenie lokalnych liderów i kadr biorących udział we wdrażaniu LSR;
- Realizacja form edukacyjnych;
- Animowanie społeczności lokalnych pod kątem kształcenia ustawicznego;
- **Organizacja kursów, szkoleń, wizyt studyjnych i innych działań edukacyjnych;**

5. Wskaźniki produktu:

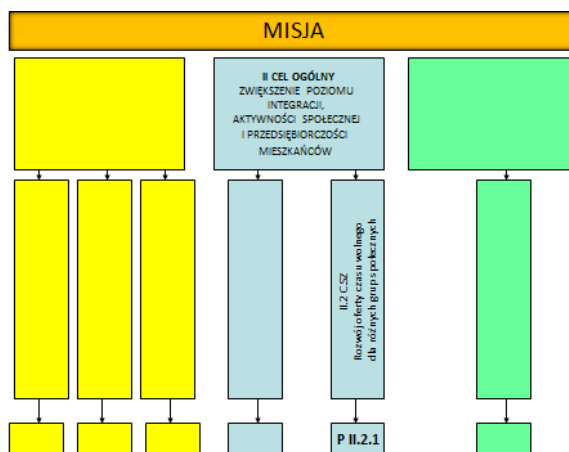
Wskaźnik produktu dla Przedsięwzięcia II.1.1	Źródło weryfikacji	Wartość Bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku.
Liczba szkoleń, kursów, warsztatów i innych działań edukacyjnych	Dokumentacja LGD	0	10 szkoleń
Liczba wizyt studyjnych	Dokumentacja LGD	0	2 wizyty
Liczba szkoleń lokalnych liderów	Dokumentacja LGD	0	2 szkolenia

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

II.2. CEL SZCZEGÓŁOWY: ROZWÓJ OFERTY CZASU WOLNEGO DLA RÓŻNYCH GRUP SPOŁECZNYCH

II.2.1. Przedsięwzięcie: Przyjazna Pogórzańska Ziemia

Karta przedsięwzięcia:

NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA:

II.2.1 Przyjazna Pogórzańska Ziemia

2. Uzasadnienie:

Zachowanie lokalnych tradycji, obrzędów oraz twórczości zostało uznane przez Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju za jedną z najważniejszych silnych stron obszaru, na którym LGD funkcjonuje. Obszar pięciu gmin, wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania wchodzi w skład Pogórza, gdzie kultywowano podobne obrzędy i święta. Zamieszkiwany jest przez grupę etniczną zwaną Pogórzanami. Jest to ludność, która kiedyś w wyniku osadnictwa średniowiecznego przyszła z północy, a ściślej biorąc z krakowskiego i sandomierskiego. Tak więc dzisiejsi Pogórzanie należą do wielkiej grupy Małopolan. Obszar zamieszkiwany przez Pogórzan położony jest na pograniczu górskich obszarów beskidzkich zasiedlonych przez ludność łemkowską na południu i południowym-wschodzie (Łemkowie Zachodni), górali sądeckich na południowym-zachodzie (Lachy Sądeckie), oraz ludność nizin prawobrzeżnych obszarów nadwiślańskich (rejon Brzeska i Tarnowa, tzw. Krakowiacy Wschodni) na północy. Każda z wymienionych grup kulturowych w pewnym stopniu wpływała na kształtowanie się zwyczajów i obyczajów na analizowanym terenie. Jednak badany obszar nie podporządkował się jednej z tych kultur, lecz zrodziła się na nim świadomość własnej odrębności. Ludność mieszkająca na granicy kilku kultur ukształtowała na analizowanym obszarze wspólnotę, która jest łącznikiem różnych tradycji przy zachowaniu swojej tożsamości. We wszystkich gminach dominującą rolę odgrywa rolnictwo, a rolniczy charakter pracy ukształtował wspólne obrzędy związane z uprawą roli i życiem na wsi. Region ten, mimo zawirowań historii, nie musi odtwarzać tradycji i obrzędów, wystarczy skupić wysiłki na zachowaniu wciąż żywych elementów kultury ludowej.

Innowacyjność tego przedsięwzięcia przejawia się w przekuwaniu silnej tożsamości mieszkańców w czynnik integrujący i budujący odrębność obszaru. Zintegrowany charakter przedsięwzięcia dotyczy połączenia zasobów instytucjonalnych, publicznych z oddolnymi inicjatywami mieszkańców.

Niniejsze przedsięwzięcie jest też odpowiedzią na zidentyfikowaną lukę w ofercie zagospodarowania czasu wolnego mieszkańców obszaru. Ma się przyczynić do zaktywizowania społeczności lokalnej LGD w przekuwaniu potencjału regionu (przyrodniczego, kulturalnego, historycznego) na zróżnicowaną ofertę integrującą jego mieszkańców i propagującą jego tradycje, kulturę, sztukę, itp. Zawiera poprawę stanu przestrzeni publicznej na obszarze LGD.

Podejście innowacyjne wiąże się w tym przypadku z budową lub modernizacją infrastruktury pozwalającej mieszkańcom obszarów wiejskich realizować własne aspiracje i zainteresowania. Centra aktywności lokalnej, urozmaicenie oferty świetlic wiejskich, dostęp do informacji w tym Internetu, modernizacja instytucji kreujących ofertę kulturalną, sportową, rekreacyjną i inną przyczyni się do

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju

ul. Chopina 10, 33-170 Tuchów

KRS 0000250154 | Regon 120207254 | NIP 9930473631

znacznego rozszerzenia dostępnych możliwości w zakresie spędzania wolnego czasu. Ponadto działanie to zakłada oprócz zaspokojenia potrzeb kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych mieszkańców LGD, poprzez oparcie na walorach przyrodniczych, kulturowych i historycznych, także wzmacnianie tożsamości lokalnej, kultywowanie unikalnych, a narażonych na zapomnienie wartości regionu.

3. Grupy docelowe beneficjentów:

- Mieszkańcy obszaru LGD;
- Odwiedzający i turyści.

4. Lista rekomendowanych operacji (zakres tematyczny projektów):

4.1 W ramach „Odnowa i rozwój wsi” – szacunkowa liczba operacji: minimum 6

- Budowa, przebudowa, remont lub wyposażenie obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe lub służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa historycznego, tradycji, sztuki oraz kultury;
- Kształtowanie obszaru przestrzeni publicznej;
- Budowa, remont lub przebudowa infrastruktury związanej z rozwojem funkcji sportowych lub społeczno-kulturalnych;
- Zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami, z przeznaczeniem na cele publiczne związane z ofertą spędzania wolnego czasu;
- Kultywowanie tradycji społeczności lokalnej.

4.2 W ramach „Wdrażanie LSR – Małe projekty” – szacunkowa liczba operacji: minimum 21

- Remont świetlic wiejskich i ich wyposażenie;
- Organizacja kursów, szkoleń, wizyt studyjnych i innych działań edukacyjnych w zakresie kształcenia regionalnego, kształcenia artystycznego, itp.;
- Promocja lokalnej twórczości ludowej, kulturalnej i artystycznej, z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego;
- Kultywowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła;
- Rozwój lokalnej aktywności i współpracy gospodarczej poprzez inicjowanie powstawania, rozwoju, przetwarzania, wprowadzenia na rynek oraz podnoszenia jakości produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, w tym naturalnych surowcach i produktach rolnych i leśnych, tradycyjnych sektorach gospodarki oraz lokalnym dziedzictwie kulturowym, historycznym i przyrodniczym;
- Organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych lub sportowych na obszarze realizacji LSR;
- Prowadzenie badań, gromadzenie danych, odbudowa lub renowacja, zabezpieczanie, uporządkowanie i oznakowanie obiektów kulturowych i historycznych ważnych lub charakterystycznych dla miejscowości leżących na obszarze LGD;
- Odnawianie, uporządkowanie i oznakowanie prywatnych budynków i obiektów charakterystycznych dla budownictwa i krajobrazu danego regionu;
- Zakup strojów, eksponatów i instrumentów muzycznych dla zespołów artystycznych, zespołów folklorystycznych, orkiestr dętych oraz innych grup i zespołów kultywujących miejscowe tradycje i zwyczaje;
- Opracowanie i wydanie publikacji związanych z ofertą Pogorza.

4.3 W ramach „Aktywizacja i nabywanie umiejętności” (projekty wyłącznie Stowarzyszenia LGD) – szacunkowa liczba operacji: minimum 5

- Organizacja imprez i akcji kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych oraz pielęgnujących dziedzictwo kulturowe Pogorza na obszarze realizacji LSR;
- Opracowanie i wydanie publikacji związanych z ofertą Pogorza.

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

5. Wskaźniki produktu:

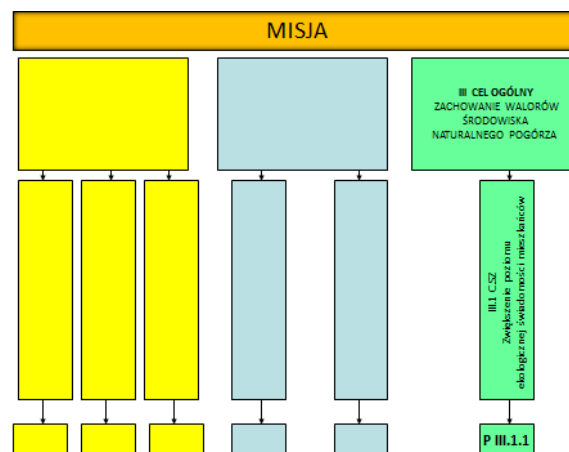
Wskaźnik produktu dla Przedsięwzięcia II.2.1	Źródło weryfikacji	Wartość Bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku.
Liczba nowych instrumentów muzycznych dla zespołów artystycznych	Dokumentacja LGD	0	10 instrumentów
Liczba nowych strojów dla zespołów artystycznych	Dokumentacja LGD	0	5 strojów
Liczba utworzonych, wyremontowanych, odnowionych, wyposażonych obiektów (świetlice, obiekty sportowe, turystyczne)	Dokumentacja LGD	0	5→20 obiektów
Liczba wydarzeń, imprez i akcji sportowych, kulturalnych i rekreacyjnych na obszarze Pogórza	Dokumentacja LGD	0	10 wydarzeń
Liczba wydarzeń, imprez i akcji kultywujących dziedzictwo kulturowe	Dokumentacja LGD	0	10 wydarzeń
Liczba opracowanych wydawnictw w tematyce spędzania wolnego czasu	Dokumentacja LGD	0	5 opracowań
Liczba akcji informacyjnych dotyczących oferty spędzania wolnego czasu oraz kultywowania dziedzictwa kulturowego	Dokumentacja LGD	0	5 akcji

III. CEL OGÓLNY: ZACHOWANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO POGÓRZA

III.1. CEL SZCZEGÓŁOWY: ZWIĘKSZENIE POZIOMU EKOLOGICZNEJ ŚWIADOMOŚCI MIESZKAŃCÓW

III.1.1. Przedsięwzięcie:
Zmiana świadomości mieszkańców w zakresie ochrony zasobów środowiskowych

Karta przedsięwzięcia:

NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA:
III.1.1 Zmiana świadomości mieszkańców w zakresie ochrony zasobów środowiskowych
2. Uzasadnienie
Uzasadnienie spójności obszaru działania Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, osadza się na uwarunkowaniach przyrodniczych. Położenie gmin LGD w tym samym regionie fizyczno-geograficznym warunkuje występowanie podobnych cech środowiska naturalnego, takich jak: ukształtowanie terenu, szata roślinna, świat zwierzęcy, warunki klimatyczne i glebowe, etc. Wyrazem spójności obszaru jest występowanie na terenie wszystkich gmin LGD obszaru chronionego w postaci Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki oraz Obszaru Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego. Osią tego obszaru, spójnego pod względem przyrodniczym, geomorfologicznym i kulturowym, jest rzeka Biała Tarnowska, przepływająca z południa na północ przez centrum terenu LGD. Innym elementem pokazującym podobieństwa terytorialno-funkcjonalne jest konieczność dbałości o nieskażone środowisko naturalne Pogórza i dokładanie starań w kierunku kompleksowych rozwiązań infrastrukturalnych na tym terenie (wodociąg, kanalizacja, wysypisko odpadów – projektowane porozumienie międzygminne „Dorzecze Białej”). Zachowanie tego dziedzictwa będzie w przyszłości stanowić o atrakcyjności turystycznej regionu. Proces ten wymaga jednak kształtowania świadomości ekologicznej mieszkańców. To od nich bowiem w największym stopniu zależy stan środowiska naturalnego. Potrzebne są działania z zakresu kształtowania odpowiedzialności za środowisko naturalne, prowadzenie kampanii i akcji edukacyjnych wśród różnych grup społecznych (uczniowie, osoby starsze, rolnicy, przedsiębiorcy, itp.), propagowanie odnawialnych źródeł energii. Zmiana sposobu myślenia mieszkańców odnośnie korzystania ze środowiska oraz wytworzenie poczucia odpowiedzialności za otaczającą przyrodę będzie wyzwaniem dla wielu podmiotów lokalnych. W ten sposób przedsięwzięcie uzyska charakter zintegrowany, prowadzony przez jednostki samorządu terytorialnego, szkoły, domy kultury, organizacje pozarządowe i rady sołeckie. Działania te powinny być poparte realizacją infrastruktury ochrony środowiska przez partnerów lokalnych – gminy.
3. Grupy docelowe beneficjentów:

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

- Mieszkańcy – dzieci i młodzież, osoby dorosłe, nauczyciele, przedsiębiorcy, członkowie grup nieformalnych;
- Szkoły, organizacje pozarządowe, parafie;
- Samorządy lokalne.

4. Lista rekomendowanych operacji (zakres tematyczny projektów):

4.1 W ramach „Wdrażanie LSR – Małe projekty” – szacunkowa liczba operacji: minimum 4

- Organizacja akcji, happeningów, kursów, szkoleń, wizyt studyjnych i innych działań edukacyjnych w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej różnych grup społecznych, itp.;
- Zachowanie lub odtworzenie, zabezpieczenie i oznakowanie cennego dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazowego, w szczególności obszarów objętych poszczególnymi formami ochrony przyrody, w tym obszarów Natura 2000.

4.2 W ramach „Aktywizacja i nabywanie umiejętności” (projekty wyłącznie Stowarzyszenia LGD) – szacunkowa liczba operacji: minimum 4

- Informowanie o walorach przyrodniczych obszaru LGD;
- Organizacja akcji, happeningów, kursów, szkoleń, wizyt studyjnych i innych działań edukacyjnych w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej różnych grup społecznych, itp.;
- Wykonywanie badań, analiz, studiów wykonalności, konsultacji, planów rozwoju w zakresie ochrony środowiska na terenie LGD;
- Animowanie społeczności lokalnych w zakresie współodpowiedzialności za stan środowiska naturalnego;
- Informowanie o nowych technologiach służących ochronie środowiska, w tym wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

5. Wskaźniki produktu:

Wskaźnik produktu dla Przedsięwzięcia III.1.1	Źródło weryfikacji	Wartość Bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku.
Liczba kursów, szkoleń, wizyt studyjnych i innych działań edukacyjnych w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej oraz energii odnawialnej	Dokumentacja LGD	0	6 kursów, szkoleń, wizyt
Liczba akcji informacyjnych, happeningów dotyczących postaw ekologicznych i przyczyniających się do ochrony środowiska	Dokumentacja LGD	0	2 akcje

MATRYCE LOGICZNE PRZEDSIĘWZIĘĆ

Komentarz do aktualizacji w grudniu 2013 r.:

W związku ze zwiększeniem dwóch wskaźników produktu, dokonano również aktualizacji zapisów w Matrycach logicznych dwóch przedsięwzięć.

Matryca logiczna dla przedsięwzięcia

I.1.1 Podniesienie standardu istniejącej oraz rozwój nowej infrastruktury turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej, sportowej oraz dziedzictwa kulturowego

CEL OGÓLNY I: OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH

<u>Wskaźnik oddziaływania:</u>	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Wzrost dochodów gmin z podatku dochodowego od osób fizycznych	0%	3%	Dane JST
Wzrost dochodów gmin z podatku dochodowego od osób prawnych	0%	3%	Dane JST
CEL SZCZEGÓŁOWY: I.1 ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE OBSZARU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU			
<u>Wskaźniki rezultatu:</u>	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Liczba osób korzystających z nowych usług turystycznych lub tradycyjnych świadczonych przez rolników	0	1000	Dokumentacja LGD, Ankieta beneficjentów
Liczba nowych miejsc pracy dzięki projektom zrealizowanym w ramach Leadera	0	5	Dokumentacja LGD, Ankieta beneficjentów
Liczba osób korzystających z nowych lub zmodernizowanych ścieżek i tras rowerowych, konnych, pieszych	0	2000	Dokumentacja LGD, Ankieta beneficjentów
Liczba osób korzystających z nowych lub modernizowanych ścieżek dydaktycznych, edukacyjnych oraz obiektów turystycznych	0	1000	Dokumentacja LGD, Ankieta beneficjentów
<u>Wskaźniki produktu:</u>	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Liczba nowych usług – w szczególności turystycznych lub tradycyjnych - świadczonych przez rolników	0	8	Dokumentacja LGD
Liczba nowych usług świadczonych przez przedsiębiorców opartych o zasoby lokalne	0	3	Dokumentacja LGD
Liczba nowych lub zmodernizowanych ścieżek i tras rowerowych, konnych, pieszych	0	3	Dokumentacja LGD
Liczba nowych lub zmodernizowanych ścieżek dydaktycznych i edukacyjnych	0	2	Dokumentacja LGD
Liczba obiektów turystycznych nowych lub zmodernizowanych służących w szczególności turystom	0	3→17	Dokumentacja LGD
Działania PROW			
<u>Kategoria</u>	Ilość przewidywanych operacji	Ryzyko	
Różnicowanie w kierunku	minimum 6 zrealizowanych	▪ Zainteresowanie rolników podejmowaniem działań	

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

działalności nierolniczej	operacji	w zakresie obsługi turystów
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	minimum 2 zrealizowane operacje	Zainteresowanie lokalnych podmiotów gospodarczych prowadzeniem usług na rzecz turystów
Odnowa i rozwój wsi	minimum 4 zrealizowane operacje	- Sprawne i terminowe przygotowanie dokumentacji technicznej – w przypadku operacji o charakterze inwestycyjnym - Inicjowanie współpracy pomiędzy sektorem samorządowym i niepublicznym
Małe projekty	minimum 5 zrealizowanych operacji	Zaangażowanie partnerów (samorządowych, społecznych, gospodarczych) i społeczności lokalnej w realizację inicjatyw zakresu turystyki
Wdrażanie projektów współpracy	minimum 3 zrealizowane operacje	Zaangażowanie partnerów (samorządowych, społecznych, gospodarczych) i społeczności lokalnej w realizację inicjatyw zakresu turystyki (krajowi i zagraniczni)
Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja	minimum 2 zrealizowane operacje	Zaangażowanie partnerów (samorządowych, społecznych, gospodarczych) i społeczności lokalnej w proces funkcjonowania LGD

Matryca logiczna dla przedsięwzięcia

**I.2.1 Wdrożenie działań promocyjnych i informacyjnych
na temat atrakcji turystycznych obszaru Pogórze**

CEL OGÓLNY I: OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH			
<u>Wskaźnik oddziaływania:</u>	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Wzrost dochodów gmin z podatku dochodowego od osób fizycznych	0%	3%	Dane JST
Wzrost dochodów gmin z podatku dochodowego od osób prawnych	0%	3%	Dane JST
CEL SZCZEGÓŁOWY: I.2 ZINTEGROWANA PROMOCJA WALORÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH OBSZARU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU			
<u>Wskaźniki rezultatu:</u>	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Liczba uczestników imprez na obszarze LGD	0	5000	Dokumentacja LGD i monitoring własny LGD
Liczba osób korzystających z zachowanych lub zabezpieczonych i oznakowanych obiektów cennego dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazowego	0	500	Dokumentacja LGD i monitoring własny LGD
Liczba odbiorców lub użytkowników opracowań, wydawnictw i stron internetowych związanych z elementami kulturowymi i turystycznymi obszaru Pogórze	0	3000	Dokumentacja LGD i monitoring własny LGD
<u>Wskaźniki produktu:</u>	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Liczba imprez o charakterze promocyjnym zorganizowanych lub współorganizowanych dzięki LEADER	0	8	Dokumentacja LGD
Liczba działań promocyjnych obszaru Pogórze na targach, wystawach i pokazach (różne formy)	0	10	Dokumentacja LGD
Liczba zachowanych lub odtworzonych, zabezpieczonych i oznakowanych	0	2	Dokumentacja LGD

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

obiektów cennego dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazowego, w szczególności obszarów objętych poszczególnymi formami ochrony przyrody			
Liczba opracowań i projektów badawczych nad elementami kulturowymi obszaru Pogórza	0	3	Dokumentacja LGD
Stworzenie systemu inwentaryzacji obiektów, atrakcji, działalności turystycznych obszaru Pogórza	0	1	Dokumentacja LGD
Działania PROW			
Kategoria	Ilość przewidywanych operacji	Ryzyko	
Małe projekty	minimum 8 zrealizowanych operacji	▪ Wysoki standard materiałów promocyjnych ▪ Zaangażowanie partnerów (samorządowych, społecznych, gospodarczych) i społeczności lokalnej w realizację inicjatyw zakresu turystyki ▪ Sprawna dystrybucja materiałów promocyjnych	
Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja	minimum 6 zrealizowanych operacji	▪ Zaangażowanie partnerów (samorządowych, społecznych, gospodarczych) i społeczności lokalnej w proces funkcjonowania LGD	

Matryca logiczna dla przedsięwzięcia

I.3.1 Wspieranie lokalnych środowisk w popularyzacji produktów lokalnych z terenu Pogórza

CEL OGÓLNY I: OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH			
Wskaźnik oddziaływania:	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Wzrost dochodów gmin z podatku dochodowego od osób fizycznych	0%	3%	Dane JST
Wzrost dochodów gmin z podatku dochodowego od osób prawnych	0%	3%	Dane JST
CEL SZCZEGÓŁOWY: I.3 KREOWANIE ROZPOZNAWALNEJ MARKI POGÓRZAŃSKICH PRODUKTÓW LOKALNYCH			
Wskaźniki rezultatu:	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Liczba bezpośrednich uczestników lub osób odwiedzających stoiska promocyjne lub wydarzenia wystawowe/pokazowe	0	5000	Dokumentacja LGD, Ankieta beneficjentów
Liczba produktów z „Pogórzańską Marką”	0	5	Dokumentacja LGD, strona internetowa
Liczba osób, która potrafi wymienić charakterystyczne produkty lokalne z Pogórza (na próbie 500 osób)	0	50%	Dokumentacja LGD, ankieta, strona internetowa
Wskaźniki produktu:	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Liczba działań promocyjnych obszaru Pogórza na targach, wystawach i pokazach (różne formy)	0	10	Dokumentacja LGD
Liczba zgłoszonych produktów starających się o „Pogórzańską Markę”	0	10	Dokumentacja LGD

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Liczba imprez, wydarzeń i akcji związanych z produktem lokalnym i kultywowaniem tradycji	0	20	Dokumentacja LGD
Opracowanie regulaminu uczestnictwa i warunków przyznawania „Pogórzańskiej Marki”	0	1	Dokumentacja LGD
Działania PROW			
Kategoria	Ilość przewidywanych operacji	Ryzyko	
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	minimum 4 zrealizowane operacje	Zainteresowanie rolników podejmowaniem działalności pozarolniczej	
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	minimum 1 zrealizowane operacje	Zainteresowanie lokalnych podmiotów gospodarczych	
Małe projekty	minimum 10 zrealizowanych operacji	Zaangażowanie partnerów (samorządowych, społecznych, gospodarczych) i społeczności lokalnej w realizację inicjatyw z zakresu produktów lokalnych i oferty aktywnego wypoczynku	
Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja	minimum 3 zrealizowane operacje	Zaangażowanie partnerów (samorządowych, społecznych, gospodarczych) i społeczności lokalnej w proces funkcjonowania LGD	

Matryca logiczna dla przedsięwzięcia

II.1.1 Lokalny system szkolenia i przekwalifikowania mieszkańców

CEL OGÓLNY II: ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW			
Wskaźnik oddziaływania:	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Wzrost ilości funkcjonujących na obszarze LGD formalnych i nieformalnych podmiotów działających na rzecz aktywizacji lokalnej, integracji lub przedsiębiorczości	6 podmiotów	11 podmiotów	Dokumentacja LGD, dane JST
Wzrost ilości zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na obszarze LGD (dane JST)	253 podmioty	350 podmiotów	Dane JST
CEL SZCZEGÓŁOWY: II.1 WZROST UMIEJĘTNOŚCI I KWALIFIKACJI MIESZKAŃCÓW			
Wskaźniki rezultatu:	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Liczba uczestników działań edukacyjnych/warsztatowych/szkoleniowych	0	500 uczestników	Dokumentacja LGD
Wskaźniki produktu:	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Liczba szkoleń, kursów, warsztatów i innych działań edukacyjnych	0	10	Dokumentacja LGD
Liczba wizyt studyjnych	0	2	Dokumentacja LGD
Liczba szkoleń lokalnych liderów	0	2	Dokumentacja LGD
Działania PROW			
Kategoria	Ilość przewidywanych operacji	Ryzyko	
Małe projekty	minimum 9 zrealizowanych operacji	Zaangażowanie partnerów i samej społeczności lokalnej	
Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja	minimum 2 zrealizowane operacje	Zainteresowanie partnerów współpracą z LGD	

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

Matryca logiczna dla przedsięwzięcia II.2.1 Przyjazna Pogórzańska Ziemia

CEL OGÓLNY II: ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW			
<u>Wskaźnik oddziaływania:</u>	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Wzrost ilości funkcjonujących na obszarze LGD formalnych i nieformalnych podmiotów działających na rzecz aktywizacji lokalnej, integracji lub przedsiębiorczości	6 podmiotów	11 podmiotów	Dokumentacja LGD, dane JST
Wzrost ilości zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na obszarze LGD (dane JST)	253 podmioty	350 podmiotów	Dane JST
CEL SZCZEGÓŁOWY: II.2. ROZWÓJ OFERTY CZASU WOLNEGO DLA RÓŻNYCH GRUP SPOŁECZNYCH			
<u>Wskaźniki rezultatu:</u>	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Liczba zespołów muzycznych/ artystycznych/ grup nieformalnych, która rozwinęła działalność dzięki rozwojowi bazy sprzętowej w tym instrumentów i strojów	0	6	Dokumentacja LGD
Liczba uczestników działań prowadzonych w zmodernizowanych lub wyposażonych przestrzeniach publicznych (miejsc, przestrzeni zewnętrznej lub przestrzeni kubaturowych) sprzyjających spędzaniu wolnego czasu i rozwijania umiejętności artystycznych, aktywizacji lokalnej, integracji lub przedsiębiorczości	0	6500	Dokumentacja LGD, Ankieta beneficjentów
Liczba grup artystycznych, które rozpoczęły lub rozwinęły swoją działalność	0	10	Dokumentacja LGD
<u>Wskaźniki produktu:</u>	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Liczba nowych instrumentów muzycznych dla zespołów artystycznych	0	10	Dokumentacja LGD
Liczba nowych strojów dla zespołów artystycznych	0	5	Dokumentacja LGD
Liczba utworzonych, wyremontowanych, odnowionych, wyposażonych obiektów (świetlice, obiekty sportowe, turystyczne)	0	5→20	Dokumentacja LGD
Liczba wydarzeń, imprez i akcji sportowych, kulturalnych i rekreacyjnych na obszarze Pogórza	0	10	Dokumentacja LGD
Liczba wydarzeń, imprez i akcji kultywujących dziedzictwo kulturowe	0	10	Dokumentacja LGD
Liczba opracowanych wydawnictw w tematyce spędzania wolnego czasu	0	5	Dokumentacja LGD
Liczba akcji informacyjnych dotyczących oferty spędzania wolnego czasu oraz kultywowania dziedzictwa kulturowego	0	5	Dokumentacja LGD

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Działania PROW		
<u>Kategoria</u>	Ilość przewidywanych operacji	Ryzyko
Odnowa i rozwój wsi	minimum 6 zrealizowanych operacji	Sprawne i terminowe przygotowanie dokumentacji technicznej – w przypadku operacji o charakterze inwestycyjnym
Małe projekty	minimum 21 zrealizowanych operacji	Zaangażowanie partnerów (samorządowych, społecznych, gospodarczych) i społeczności lokalnej w realizację inicjatyw zakresu turystyki
Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja	minimum 5 zrealizowanych operacji	Zaangażowanie partnerów (samorządowych, społecznych, gospodarczych) i społeczności lokalnej w realizację inicjatyw zakresu turystyki

Matryca logiczna dla przedsięwzięcia III.1.1

Zmiana świadomości mieszkańców w zakresie ochrony zasobów środowiskowych

Cel ogólny III ZACHOWANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO POGÓRZA			
<u>Wskaźnik oddziaływania:</u>	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń na obszarze objętym LSR	1,6 tys. Mg (powiat tarnowski)	1,3 tys. Mg (powiat tarnowski)	Dane statystyczne województwa małopolskiego (rocznik statystyczny wydawany przez Województwo Małopolskie)
CEL SZCZEGÓŁOWY: III.1. ZWIĘKSZENIE POZIOMU EKOLOGICZNEJ ŚWIADOMOŚCI MIESZKAŃCÓW			
<u>Wskaźniki rezultatu:</u>	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Liczba osób, u których wzrośnie poziom świadomości ekologicznej	0	300	Dokumentacja LGD, ankiety
Liczba uczestników akcji informacyjnych, happeningów dotyczących postaw ekologicznych i przyczyniających się do ochrony środowiska	0	1500	Dokumentacja LGD, ankiety
<u>Wskaźniki produktu:</u>	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Źródła weryfikacji
Liczba kursów, szkoleń, wizyt studyjnych i innych działań edukacyjnych w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej oraz energii odnawialnej	0	6	Dokumentacja LGD
Liczba akcji informacyjnych, happeningów dotyczących postaw ekologicznych i przyczyniających się do ochrony środowiska	0	2	Dokumentacja LGD
Działania PROW			
<u>Kategoria</u>	Ilość przewidywanych operacji	Ryzyko	
Małe projekty	minimum 4 zrealizowane operacje	Zaangażowanie partnerów (samorządowych, społecznych, gospodarczych) i społeczności lokalnej w realizację inicjatyw zakresu turystyki	
Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja	minimum 4 zrealizowane operacje	Zainteresowanie partnerów (jst z terenu funkcjonowania LGD, partnerzy społeczni, itp.) współpracą z LGD	

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Zbiorcza tabela celów, przedsięwzięć oraz wskaźników

Cel ogólny I	Wskaźniki oddziaływania	Źródło weryfikacji	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Cel szczegółowy	Wskaźnik rezultatu	Źródło weryfikacji	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Źródło weryfikacji	Wartość Bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku.
I. OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH	Wzrost dochodów gmin z podatku dochodowego od osób fizycznych	Dane JST	0%	3%	I.1. ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE OBSZARU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU	Liczba osób korzystających z nowych usług turystycznych lub tradycyjnych świadczonych przez rolników	Dokumentacja LGD, Ankieta beneficjentów	0	1000	I.1.1. Podniesienie standardu istniejącej oraz rozwój nowej infrastruktury turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej, sportowej oraz dziedzictwa kulturowego	Liczba nowych usług – w szczególności turystycznych lub tradycyjnych - świadczonych przez rolników	Dokumentacja LGD	0	8 usług
						Liczba nowych miejsc pracy dzięki projektom zrealizowanym w ramach Leadera	Dokumentacja LGD, Ankieta beneficjentów	0	5 miejsc pracy		Liczba nowych usług świadczonych przez przedsiębiorców opartych o zasoby lokalne	Dokumentacja LGD	0	3 usługi
	Wzrost dochodów gmin z podatku dochodowego od osób prawnych	Dane JST	0%	3%		Liczba osób korzystających z nowych lub zmodernizowanych ścieżek i tras rowerowych, konnych, pieszych	Dokumentacja LGD, Ankieta beneficjentów	0	2000		Liczba nowych lub zmodernizowanych ścieżek i tras rowerowych, konnych, pieszych,	Dokumentacja LGD	0	3 trasy/ścieżki
						Liczba osób korzystających z nowych lub zmodernizowanych ścieżek dydaktycznych, edukacyjnych oraz obiektów turystycznych	Dokumentacja LGD, Ankieta beneficjentów	0	1000		Liczba nowych lub zmodernizowanych ścieżek dydaktycznych i edukacyjnych	Dokumentacja LGD	0	2 ścieżki
											Liczba obiektów turystycznych nowych lub zmodernizowanych służących w szczególności turystom	Dokumentacja LGD	0	17 obiektów

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju

ul. Chopina 10, 33-170 Tuchów

KRS 0000250154 | Regon 120207254 | NIP 9930473631

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Cel ogólny I	Wskaźniki oddziaływania	Źródło weryfikacji	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Cel szczegółowy	Wskaźnik rezultatu	Źródło weryfikacji	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Źródło weryfikacji	Wartość Bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku.
I. OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH	Wzrost dochodów gmin z podatku dochodowego od osób fizycznych	Dane JST	0%	3%	I.2. ZINTEGROWANA PROMOCJA WALORÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH OBSZARU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU	Liczba uczestników imprez na obszarze LGD	Dokumentacja LGD i monitoring własny LGD	0	5000	I.2.1 Wdrożenie działań promocyjnych i informacyjnych na temat atrakcji turystycznych obszaru Pogórze	Liczba imprez o charakterze promocyjnym zorganizowanych lub współorganizowanych dzięki LEADER	Dokumentacja LGD	0	8 Imprez
											Liczba działań promocyjnych obszaru Pogórze na targach, wystawach i pokazach (różne formy)	Dokumentacja LGD	0	10
	Wzrost dochodów gmin z podatku dochodowego od osób prawnych	Dane JST	0%	3%		Liczba osób korzystających z zachowanych lub zabezpieczonych i oznakowanych obiektów cennego dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazowego	Dokumentacja LGD i monitoring własny LGD	0	500		Liczba zachowanych lub odtworzonych, zabezpieczonych i oznakowanych obiektów cennego dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazowego, w szczególności obszarów objętych poszczególnymi formami ochrony przyrody	Dokumentacja LGD	0	2 Obiekty
						Liczba odbiorców lub użytkowników opracowań, wydawnictw i stron internetowych związanych z elementami kulturowymi i turystycznymi obszaru Pogórze	Dokumentacja LGD i monitoring własny LGD	0	3000		Liczba opracowań i projektów badawczych nad elementami kulturowymi obszaru Pogórze	Dokumentacja LGD	0	3 opracowania
											Stworzenie systemu inwentaryzacji obiektów, atrakcji, działalności turystycznych obszaru Pogórze	Dokumentacja LGD	0	1 system

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Cel ogólny I	Wskaźniki oddziaływania	Źródło weryfikacji	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Cel szczegółowy	Wskaźnik rezultatu	Źródło weryfikacji	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Źródło weryfikacji	Wartość Bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku.
I. OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH	Wzrost dochodów gmin z podatku dochodowego od osób fizycznych	Dane JST	0%	3%	I.3. KREOWANIE ROZPOZNAWALNEJ MARKI POGÓRZAŃSKICH PRODUKTÓW LOKALNYCH	Liczba bezpośrednich uczestników lub osób odwiedzających stoiska promocyjne lub wydarzenia wystawowe/pokazowe	Dokumentacja LGD, Ankieta beneficjentów	0	5000	I.3.1 Wspieranie lokalnych środków w popularyzacji produktów lokalnych z terenu Pogórza	Liczba działań promocyjnych obszaru Pogórza na targach, wystawach i pokazach (różne formy)	Dokumentacja LGD	0	10
						Liczba produktów z „Pogórzańską Marką”	Dokumentacja LGD, strona internetowa	0	5 Produktów		Liczba zgłoszonych produktów starających się o „Pogórzańską Markę”	Dokumentacja LGD	0	10 produktów
	Wzrost dochodów gmin z podatku dochodowego od osób prawnych	Dane JST	0%	3%		Liczba osób, która potrafi wymienić charakterystyczne produkty lokalne z Pogórza (na próbie 500 osób)	Dokumentacja LGD, ankieta, strona internetowa	0	50% Ankietowanych		Liczba imprez, wydarzeń i akcji związanych z produktem lokalnym i kultywowaniem tradycji	Dokumentacja LGD	0	20 Imprez
											Opracowanie regulaminu uczestnictwa i warunków przyznawania „Pogórzańskiej Marki”	Dokumentacja LGD	0	1 regulamin

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Cel ogólny II	Wskaźniki oddziaływania	Źródło weryfikacji	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Cel szczegółowy	Wskaźnik rezultatu	Źródło weryfikacji	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Źródło weryfikacji	Wartość Bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku.
II. ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW	Wzrost ilości funkcjonujących na obszarze LGD formalnych i nieformalnych podmiotów działających na rzecz aktywizacji lokalnej, integracji lub przedsiębiorczości	Dokumen-tacja LGD, dane JST	6 podmiotów	11 podmiotów	II.1 WZROST UMIEJĘTNOŚCI I KWALIFIKACJI MIESZKAŃCÓW	Liczba uczestników działań edukacyjny/ warsztatowych/ szkoleniowych	Dokumen-tacja LGD	0	500 uczestników	II.1.1 Lokalny system szkolenia i przekwalifikowania mieszkańców	Liczba szkoleń, kursów, warsztatów i innych działań edukacyjnych	Dokumentacja LGD	0	10 Szkoleń
	Wzrost ilości zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na obszarze LGD	Dane JST	253 podmioty	350 podmiotów							Liczba wizyt studyjnych	Dokumentacja LGD	0	2 wizyty
											Liczba szkoleń lokalnych liderów	Dokumentacja LGD	0	2 szkoleń

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Cel ogólny II	Wskaźniki oddziaływania	Źródło weryfikacji	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Cel szczegółowy	Wskaźnik rezultatu	Źródło weryfikacji	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Źródło weryfikacji	Wartość Bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku.
II. ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW	Wzrost ilości funkcjonujących na obszarze LGD formalnych i nieformalnych podmiotów działających na rzecz aktywizacji lokalnej, integracji lub przedsiębiorczości	Dokumentacja LGD, dane JST	6 podmiotów	11 podmiotów	II.2 ROZWÓJ OFERTY CZASU WOLNEGO DLA RÓŻNYCH GRUP SPOŁECZNYCH	Liczba zespołów muzycznych/ artystycznych/ grup nieformalnych, która rozwinęła działalność dzięki rozwojowi bazy sprzętowej w tym instrumentów i strojów	Dokumentacja LGD	0	6	II.2.1 Przyjazna Pogórzeńska Ziemia	Liczba nowych instrumentów muzycznych dla zespołów artystycznych	Dokumentacja LGD	0	10 instrumentów
						Liczba nowych strojów dla zespołów artystycznych	Dokumentacja LGD	0	5 strojów					
						Liczba utworzonych, wyremontowanych, wyposażonych obiektów (świetlice, obiekty sportowe, turystyczne)	Dokumentacja LGD	0	20 obiektów					
	Wzrost ilości zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na obszarze LGD (dane JST)	Dane JST	253 podmioty	350 podmiotów		Liczba uczestników działań prowadzonych w zmodernizowanych lub wyposażonych przestrzeniach publicznych (miejsc, przestrzeni zewnętrznej lub przestrzeni kubaturowych) sprzyjających spędzaniu wolnego czasu i rozwijania umiejętności artystycznych, aktywizacji lokalnej, integracji lub przedsiębiorczości	Dokumentacja LGD, Ankieta beneficjentów	0	6500		Liczba wydarzeń, imprez i akcji sportowych, kulturalnych i rekreacyjnych na obszarze Pogorza	Dokumentacja LGD	0	10 wydarzeń
						Liczba wydarzeń, imprez i akcji kultywujących dziedzictwo kulturowe	Dokumentacja LGD	0	10 Wydarzeń					
						Liczba opracowanych wydawnictw w tematyce spędzania wolnego czasu	Dokumentacja LGD	0	5 opracowań					
						Liczba akcji informacyjnych dotyczących oferty spędzania wolnego czasu oraz kultywowania dziedzictwa kulturowego	Dokumentacja LGD	0	5 akcji					

Pogórzeńskie Stowarzyszenie Rozwoju

ul. Chopina 10, 33-170 Tuchów

KRS 0000250154 | Regon 120207254 | NIP 9930473631

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Cel ogólny III	Wskaźniki oddziaływania	Źródło weryfikacji	Wartość bazowa 2008 r.	Wartość docelowa do 2015 roku	Cel szczegółowy	Wskaźnik rezultatu	Źródło weryfikacji	Wartość bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Źródło weryfikacji	Wartość Bazowa	Wartość docelowa do 2015 roku.
III. ZACHOWANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO POGÓRZA	Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń na obszarze objętym LSR	Dane statystyczne województwa małopolskiego (rocznik statystyczny wydawany przez Województwo Małopolskie)	1,6 tys. Mg (powiat tarnowski)	1,3 tys. Mg (powiat tarnowski)	III.1 ZWIĘKSZENIE POZIOMU EKOLOGICZNEJ ŚWIADOMOŚCI MIESZKAŃCÓW	Liczba osób, u których wzrośnie poziom świadomości ekologicznej	Dokumentacja LGD, ankiety	0	300	III.1.1 Zmiana świadomości mieszkańców w zakresie ochrony zasobów środowiskowych	Liczba kursów, szkoleń, wizyt studyjnych i innych działań edukacyjnych w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej oraz energii odnawialnej	Dokumentacja LGD	0	6 kursów, szkoleń, wizyt
	Wzrost liczby osób korzystających z kanalizacji	Dane spółek i zakładów komunalnych z obszaru LGD	1510 przyłączy	5000 przyłączy		Liczba uczestników akcji informacyjnych, happeningów dotyczących postaw ekologicznych i przyczyniających się do ochrony środowiska	Dokumentacja LGD, ankiet beneficjentów	0	1500		Liczba akcji informacyjnych, happeningów dotyczących postaw ekologicznych i przyczyniających się do ochrony środowiska	Dokumentacja LGD	0	2 akcje

V. MISJA POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Misją Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju
jest wyzwalanie inicjatyw oddolnych
oraz integrowanie osób, instytucji i środowisk
na rzecz rozwoju obszarów wiejskich
i wykorzystywania naszych największych potencjałów –
walorów turystycznych, czystego środowiska, lokalnych
produktów i tradycji oraz kapitału ludzkiego

VI. SPÓJNOŚĆ SPECYFIKI OBSZARU Z CELAMI LSR

Do priorytetowych celów Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju należą:

- I. OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH
- II. ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW
- III. ZACHOWANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO POGÓRZA

Cele niniejsze są spójne ze specyfiką obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju i wykorzystują najważniejsze atuty regionu, zidentyfikowane w analizie SWOT oraz podczas dyskusji nad kształtem Lokalnej Strategii Rozwoju.

Każdy z celów zawiera treści dotyczące innej specyficznej cechy obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, jednocześnie ukazując spójność wewnętrzną regionu, gdyż każdy z nich w takim samym stopniu dotyczy wszystkich gmin wchodzących w skład Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju.

Działania w obrębie pierwszego celu mają doprowadzić przede wszystkim do poprawy stanu infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. W 2006 r. na terenie PSR podmioty gospodarcze z sekcji *Hotele i restauracje* stanowiły zaledwie 1,4% wszystkich tamtejszych przedsiębiorstw.

Tabela 19. Podstawowe wskaźniki turystyczne obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju – 2006 r.

Jednostka	Obiekty ogółem	Miejsca noclegowe całoroczne	Korzystający z noclegów	Udzielone noclegi	Turyści zagraniczni
LGD	2	53	2004	4150	31
Gromnik	1	24	822	1876	0
Ryglice	0	0	0	0	0
Rzepiennik Strzyżewski	0	0	0	0	0
Szerzyny	0	0	0	0	0
Tuchów	1	29	1182	2274	31

Źródło: Bank Danych Regionalnych

Potwierdzeniem złego stanu infrastruktury turystycznej na obszarze PSR jest fakt funkcjonowania tam tylko dwóch obiektów noclegowych, oferujących łącznie 53 miejsca. W 2006 r. z noclegów oferowanych przez tamtejsze obiekty turystyczne skorzystało 2004 podróżujących – zaledwie 31 z nich stanowili turyści zagraniczni. Oczywiście jest zatem stwierdzenie, że niezbędne jest podjęcie odpowiednich kroków mających zmienić stan rzeczy. Wraz z powstawaniem obiektów infrastruktury turystycznej należy prowadzić działania skierowane do mieszkańców obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju – tj. przede wszystkim szkolenia. Podczas nich zainteresowani zaangażowaniem się w branżę turystyczną dowiedzieliby się o specyfice branży agroturystycznej, obowiązujących przepisach w tej branży czy dostępnych środkach zewnętrznych, których pozyskanie w sposób zdecydowany ułatwiłoby czerpanie zysków z turystyki.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Stąd też kolejny priorytet PSR – podnoszenie kwalifikacji mieszkańców. Umożliwianie im wzięcia udziału we wspomnianych wyżej szkoleniach, przybliżanie sposobu funkcjonowania najlepszych gospodarstw agroturystycznych z województwa małopolskiego (a także z zagranicy), organizowanie konkursów wśród prowadzących takie gospodarstwa, mających zmobilizować do poprawiania jakości oferowanych usług. Jednakże szkolenia oraz inne formy praktyczne nie mogą być skierowane tylko do przedstawicieli branży turystycznej. Nie należy zapominać o rolnikach i pracownikach z innych sektorów gospodarczych. Powinno się umożliwić wszystkim prowadzącym gospodarstwa rolnicze zapoznanie się ze specyfiką funkcjonowania grup producenckich oraz możliwościami, jakie daje produkcja zdrowej żywności. Dla drugiej grupy zainteresowanych powinny zostać zorganizowane szkolenia umożliwiające podnoszenie bądź też nabycie zupełnie nowych kwalifikacji zawodowych. Impulsem, podpowiadającym, jaką grupę społeczną powinny objąć działania w zakresie tego profilu, jest program na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej osób w wieku niemobilnym „Program 45/50 Plus”. Wskazane jest opieranie się na celach tego programu przy planowaniu szkoleń dla osób w wieku podeszłym, ale wciąż zdolnych do pracy.

Sama infrastruktura turystyczna nie zapewni jednak napływu turystów na teren Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Trzeba bowiem jeszcze w sposób umiejętny wypromować zalety obszaru PSR. Informacja o możliwości atrakcyjnego spędzania czasu musi trafić do jak największej liczby turystów. Promować trzeba cechy charakterystyczne tylko dla Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, których przecież nie brak. Najważniejszym spoiwem dla gmin tworzących PSR jest wspólne dziedzictwo kulturowo-historyczne. Jest to obszar zamieszkiwany przez Pogórzan, posiadających odrębne zwyczaje. To na ich podstawie należy wyodrębnić kilka produktów lokalnych, a następnie uczynić z nich główny przedmiot reklamy, promującej Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju.

Oprócz interesującej historii oraz tradycji, świetnym elementem na kampanię promocyjną wydaje się być naturalne środowisko PSR. Na jego terenie znajduje się przecież część Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki (12154,22 ha, czyli 64%). Jednym z wielu elementów godnych uwagi są dwa pomniki przyrody nieożywionej w Żurowej i Burzynie. Co więcej, podczas wędrowki po omawianym obszarze można natknąć się aż na 23 gatunki roślin objętych ochroną całkowitą oraz 8 gatunków chronionych częściowo. Również na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju znajduje się 17% (17634 ha) Ciężkowicko-Rożnowskiego Parku Krajobrazowego. Wyróżnia się on przede wszystkim występowaniem cennych zbiorowisk roślinnych (kłosownica pierzasta, ciemiężyk białokwiatowy i oman szlachtawka), bogatej fauny (m.in. bocian czarny, krogulec, dzięcioł czarny), zasobnością w wody mineralne oraz niskim stopniem degradacji środowiska przyrodniczego. Warto wspomnieć także o Obszarze Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego, zajmującego 66 800 ha. Do najbardziej interesujących rejonów w tym obszarze należy jego północno-zachodnia część, w znacznym stopniu zalesiona. Interesująca jest także dolina Dunajca z licznymi starorzeczami i żwirowiskami.

Jednak aby móc chwalić się tak wielką różnorodnością biologiczną, trzeba najpierw włożyć wiele pracy w to, aby omawiane przed chwilą obszary nie uległy degradacji. Działania w tym zakresie będą szczególnie istotne podczas wzmożonego ruchu turystów, wiążącego się przecież z możliwością zdeptania cennych terenów bądź ich znacznego zanieczyszczenia. Zniszczenie naturalnej wizytówki PSR oznaczałoby bezpowrotną stratę

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

i w znakomity sposób ograniczyłoby możliwości promocji, a co za tym idzie – rozwoju – Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju.

Ostatnim priorytetem PSR jest rozwój przedsiębiorczości. Uzasadnieniem wyboru tego zagadnienia jest coraz mniejsza ilość podmiotów gospodarczych, funkcjonujących na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju.

Tabela 20. Dynamika zmiany liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON na terenie objętym projektem „Korzenie przyszłości Pogorza” – stan na dzień 31.XII.2006r.

Gmina	2002	2003	2004	2005	2006	Wskaźnik zmian liczby podmiotów w latach 2002- 2006 (%)
PSR	2 119	2 285	2 127	2 118	1 980	-6,5
Gromnik	253	276	269	241	228	-9,8
Ryglice	420	461	418	431	434	3,3
Rzepiennik Strzyżewski	238	257	230	225	205	-1,4
Szerzyny	328	373	322	324	294	-10,3
Tuchów	880	918	888	897	819	-6,9
Pow. tarnowski	8 513	9 363	8 974	8 975	8 303	-2,4

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

W ciągu okresu 2002-2006 liczba przedsiębiorstw na terenie PSR zmniejszyła się o 6,5% (czyli o 139 firm). Taki stan rzeczy może być skutkiem niedostatecznego wsparcia ze strony administracji lokalnej, nie pomagającej w sposób dostateczny chociażby w pozyskiwaniu dotacji na działalność małych i średnich przedsiębiorstw. Równie istotne są przyczyny makroekonomiczne, takie jak obecna bessą na warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych czy też rekordowe ceny ropy. Dodatkowym obciążeniem jest wszechobecna biurokracja. W takich warunkach pomoc oferowana lokalnym przedsiębiorcom przez Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju może okazać się niezwykle wartościowa. Wszelkie warsztaty, pokazujące, jak założyć własną firmę, jak ją prowadzić, jak zdobyć środki na jej działalność, będą służyć wypełnieniu tego priorytetu.

VII. UZASADNIENIE PODEJŚCIA ZINTEGROWANEGO DLA PLANOWANYCH W RAMACH LSR PRZEDSIĘWZIĘĆ

Zintegrowane podejście dla planowanych przedsięwzięć przez Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju dotyczyć będzie trzech aspektów:

- a) bezpośrednich powiązań między celami wyznaczonymi w trakcie tworzenia LSR;
- b) bezpośrednich związków między podmiotami i animatorami lokalnymi uczestniczącymi w realizacji LSR;
- c) wykorzystania charakterystycznych dla terenu Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju zasobów lokalnych, tożsamości i dziedzictwa kulturalno-przyrodniczego.

Należy zauważyć, iż wszystkie trzy cele są ze sobą bezpośrednio powiązane. Oddziałują na siebie, powodzenie w realizacji jednego z celów zwiększa szanse na sukces w osiągnięciu celów pozostałych, a porażka – takie szanse zmniejsza. Rozwój turystyki i agroturystyki oraz promocja produktu lokalnego bezsprzecznie zależy od zwiększenia przedsiębiorczości wśród mieszkańców, rozumianej zwłaszcza jako rozbudowa sektora przedsiębiorstw z branży hotelarsko-gastronomicznej, usług okołoturystycznych. Równocześnie, rozwój przedsiębiorczości nie oznacza w przypadku Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju prób sprowadzenia ciężkiego przemysłu, mogącego zagrozić czystemu środowisku, będącemu jedną z największych zalet terenu LGD. Gdyby gospodarka LGD została zdominowana przez takiegoż inwestora, zagrożona byłaby realizacja dwóch celów: turystyki i produktu lokalnego oraz ochrony środowiska. Także od jakości produktów lokalnych oraz kwalifikacji osób mających zająć się promocją obszaru LGD – czego nauczyć się będzie można dzięki działaniom z priorytetu poświęconego podnoszeniu kwalifikacji mieszkańców - zależeć będzie powodzenie w realizacji pierwszego priorytetu.

Działania podjęte w zakresie ochrony środowiska będą miały bezpośredni wpływ na zwiększenie ruchu turystycznego i prężniejszy rozwój agroturystyki. Turyści, zachęceni czystym powietrzem oraz dbałością o lasy z pewnością chętniej zdecydują się na odwiedzinę którejś z gmin wchodzącej w skład Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Jednocześnie, wraz z większym ruchem turystycznym, konieczne będą pilniejsze i efektywniejsze metody ochrony środowiska, by nie dopuścić do zanieczyszczenia szczególnie cennych obszarów lub nadmiernego ingerowania w środowisko naturalne.

Równie bezpośrednia korelacja między priorytetami charakteryzować będzie podnoszenie kwalifikacji mieszkańców. Działania w tym zakresie pomogą w wypełnianiu celów priorytetu turystycznego. Osoby prowadzące gospodarstwo rolne dowiedzą się, jakie korzyści przynoszą alternatywne aktywności jak agroturystyczna czy produkcja zdrowej żywności – ich zalety nie ograniczają się tylko do zwiększenia dochodu rolników, ale także zróżnicowania oferty turystycznej obszaru LGD. Przedstawiciele pozostałych sektorów gospodarczych, dzięki kursom umożliwiającym nabycie nowych, bądź zmianę obecnych kwalifikacji zawodowych, staną się aktywniejsi na lokalnym rynku pracy, co powinno przełożyć się na bezpośredni wzrost podmiotów gospodarczych na terenie Pogórzańskiego

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Stowarzyszenia Rozwoju. Równie istotnym elementem omawianych działań będą próby aktywizacji zawodowej osób w wieku niemobilnym.

Cel odnoszący się do turystyki, wymagać będzie współdziałania trzech sektorów: władz gmin tworzących Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju, przedstawicieli LGD oraz mieszkańców. Od tych ostatnich zależeć będzie przede wszystkim rozbudowa infrastruktury turystycznej oraz dostosowanie oferty turystycznej do potrzeb odwiedzających. Na barkach LGD spoczywać będzie odpowiedzialność m.in. za organizację szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje mieszkańców trudniących się agroturystyką oraz informowanie o dostępnych środkach zewnętrznych. Promocja obszaru LGD należeć będzie do przedstawicieli PSR, jak i władz poszczególnych gmin, a także mieszkańców, którzy dzięki szkoleniom będą mogli zdobyć wiedzę potrzebną do prowadzenia skutecznych działań PR. Podobny podział obowiązków będzie dotyczył zintegrowanych działań z dziedziny produktu lokalnego. Pomysł na ów produkt pochodzić może od członków Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, jednak odpowiedzialnymi za jego wytwarzanie będą już mieszkańcy. Jak poprzednio, obowiązek wypromowania charakterystycznego produktu lokalnego leżeć będzie w kompetencji gmin oraz władz PSR.

Większy stopień skomplikowania wykazywać będą zależności dotyczące podwyższenia poziomu przedsiębiorczości na obszarze LGD. Naczelnym założeniem, przyświecającym i władzom gmin, i LGD jest zwiększenie podmiotów gospodarczych świadczących przede wszystkim usługi hotelarsko-gastronomiczne, przy jednoczesnym niedopuszczeniu do rozwoju przemysłu mogącego zanieczyścić środowisko i zniechęcić turystów do odwiedzin. Pilne zatem byłoby przeprowadzenie sesji szkoleń przystosowujących osoby do pełnienia usług turystycznych. Istotne byłoby równoczesne informowanie o środkach zewnętrznych na rozwój punktów hotelowych, miejsc noclegowych czy usług agroturystycznych.

W ramach postulowanych działań na rzecz ochrony środowiska zaangażowane byłyby władze gminy, przedstawiciele Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju oraz ekologiczne organizacje pozarządowe, posiadające wiedzę ekspercką w tym zakresie. Członkowie LGD mogliby pełnić rolę pośredników lub koordynatorów podejmowanych akcji, ułatwiając kontakt między władzami gmin (w kompetencjach których leży ochrona środowiska) a trzecim sektorem, dysponującym odpowiednim zapleczem personalnym, przygotowanym do przedstawienia własnych rozwiązań problemów. Innym zadaniem, którego mogliby się podjąć członkowie LGD, byłoby podnoszenie świadomości ekologicznej poprzez promocję zachowań proekologicznych. Oznaczałoby to przede wszystkim organizowanie lokalnych kampanii społecznych – współ z podmiotami gospodarczymi, grupami producenckimi, gospodarstwami agroturystycznymi bądź szkołami. Takie kampanie byłyby skupione wokół konkretnego problemu (np. promocja żywności ekologicznej, oszczędniejsze używanie torebek foliowych) lub poświęcone jakiemuś wydarzeniu (np. obchody Dnia Ziemi).

Współdziałać na rzecz podnoszenia kwalifikacji mieszkańców będą następujące podmioty: przedstawiciele Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, wolontariusze, organizacje społeczne, Powiatowy Urząd Pracy oraz lokalne podmioty gospodarcze. Do obowiązków członków LGD należeć będzie organizacja szkoleń dla osób zagrożonych wykluczeniem, ze szczególnym uwzględnieniem młodych matek oraz osób po 50. roku życia. Takie kursy mogą być współorganizowane przez Urząd Pracy, dysponujący pełnymi informacjami na temat lokalnego rynku pracy. Członkowie PSR powinni współ z wolontariuszami przeprowadzić sesje szkoleniowe dla osób starszych, chcących nauczyć się

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

obsługi komputera. Także przedstawiciele Urzędu Pracy wskażą, które branże lokalnej gospodarki wymagają dopływu nowych pracowników. Sami mieszkańcy mogą także – dzięki ankietom ewaluacyjnym – sugerować tematy szkoleń, mających służyć podniesieniu kwalifikacji.

Trzeci aspekt integracyjny odnosi się do zasobów wykorzystywanych w działaniu. Niewątpliwie, każdy cel koncentruje się na endogenicznych właściwościach, charakterystycznych tylko dla obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Szczególnie widoczne jest to przy celach dotyczących ochrony środowiska oraz turystyki. Oba przedsięwzięcia w sposób bezsprzeczny dotyczą miejsc i obiektów stanowiących dziedzictwo bądź przyrodnicze, bądź kulturowe. Pierwszy z nich skupia się na zasobach naturalnych i za główne zadanie stawia sobie ich ochronę. Niezbędne będzie zatem szczegółowe poznanie flory i fauny, zorientowanie się, co stanowi największe zagrożenie dla otoczenia naturalnego i jak to zagrożenie najefektywniej zneutralizować. Drugi cel – turystyka – może zostać osiągnięty wyłącznie poprzez oparcie się na lokalnych tradycjach i uwarunkowaniach kulturowych. Podniesienie atrakcyjności turystycznej możliwe jest dzięki rozszerzeniu oferty dla odwiedzających o możliwość nabycia lokalnych produktów rękodzielniczych, organizowanie festiwali poświęconych lokalnym tradycjom czy też ginącym zawodom.

Powodzenie realizacji każdego z trzech celów uzależnione jest od jak najszerzego uczestnictwa społeczności lokalnej, co wyraża stopień ich zintegrowania. Co więcej, nie może się skończyć tylko na uczestnictwie – niezbędna jest ścisła współpraca oraz koordynacja działań. Rolą LGD będzie wspieranie mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw, instytucji samorządowych i innych w korzystaniu ze środków Osi 4 LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Od aktywności partnerów lokalnych zależało będzie osiągnięcie celów LSR oraz rozwój obszaru.

VIII. UZASADNIENIE PODEJŚCIA INNOWACYJNEGO DLA PLANOWANYCH W RAMACH LSR PRZEDSIĘWZIĘĆ

Podejście innowacyjne w Lokalnej Strategii Rozwoju Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju odnosi się przede wszystkim do obszaru, którego dotyczy Strategia. Za innowacyjne uznaje się te działania, które w ramach konkretnych przedsięwzięć będą mieć charakter nowości na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju.

Innowacyjne rozwiązania najczęściej koncentrują się na rozwoju nowych funkcji obszaru, dążąc do umocnienia i upowszechnienia działań oraz zjawisk zapoczątkowanych na danym obszarze wcześniej. Lokalna Strategia Rozwoju pamięta o aspekcie innowacyjnym w odniesieniu do lokalnej społeczności, a zwłaszcza zaplanowania nowatorskich działań, których rezultatem byłby wzrost kapitału społecznego.

Innowacyjność przedsięwzięcia - **Podniesienie standardu istniejącej oraz rozwój nowej infrastruktury turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej, sportowej oraz dziedzictwa kulturowego** - wynika przede wszystkim z koncentracji zasobów merytorycznych i finansowych w zakresie modernizacji i budowy infrastruktury turystycznej na obszarze gmin posiadających podobne uwarunkowania rozwojowe. Do momentu powstania LSR każda

z gmin samodzielnie realizowała tego typu zadania – dlatego już kompleksowe spojrzenie na rozwój turystyki obszaru LGD jest dla tego terenu innowacją. Podobnie jak podniesienie standardu bazy turystycznej, modernizacja gospodarstw agroturystycznych, a także stworzenie nowych atrakcji dla turystów.

W przedsięwzięciu - **Wdrożenie działań promocyjnych i informacyjnych na temat atrakcji turystycznych obszaru Pogórza** - czynnościami innowacyjnymi będzie wykorzystanie w akcji informacyjno-promocyjnej nowoczesnych technologii. Umożliwią one rezerwację miejsc noclegowych bądź biletów wstępu na imprezy. Podobnie jak w poprzednim działaniu, nową metodą działania będzie podjęcie przez gminy tworzące LGD wspólnego wysiłku na rzecz promocji obszaru – zaniechane zostaną akcje indywidualne, podejmowane bez konsultacji z pozostałymi gminami.

Kolejne przedsięwzięcie – **Wspieranie lokalnych środowisk w popularyzacji produktów lokalnych z terenu Pogórza** – wyróżniać będzie innowacyjne podejście do terminu *produkt lokalny*. Nie będzie on rozumiany już jako wyłącznie produkt spożywczy, ale także jako inne zasoby lokalne obszaru LGD. Ponadto, przyjęto założenie, że pełnowartościowy produkt lokalny powstanie dopiero po przejściu pełnej ścieżki, tj. od organizacji konkursów celem jego „wytworzenia”, poprzez pomoc w jego odpowiednim wypromowaniu, kończąc wreszcie na rozwoju jego działalności.

Najważniejszą innowacją w przedsięwzięciu - **Lokalny system szkolenia i przekwalifikowania mieszkańców** - jest kompleksowe podejście do zagadnienia przeszkód w dostępie do wiedzy i informacji przez mieszkańców obszarów wiejskich. Uzyskanie pożądanej wiedzy jest trudne, albowiem wszystkie prowadzone dotychczas działania edukacyjne odbywały się w miastach powiatowych lub wojewódzkich. Co więcej, najczęściej były one kosztownymi, co zniechęcało mieszkańców obszarów wiejskich do korzystania z nich.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Innowacyjnym elementem przedsięwzięcia - **Modernizacja przestrzeni publicznej pod potrzeby rozwoju aktywności lokalnej** - będzie budowa lub modernizacja infrastruktury pozwalającej mieszkańcom obszarów wiejskich na realizację własnych aspiracji i zainteresowań. Planowane działania – utworzenie centrów aktywności lokalnej, urozmaicenie oferty świetlic wiejskich czy też modernizacja instytucji kreujących ofertę kulturalną – przyczynią się do rozszerzenia dostępnych możliwości w zakresie spędzania wolnego czasu. Równie cennym i godnym podkreślenia aspektem, charakteryzującym działania z zakresu tego przedsięwzięcia, jest jednocześnie wzmacnianie tożsamości lokalnej poprzez m.in. kultywowanie unikalnych, a narażonych na zapomnienie wartości regionu.

Podobny charakter innowacyjny będą miały czynności podejmowane w trakcie realizacji przedsięwzięcia - **Zachowanie tradycji i tożsamości kulturowej obszaru LGD**. Ich główną cechą będzie przekazanie silnej tożsamości mieszkańcom gmin tworzących PSR w czynnik integrujący mieszkańców i budujący charakterystyczną odrębność obszaru.

Największą innowacją charakteryzującą kolejne przedsięwzięcie - **Zmiana świadomości mieszkańców w zakresie ochrony zasobów środowiskowych** – będzie niezwykle szeroki zakres podmiotów uczestniczących w jego realizacji. Do tej pory nie prowadzono jeszcze bowiem na terenie LGD działań mających kształtować świadomość ekologiczną społeczności z obszaru PSR. Tym razem planuje się objęcie akcjami informacyjnymi takich grup jak uczniowie, osoby starsze, rolnicy bądź przedsiębiorcy.

Ze względów oczywistych największą innowacją przedsięwzięcia - **Czysta energia** - jest już samo skupienie się na wytwarzaniu energii odnawialnej. Jest to temat w Polsce wciąż nowy, mimo że gwarantujący niezwykle możliwości – dzięki umiejętnemu wykorzystaniu nowoczesnych technologii, gminy z obszaru LGD mogą stać się samowystarczalne energetycznie. Co więcej, zastosowanie takich metod wyrobu prądu automatycznie zmniejsza zanieczyszczenie środowiska i czyni dany teren jeszcze przyjaźniejszym dla natury.

IX. PROCEDURA WYBORU OPERACJI PRZEZ LGD W RAMACH DZIAŁANIA „WDRAŻANIE LOKALNYCH STRATEGII ROZWOJU”, W TYM PRZYJĘTE PRZEZ LGD KRYTERIA LOKALNE WRAZ Z OPISEM PROCEDURY ICH ZMIAN

W ramach realizacji LSR, po zatwierdzeniu jej przez samorząd województwa, LGD wybiera projekty do realizacji w ramach środków przyznanych na realizację strategii. Pracownicy LGD pomagają wnioskodawcom w przygotowaniu projektów. Wnioski te mogą dotyczyć projektów kwalifikujących się do udzielenia pomocy w ramach działań osi 3 - Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej:

- **Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej,**
- **Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw,**
- **Odnowa i rozwój wsi,**
- **oraz innych projektów zwanych dalej „małymi projektami”, które nie kwalifikują się do wsparcia w ramach działań Osi 3, ale przyczyniają się do osiągnięcia celów tej osi, tj. poprawy jakości życia lub większego zróżnicowania działalności gospodarczej na obszarze działania LGD.**

Komentarz do aktualizacji z grudnia 2013 r.:

W roku 2014 przewiduje się ostatni nabór na *Odnowę i rozwój wsi*, a środki przeznaczone na to działanie będą pochodzić z oszczędności powstałych podczas realizacji wszystkich dotychczasowych operacji w ramach tego działania. Ponadto w związku z przeniesieniem środków pomiędzy działaniami zwiększono pulę środków na *Małe Projekty*. Podsumowano także wstępnie realizację zaplanowanych w LSR wskaźników produktu i rezultatu i wykonano badania potrzeb na realizację operacji w ramach Małych Projektów.

W wyniku powyższych działań podjęta została decyzja o ogłoszeniu naborów tematycznych. Nabór tematyczny wymaga wprowadzenia niewielkich zmian w procedurze naboru wniosków. Ponadto **w załączniku 20** dodane zostały karty oceny operacji w ramach naboru tematycznego.

Komentarz do aktualizacji z sierpnia 2014 r.:

Wprowadzenie zmian wg. zaleceń pokontrolnych z dnia 15 lipca 2014 r.

Kontrola odbywała się w dniach 21 marca 2014 r. - 13 czerwca 2014 r. i dotyczyła sprawdzenia prawidłowości i terminowości wykonywania zadań związanych z realizacją LSR i zobowiązań wynikających z umowy ramowej.

IX. 1. PROCEDURA NABORU I WYBORU OPERACJI WRAZ Z HARMONOGRAMEM.

Celem procedury jest zaplanowanie działań związanych z przeprowadzaniem konkursów do LSR i określenie w czasie poszczególnych czynności oraz przyporządkowania odpowiedzialności za ich realizację. Procedura obejmuje czynności od momentu kampanii informacyjnej aż do przekazania dokumentacji do Instytucji Wdrażających.

**Terminy naborów są ogłaszane w porozumieniu z Samorządem Województwa.
Harmonogram naborów do roku 2015 znajduje się w rozdziale X LSR.**

1. Zarząd przygotowuje informację i przeprowadza kampanię informacyjną dotyczącą konkursów minimum 60 dni przed rozpoczęciem naboru.
2. Lokalna Grupa Działania składa wniosek o możliwość ogłoszenia naboru do Samorządu Województwa 44 dni przed planowanym terminem rozpoczęcia naborów a dokumenty wskazane w Rozporządzeniu 24 dni przed terminem rozpoczęcia naborów.
3. Na co najmniej 14 dni przed datą rozpoczęcia naboru Samorząd Województwa i Lokalna Grupa Działania podają do publicznej wiadomości informację o możliwości składania wniosków. Informacja zawiera w szczególności miejsce składania wniosków, miejsce zamieszczenia dokumentów konkursowych w tym kryteriów oraz minimalnych wymagań.
4. Czas trwania naboru wniosków podany jest w ogłoszeniu publicznym, ale musi zawierać się w przedziale od 14 do 30 dni .
5. Po zakończeniu naborów Zarząd kieruje złożone wnioski do oceny przez Radę. Dopuszczalne jest powołanie ekspertów do pomocy w ocenie wniosków.
6. Rada musi dokonać pierwszej oceny wniosków do 21 dni od zakończenia naborów. Ocena ta obejmuje ocenę zgodności z LSR, zgodności z lokalnymi kryteriami. Sporządzana jest lista ocenionych operacji według liczby punktów uzyskanych w wyniku oceny zgodności z lokalnymi kryteriami. Lista ta zatwierdzana jest uchwałą Rady Decyzyjnej.
7. W przypadku operacji, które w wyniku oceny uzyskały tę samą liczbę punktów, o miejscu na liście decyduje dzień i godzina złożenia wniosku o przyznanie pomocy, którego dotyczy ocena.
8. Nie później niż w terminie 21 dni od dnia zakończenia naboru wniosków, Zarząd LGD informuje na piśmie wnioskodawców o zgodności operacji z LSR, albo jej niezgodności z LSR – wskazując przyczyny niezgodności, liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny lub miejscu na liście ocenionych operacji oraz o przysługującej możliwości złożenia odwołania się od decyzji Rady, zgodnie z procedurą określoną w LSR.
9. Wnioskodawca może złożyć odwołanie od decyzji Rady w terminie 7 dni od momentu otrzymania zawiadomienia o wynikach oceny operacji pod kątem zgodności z LSR oraz lokalnymi kryteriami wyboru operacji.

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

10. Pismo w sprawie odwołania należy złożyć w biurze LGD. Odwołanie rozpatruje się na kolejnym posiedzeniu Rady.
11. Rada rozpatruje odwołania w zakresie wskazanym przez Wnioskodawcę (zgodność z LSR, zgodność z lokalnymi kryteriami wyboru). Decyzja Rady w sprawie odwołania jest ostateczna.
12. Rada zbiera się na drugim posiedzeniu w celu rozpatrzenia ewentualnych odwołań oraz sporządza listy operacji wybranych i niewybranych do finansowania. Rada podejmuje uchwałę zatwierdzającą ostateczne listy projektów wybranych i niewybranych do finansowania, uchwały w sprawie wybrania/niewybrania operacji do finansowania.
13. Lista niewybranych projektów zawiera wskazanie tych, które zostały uznane za zgodne z LSR, niezgodne z LSR, nie zostały złożone w terminie, nie zostały złożone w miejscu wskazanym w ogłoszeniu **oraz których zakres tematyczny nie jest zgodny z tematycznym zakresem operacji wskazanym w informacji o naborze, w przypadku, gdy ta informacja zawierała wskazanie tego zakresu.**
14. W terminie 45 dni od dnia zakończenia naboru Zarząd informuje wnioskodawców o wybraniu lub niewybraniu operacji do finansowania, wskazując przyczyny niewybrania, liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny zgodności z lokalnymi kryteriami lub miejscu na liście rankingowej, a w przypadku ostatniego naboru w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 – o tym, czy operacja mieści się w limicie dostępnych środków.
15. Procedurę kończy przekazanie Instytucji Wdrażającej przez LGD listy operacji, uchwał oraz wniosków w terminie 45 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków. Publikacja informacji o ocenie na stronie internetowej LGD.

Uchwały i listy muszą zawierać informacje, które pozwolą w sposób jednoznaczny zidentyfikować operacje i kwotę oczekiwanej pomocy tj.:

- Nazwę oraz adres wnioskodawcy
- NIP (REGON/PESEL) wnioskodawcy
- Indywidualne oznaczenie sprawy nadane każdemu wnioskowi przez LGD
- Numer identyfikacyjny wnioskodawcy w krajowym systemie ewidencji producentów
- Tytuł operacji
- Lokalizację operacji
- Wnioskowaną kwotę pomocy
- Liczbę uzyskanych punktów oraz miejsce na liście rankingowej
- Informację o decyzji Rady w sprawie zgodności lub braku zgodności operacji z LSR
- Informację o finansowaniu lub nie finansowaniu realizacji operacji
- Informację o zgodności zakresu operacji z tematycznym zakresem wskazanym w informacji o naborze, w przypadku, gdy ta informacja zawierała wskazanie tego zakresu.

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Procedura naboru i wyboru operacji w formie tabelarycznej:

L.p.	Organ odpowiedzialny	Termin, czas trwania (dni)	Czynność
1	LGD - Zarząd	Min. 60 dni przed rozpoczęciem naboru	Opracowanie informacji przez LGD o możliwości realizacji projektów Przeprowadzenie kampanii informacyjnej
2	LGD - Zarząd	44 dni przed planowanym dniem rozpoczęcia składania wniosku	Lokalna Grupa Działania składa wnioski do Samorządu Województwa określający planowany termin naborów.
3	LGD - Zarząd	24 dni przed planowanym dniem rozpoczęcia składania wniosku	Lokalna Grupa Działania składa do Samorządu Województwa dokumenty niezbędne do podania do publicznej wiadomości informacji o naborze LGD (zgodnie z Rozporządzeniem).
4	LGD - Zarząd Instytucje wdrażające	Minimum 14 dni przed dniem rozpoczęcia naborów	Podanie do publicznej wiadomości informacji o naborach
7	Zarząd Biuro	Od 14 do 30 dni	Czas trwania naborów wniosków
8	Rada	Do 21 dni od zakończenia naboru projektów	Posiedzenie Rady na którym projekty poddawane są ocenie za zgodność z LSR, zgodność z lokalnymi kryteriami. Sporządzana jest lista ocenionych operacji według liczby punktów uzyskanych w wyniku oceny zgodności z lokalnymi kryteriami. Lista ta zatwierdzana jest uchwałą Rady Decyzyjnej.
9	LGD - Zarząd	Do 21 dni od zakończenia naboru projektów	Nie później niż w terminie 21 dni od dnia zakończenia naboru wniosków, Zarząd LGD informuje na piśmie wnioskodawców o zgodności operacji z LSR, albo jej niezgodności z LSR – wskazując przyczyny niezgodności, liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny lub miejscu na liście ocenionych operacji oraz o przysługującej możliwości złożenia odwołania się od decyzji Rady, zgodnie z procedurą określoną w LSR.
10	Beneficjenci	Do 7 dni od otrzymania pisma	Czas na złożenie ewentualnych odwołań przez Beneficjentów .
11	Rada	Do 45 od zakończenia naboru projektów	Drugie posiedzenie w celu rozpatrzenia ewentualnych odwołań oraz sporządzenia listy operacji wybranych i niewybranych do finansowania. Rada podejmuje uchwałę zatwierdzającą ostateczne listy projektów wybranych i niewybranych do finansowania, uchwały w sprawie wybrania/niewybrania operacji do finansowania.

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

12	LGD - Zarząd	Do 45 od zakończenia naboru projektów	Poinformowanie Beneficjentów o ostatecznych wynikach oceny, przekazanie Instytucji Wdrażającej przez LGD listy operacji, uchwał oraz wniosków. Publikacja informacji o ocenie na stronie internetowej LGD.
----	-----------------	--	--

Szczegóły przygotowania informacji o naborze projektów oraz inne wymogi proceduralne będą zgodne z zapisami Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” objętego PROW na lata 2007-2013 z późniejszymi zmianami

Załącznik nr 13

Procedura i schemat procedury

Załącznik nr 14

Formularz potwierdzenia złożenia wniosku aplikacyjnego

IX.2. PROCEDURA WYŁĄCZANIA CZŁONKA RADY OD UDZIAŁU W PODEJMOWANIU DECYZJI W PRZYPADKU ZAISTNIENIA OKOLICZNOŚCI MOGĄCYCH WYWOŁAĆ PODEJRZENIA CO DO JEGO BEZSTRONNOŚCI

Celem procedury jest wyłączenie członka rady od udziału w podejmowaniu decyzji w razie zaistnienia okoliczności mogących wywołać wątpliwości co do jego bezstronności. Zakres procedury obejmuje czynności od momentu zaistnienia okoliczności dotyczących braku bezstronności aż do momentu podjęcia uchwały o rozstrzygnięciu danej sprawy.

Procedura przebiega w następującym porządku zdarzeń:

1. Składanie oświadczenia.

Przed przystąpieniem do głosowania każdy z członków Rady składa oświadczenie, iż w stosunku do jego osoby nie zachodzą okoliczności mogące wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.

2. Sytuacja konfliktu interesów.

W przypadku oceny projektu złożonego przez jednostkę, której właścicielem, współwłaścicielem lub pracownikiem jest członek Rady lub współmałżonek członka Rady lub jego krewny II stopnia pokrewieństwa, lub występuje osobisty lub majątkowy interes członka Rady, tenże członek Rady nie bierze udziału w ocenie projektu. Fakt ten odnotowuje się w protokole.

Załącznik nr 15

Procedura i schemat procedury wyłączenia członka Rady Decyzyjnej

IX. 3. PROCEDURA ODWOŁANIA SIĘ WNIOSKODAWCÓW OD ROZSTRZYGNIĘĆ ORGANU DECYZYJNEGO W SPRAWIE WYBORU OPERACJI

Cel procedury: Celem procedury jest zapewnienie projektodawcom możliwości odwołania się od decyzji Rady, np. w przypadku niewybrania operacji do realizacji z powodu niezgodności z LSR, w przypadku niewybrania operacji do realizacji z powodu nieosiągnięcia minimum punktowego, w przypadku gdy liczba otrzymanych punktów jest ich zdaniem zbyt mała, w przypadku gdy kwestionują inne podjęte w stosunku do ich wniosku decyzje.

Zakres procedury: Procedura obejmuje czynności od pierwszej oceny wniosku, aż do ponownego rozpatrzenia wniosku i podjęcia ostatecznej decyzji przez Radę. Terminarz wszystkich czynności naboru i wyboru wniosków jest podawany do publicznej wiadomości.

Wnioskodawca może złożyć odwołanie od decyzji Rady w terminie 7 dni od momentu otrzymania zawiadomienia o wynikach oceny operacji pod kątem zgodności z LSR oraz lokalnymi kryteriami wyboru operacji.

Rada rozpatruje ewentualne odwołania oraz sporządza listy operacji wybranych i niewybranych do finansowania. Rada rozpatruje odwołania w zakresie wskazanym przez Wnioskodawcę (zgodność z LSR, zgodność z lokalnymi kryteriami wyboru). Decyzja Rady w sprawie odwołania jest ostateczna.

Rada podejmuje uchwałę zatwierdzającą ostateczne listy projektów wybranych i niewybranych do finansowania, uchwały w sprawie wybrania/niewybrania operacji do finansowania.

W terminie 45 dni od dnia zakończenia naboru Zarząd informuje wnioskodawców o wybraniu lub niewybraniu operacji do finansowania, wskazując przyczyny niewybrania, liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny zgodności z lokalnymi kryteriami lub miejscu na liście rankingowej, a w przypadku ostatniego naboru w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 – o tym, czy operacja mieści się w limicie dostępnych środków.

Procedurę kończy przekazanie Instytucji Wdrażającej przez LGD listy operacji, uchwał oraz wniosków w terminie 45 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków. Publikacja informacji o ocenie na stronie internetowej LGD.

Załącznik nr 16

Procedura odwołania się wnioskodawcy od rozstrzygnięć organu decyzyjnego

IX. 4. PROCEDURA OCENY FORMALNEJ

Celem tej procedury jest sprawdzenie poprawności przygotowania wniosku z punktu widzenia formalnego. Karta oceny formalnej jest podłączana do ocenianego wniosku.

Sprawdzenie zgodności formalnej zgłoszonych operacji następuje poprzez wypełnienie Karty Oceny Formalnej dla każdej operacji. Wypełnienie Karty Oceny Formalnej dokonuje się poprzez umieszczenie znaku „X” w odpowiednim polu formularza.

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Podczas oceny formalnej nie stosuje się punktacji w ramach poszczególnych kryteriów, a jedynie sprawdza wypełnienie danego kryterium przez wnioskodawcę oraz zgłaszaną przez niego operację, na podstawie informacji zawartych we wniosku.

Co najmniej dwóch członków Rady Decyzyjnej dokonuje oceny formalnej na podstawie Karty Oceny Formalnej, stanowiącej Załącznik do niniejszej strategii, stawiając znak „X” w odpowiednim polu formularza.

Lp	Nazwa kryterium oceny formalnej
1.	Terminowość złożenia wniosku.
2.	Wniosek sporządzono na obowiązującym formularzu.
3.	Wniosek został wypełniony w języku polskim.
4.	Identyfikacja wnioskodawcy
5.	Zgodność okresu realizacji z okresem programowym.
6.	Kompletność wniosku.
7.	Wniosek posiada komplet załączników.
8.	Zgodność z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.
9.	Wnioskodawca spełnia warunek lokalizacji
10.	Zgodność finansowania

 Załącznik nr 17
Procedura oceny formalnej

 Załącznik nr 18
Karta oceny formalnej

IX. 5. Procedura OCENY ZGODNOŚCI Z LSR

Głosowanie przez wypełnienie kart do oceny merytorycznej każdej operacji obejmuje:

1. głosowanie w sprawie zgodności operacji z LSR,
2. głosowanie w sprawie oceny operacji według kryteriów lokalnych, przyjętych przez LGD, w zależności od działania PROW 2007-2013 do którego została zgłoszona operacja.

Ocenie w sprawie zgodności operacji z LSR podlegają wnioski złożone w miejscu i terminie wskazanym w informacji o naborze wniosków. W przypadku naboru tematycznego, niewpisanie się operacji w realizację co najmniej jednego z wymienionych wskaźników produktu uważa się za niezgodne z warunkami naboru tematycznego co skutkuje zakończeniem procedury oceny wniosku oraz uznaniem operacji za niezgodną z naborem tematycznym.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Członkowie Rady oddają swój głos przez wypełnienie kart do oceny operacji. Każda strona karty oceny operacji musi być opieczetowana pieczęcią LGD i podpisana przez Sekretarza. (Karty w załączeniu do LSR)

Głos oddany przez członka Rady w formie wypełnionej karty oceny operacji jest nieważny, jeśli zachodzi co najmniej jedna z poniższych okoliczności:

1. na karcie brakuje nazwiska i imienia lub podpisu członka Rady,
2. na karcie brakuje informacji pozwalających zidentyfikować operację, której dotyczy ocena (numer wniosku, nazwa wnioskodawcy, nazwa projektu).

Karty muszą być wypełnione piórem, długopisem lub cienkopisem.

Znaki „X” winny być postawione w polu przeznaczonego na to kwadratu.

Głos w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR oddaje się przez skreślenie jednej z opcji zaznaczonych gwiazdką w zawartym na Karcie Oceny Zgodności Operacji z LSR (załącznik do LSR) sformułowaniu: „**Głosuję za UZNANIEM* / NIEUZNANIEM* operacji za zgodną z LSR**”. Pozostawienie lub skreślenie obu opcji uważa się za głos nieważny.

Załącznik nr 19
Procedura oceny zgodności operacji z LSR

W przypadku stwierdzenia błędów i braków w sposobie wypełnienia Karty Oceny Zgodności Operacji z LSR, Sekretarz wzywa członka Rady, który wypełnił tę kartę do złożenia wyjaśnień i uzupełnienia braków. W trakcie wyjaśnień, członek Rady może na oddanej przez siebie karcie dokonać wpisów w kratkach lub pozycjach pustych, oraz dokonać czytelnej korekty w pozycjach i kratkach wypełnionych podczas głosowania, stawiając przy tych poprawkach swój podpis.

Jeśli po dokonaniu poprawek i uzupełnień karta nadal zawiera błędy w sposobie wypełnienia, zostaje uznana za głos nieważny.

Wynik głosowania w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR jest pozytywny, jeśli bezwzględna większość głosów została oddana na opcję, że operacja jest zgodna z LSR.

Wyniki głosowania ogłasza Przewodniczący Rady.

IX. 6. Procedura OCENY ZGODNOŚCI Z KRYTERIAMI LOKALNYMI

1. Oddanie głosu w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD polega na wypełnieniu tabeli zawartej na „Karcie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD”, która jest odpowiednia do typu ocenianej operacji. Wszystkie rubryki zawarte w tabeli muszą być wypełnione, w przeciwnym razie głos uważa się za nieważny.
2. W trakcie zliczania głosów, Sekretarz Rady lub sekretarz posiedzenia, zobowiązany jest sprawdzić, czy łączna ocena punktowa operacji zawarta w pozycji „SUMA PUNKTÓW” została obliczona poprawnie.

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

3. W przypadku stwierdzenia błędów i braków w sposobie wypełnienia karty oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD, Sekretarz wzywa członka Rady, który wypełnił tę kartę do złożenia wyjaśnień i uzupełnienia braków. W trakcie wyjaśnień, członek Rady może na oddanej przez siebie karcie dokonać wpisów w pozycjach pustych, oraz dokonać czytelnej korekty w pozycjach wypełnionych podczas głosowania, stawiając przy tych poprawkach swój podpis. Jeżeli po dokonaniu poprawek i uzupełnień karta nadal zawiera błędy w sposobie wypełnienia, zostaje uznana za głos nieważny.
4. Wynik głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD dokonuje się w taki sposób, że sumuje się oceny punktowe wyrażone na kartach stanowiących głosy oddane ważnie w pozycji „SUMA PUNKTÓW” i dzieli przez liczbę ważnie oddanych głosów.
5. W przypadku operacji, które w wyniku oceny uzyskały tę samą liczbę punktów, o miejscu na liście decyduje dzień i godzina złożenia wniosku o przyznanie pomocy, którego dotyczy ocena.
6. Na podstawie wyników głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD sporządza się listę ocenionych operacji i przyjmuje się ją uchwałą.
7. Następnie w stosunku do każdej operacji będącej przedmiotem posiedzenia Rady podejmowana jest przez Radę decyzja w formie uchwały o wybraniu bądź niewybraniu operacji do finansowania, której treść musi uwzględnić:
 - wyniki głosowania w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR,
 - wyniki głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów.
8. Na tej podstawie sporządzana jest lista operacji wybranych lub niewybranych do finansowania.
9. Ocenę zgodności operacji z LSR dokonuje każdy członek Rady Decyzyjnej przy pomocy Karty Oceny Zgodności Operacji z LSR. Operację można uznać za zgodną z LSR, kiedy realizuje co najmniej jeden z celów ogólnych i co najmniej jeden z celów szczegółowych LSR.

W przypadku, gdy w informacji o naborze wskazano zakres tematyczny operacji – niewpisanie się operacji w realizację co najmniej jednego z wymienionych wskaźników produktu uważa się za niezgodne z warunkami naboru tematycznego co skutkuje zakończeniem procedury oceny wniosku oraz uznaniem operacji za niezgodną z naborem tematycznym.
10. Ocenę zgodności operacji z kryteriami lokalnymi LGD, dokonuje się na Kartach - załącznikach do niniejszej procedury:

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

- Karcie Oceny Zgodności Operacji z Lokalnymi Kryteriami – dla operacji zgłoszonej przez wnioskodawcę do działania „Wdrażanie LSR – małe projekty”;
- Karcie Oceny Zgodności Operacji z Lokalnymi Kryteriami – dla operacji zgłoszonej przez wnioskodawcę do działania „Wdrażanie LSR - Odnowa i rozwój wsi”;
- Karcie Oceny Zgodności Operacji z Lokalnymi Kryteriami - dla operacji zgłoszonej przez wnioskodawcę do działania „Wdrażanie LSR Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej /* Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”;

Każda uchwała Rady powinna zawierać:

1. Nazwę oraz adres wnioskodawcy
2. NIP (REGON/PESEL) wnioskodawcy
3. Indywidualne oznaczenie sprawy nadane każdemu wnioskowi przez LGD
4. Numer identyfikacyjny wnioskodawcy w krajowym systemie ewidencji producentów
5. Tytuł operacji
6. Lokalizację operacji
7. Wnioskowaną kwotę pomocy
8. Liczbę uzyskanych punktów oraz miejsce na liście rankingowej
9. Informację o decyzji Rady w sprawie zgodności lub braku zgodności operacji z LSR,
10. Informację o finansowaniu lub nie finansowaniu realizacji operacji,
11. Informację o zgodności zakresu operacji z tematycznym zakresem wskazanym w informacji o naborze, w przypadku, gdy ta informacja zawierała wskazanie tego zakresu.

Kryteria wyboru

- Kryteria do poszczególnych operacji są szczegółowo opisane. Oceniający członek Rady ma podany sposób rozumienia kryterium (intencje) oraz liczbę punktów, które może przyznać za poszczególne elementy.
- Kryteria są jasno sformułowane, a mierzalność kryteriów pozwala na obiektywną ocenę operacji. Uszczegółowienie opisów kryteriów pozwala na wyeliminowanie indywidualnych interpretacji oceniających i nie pozwala na różne rozumienie poszczególnych kryteriów.
- Kryteria uwzględniają główne założenia strategii i cele rozwojowe obszaru, a także ideę Leadera i działań PROW.
- Kryteria są mierzalne i lub adekwatne do analizy SWOT.

Załącznik nr 20

Procedura oceny zgodności z lokalnymi kryteriami wraz z kartami do głosowania i kartami projektu

Pogórzeńskie Stowarzyszenie Rozwoju
ul. Chopina 10, 33-170 Tuchów

KRS 0000250154 | Regon 120207254 | NIP 9930473631

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Kryteria oraz ich opis:

OPIS KRYTERIÓW OCENY MERYTORYCZNEJ – MAŁE PROJEKTY

L.p	Kryterium	Opis		Liczba punktów
1.	Realizacja kilku celów	Preferuje się operacje przyczyniające się do realizacji większych ilości celów szczegółowych.	5 i więcej celów	5 pkt
			4 cele	4 pkt
			3 cele	3 pkt
			2 cele	2 pkt
			1 cel	1 pkt
2.	Doświadczenie wnioskodawcy	Wnioskodawca opisuje swoje doświadczenie, pokazuje potwierdzenie kwalifikacji (certyfikaty, referencje) przedstawia swoje zasoby gwarantujące realizację projektu	Doświadczenie + certyfikaty + zasoby	3 pkt
			Tylko dwa z powyższych	2 pkt
			Jedno z powyższych	1 pkt
			Brak	0 pkt
3	Ekologiczny aspekt w projekcie	Preferuje się operacje, które uwzględniają aspekt ekologiczny: inwestycyjny, edukacyjny. Aspekt ekologiczny rozumiany jest poprzez realizację zadań pozytywnie wpływających na środowisko, np. budowa obiektów pozytywnie wpływających na środowisko, organizacja działań edukacyjnych i informacyjnych związanych z ochroną przyrody lub zakup urządzeń i sprzętu wpływających pozytywnie na środowisko.	Tak	5 pkt
			Nie	0 pkt
4.	Wkład własny	Preferowane są operacje z większym wkładem własnym beneficjenta	Do 30%	1 pkt
			Powyżej 30-50%	3 pkt
			Ponad 50%	5 pkt
5.	Wykorzystanie lokalnych zasobów	Preferowane są operacje wykorzystujące zasoby kulturowe, przyrodnicze, ludzkie (obowiązuje uzasadnienie)	Wszystkie 3 zasoby	3 pkt
			Tylko 2	2 pkt
			Jeden z wymienionych	1 pkt
			Brak	0 pkt
6.	Innowacyjność	Preferuje się operacje, które są innowacyjne zgodnie z LSR tj. wykorzystujące niepraktykowane do tej pory rozwiązania, nowoczesne narzędzia promocji i realizacji, nowatorskie i o wyższym standardzie, wprowadzenia nowych produktów, usług, metod produkcji, wytwarzania, zarządzania i realizacji.	Na skalę obszaru LSR	3 pkt
			Na skalę gminy	2 pkt
			Na skalę miejscowości	1 pkt
			Nieinnowacyjny	0 pkt
7.	Estetyzacja przestrzeni	Preferuje się projekty poprawiające estetykę przestrzeni publicznej, tj. poprawią jej funkcjonalność, wygodę korzystania, estetykę wizualną poprzez remont, budowę, modernizację, lepsze oznakowanie obiektów w przestrzeni publicznej.	Tak	5 pkt
			Nie	0 pkt

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

8.	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej	Preferuje projekty zwiększające atrakcyjność turystyczną obszaru, tj. projekty mające wpływ na zainteresowanie turystów, na turystyczny charakter obszaru, np. budowa obiektów turystycznych, rozwój infrastruktury turystycznej, wydanie publikacji o charakterze turystycznym, realizacja przedsięwzięć promocyjno-kulturalnych i inne zadania przyczyniające się do pobudzenia ruchu turystycznego na obszarze LGD.	Tak	5 pkt
			Nie	0 pkt
9.	Oddziaływanie	Preferuje się projekty służące szerokiej grupie społeczności lokalnej i/lub gościom. Wnioskodawca powinien wskazać dla jakiej grupy skierowany jest projekt i określić jego zasięg.	Cały obszar	10 pkt
			Więcej niż dwie miejscowości	4 pkt
			Dwie miejscowości	3 pkt
			Jedna miejscowość	2 pkt
			Mniej niż jedna miejscowość	1 pkt
10 A	Wykonalność operacji i gwarancja osiągnięcia założonych rezultatów – projekty inwestycyjne	Projektodawca przedstawia szczegółowy program operacji oraz stan przygotowania do realizacji. Preferowane są projekty posiadające dokumentację techniczną lub program funkcjonalny oraz prawomocne pozwolenie na budowę/zgłoszenie robót.	Posiada dokumentację techniczną oraz pozwolenie na budowę/zgłoszenie robót	10 pkt
			Posiada dokumentację techniczną	5 pkt
			Projekt w fazie koncepcji	0 pkt
10 B	Wykonalność operacji i gwarancja osiągnięcia założonych rezultatów – projekty miękkie (szkolenia, imprezy)	Projektodawca przedstawia szczegółowy program operacji oraz stan przygotowania do realizacji oraz wiarygodne potwierdzenie zakładanych rezultatów (trwałość projektu)	Program + deklaracje uczestnictwa+ gwarancja rezultatów	10 pkt
			Program + deklaracje uczestnictwa	5 pkt
			Projekt w fazie koncepcji	0 pkt
11	Zgodność operacji ze zdefiniowanymi potrzebami (problemami)	Projektodawca przedstawia analizę potrzeb lub problemów, którym projekt ma zaradzić. Analiza ma wykazać genezę problemu, jego wpływ na środowisko oraz w jaki sposób realizacja projektu przyczyni się do zaspokojenia potrzeb lub rozwiązania problemu. Analiza ok. 5-10 zdań.	Wyczerpująca analiza potrzeby lub problemu	5 pkt
			Brak analizy	0 pkt
12.	Partnerstwo	Projektodawca pokazuje współpracę ze środowiskiem, przedstawia akceptację dla projektu w postaci umów, porozumień, listów intencyjnych	Więcej niż 3 partnerów	8 pkt
			3 partnerów	6 pkt
			2 partnerów	4 pkt
			1 partner	2 pkt

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

		itp. Przedstawia również rolę partnera w projekcie.	Tylko beneficjent	0 pkt
13.	Promocja obszaru PSR	Preferuje się projekty, które uwzględniają działania przyczyniające się do promocji obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, np. wydawnictwa, wydarzenia promocyjne, wykorzystanie narzędzi promocji, tworzenie nowych produktów promujących obszar.	Tak	4 pkt
			Nie	0 pkt
14.	Renowacja zabytków obszaru	Projektodawca może otrzymać dodatkowe punkty, jeśli jego projekt dotyczy renowacji zabytków na obszarze LGD	Tak	4 pkt
			Nie	0 pkt
Maksymalna ilość punktów: 75 punktów				

Wnioskodawca musi osiągnąć minimum 60% punktów.

W przypadku naboru tematycznego wnioskodawca musi osiągnąć minimum 52% punktów.

OPIS KRYTERIÓW OCENY MERYTORYCZNEJ - ODNOWA WSI

L.p	Kryterium	Opis		Liczba punktów
1	Realizacja kilku celów	Preferuje się operacje przyczyniające się do realizacji większych ilości celów szczegółowych.	1 cel	1 pkt
			2 cele	2 pkt
			3 cele	3 pkt
			4 i więcej celów	5 pkt
2	Doświadczenie wnioskodawcy	Preferuje się wnioskodawcę z doświadczeniem w realizacji operacji z udziałem funduszy UE	1 projekt	1 pkt
			2-3 projekty	3 pkt
			4 i więcej projektów	5 pkt
3	Ekologiczny aspekt w projekcie	Preferuje się operacje, które uwzględniają aspekt ekologiczny: inwestycyjny, edukacyjny. Aspekt ekologiczny rozumiany jest poprzez realizację zadań pozytywnie wpływających na środowisko, np. budowa obiektów pozytywnie wpływających na środowisko, organizacja działań edukacyjnych i informacyjnych związanych z ochroną przyrody lub zakup urządzeń i sprzętu wpływających pozytywnie na środowisko.	Nie	0 pkt
			Tak	5 pkt
4	Wkład własny	Preferowane są operacje z większym wkładem własnym beneficjenta	Do 30 %	1 pkt
			Powyżej 30-50 %	3 pkt
			Ponad 50%	5 pkt

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

5	Oddziaływanie	Preferuje się projekty służące szerokiej grupie społeczności lokalnej i/lub gościom. Wnioskodawca powinien wskazać dla jakiej grupy skierowany jest projekt i określić jego zasięg.	100 – 1000 mieszkańców	1 pkt
			1000 - 1500 Mieszkańców	2 pkt
			Powyżej 1500 mieszkańców	4 pkt
6	Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	Preferuje się projekty wpływające na zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, tj. mające na celu pielęgnowanie lokalnych tradycji kulturowych, zwyczajów, integracji, zachowanie dziedzictwa przyrodniczego, jego pielęgnowanie i oznaczenie, a także efektywne wykorzystanie.	Nie	0 pkt
			Tak	5 pkt
7	Estetyzacja przestrzeni publicznej	Preferuje się projekty poprawiające estetykę przestrzeni publicznej, tj. poprawią jej funkcjonalność, wygodę korzystania, estetykę wizualną poprzez remont, budowę, modernizację, lepsze oznakowanie obiektów w przestrzeni publicznej.	Nie	0 pkt
			Tak	5 pkt
8	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej	Preferuje projekty zwiększające atrakcyjność turystyczną obszaru, tj. projekty mające wpływ na zainteresowanie turystów, na turystyczny charakter obszaru, np. budowa obiektów turystycznych, rozwój infrastruktury turystycznej, wydanie publikacji o charakterze turystycznym, realizacja przedsięwzięć promocyjno-kulturalnych i inne zadania przyczyniające się do pobudzenia ruchu turystycznego na obszarze LGD.	Nie	0 pkt
			Tak	5 pkt
9	Innowacyjność	Preferuje się operacje, które są innowacyjne zgodnie z LSR tj. wykorzystujące niepraktykowane do tej pory rozwiązania, nowoczesne narzędzia promocji i realizacji, nowatorskie i o wyższym standardzie, wprowadzenia nowych produktów, usług, metod produkcji, wytwarzania, zarządzania i realizacji.	Na skalę obszaru LSR	3 pkt
			Na skalę gminy	2 pkt
			Na skalę miejscowości	1 pkt
			Nieinnowacyjny	0 pkt
10	Partnerstwo	Projektodawca pokazuje współpracę ze środowiskiem, przedstawia akceptację dla projektu w postaci umów, porozumień, listów intencyjnych itp. Przedstawia również rolę partnerów w projekcie.	1 partner	1 pkt
			2 partnerów	2 pkt
			3 partnerów	3 pkt
			4 partnerów	4 pkt
			5 i więcej partnerów	5 pkt
Maksymalna ilość punktów: 47 punktów				

Wnioskodawca musi osiągnąć minimum 60% punktów.

W przypadku naboru tematycznego wnioskodawca musi osiągnąć minimum 52% punktów.

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

OPIS KRYTERIÓW OCENY MERYTORYCZNEJ
„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”
„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”

	Kryterium	Opis		Liczba punktów
1	Realizacja kilku celów	Preferuje się operacje przyczyniające się do realizacji większych ilości celów szczegółowych.	1 cel	1 pkt
			2 cele	2 pkt
			3 cele	3 pkt
			4 i więcej celów	5 pkt
2	Ekologiczny aspekt w projekcie	Preferuje się operacje, które uwzględniają aspekt ekologiczny: inwestycyjny, edukacyjny. Aspekt ekologiczny rozumiany jest poprzez realizację zadań pozytywnie wpływających na środowisko, np. budowa obiektów pozytywnie wpływających na środowisko, organizacja działań edukacyjnych i informacyjnych związanych z ochroną przyrody lub zakup urządzeń i sprzętu wpływających pozytywnie na środowisko.	NIE	0 pkt
			TAK	5 pkt
3	Wkład własny	Preferowane są operacje z większym wkładem własnym beneficjenta	Do 60 %	1 pkt
			Powyżej 60-70 %	3 pkt
			Ponad 70 %	6 pkt
4	Estetyzacja przestrzeni publicznej	Preferuje się projekty poprawiające estetykę przestrzeni publicznej, tj. poprawią jej funkcjonalność, wygodę korzystania, estetykę wizualną poprzez remont, budowę, modernizację, lepsze oznakowanie obiektów w przestrzeni publicznej.	Nie	0 pkt
			Tak	3 pkt
5	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej	Preferuje projekty zwiększające atrakcyjność turystyczną obszaru, tj. projekty mające wpływ na zainteresowanie turystów, na turystyczny charakter obszaru, np. budowa obiektów turystycznych, rozwój infrastruktury turystycznej, wydanie publikacji o charakterze turystycznym, realizacja przedsięwzięć promocyjno-kulturalnych i inne zadania przyczyniające się do pobudzenia ruchu turystycznego na obszarze LGD.	Nie	0 pkt
			Tak	7 pkt
6	Innowacyjność	Preferuje się operacje, które są innowacyjne zgodnie z LSR tj. wykorzystujące niepraktykowane do tej pory rozwiązania, nowoczesne narzędzia promocji i realizacji, nowatorskie i o wyższym standardzie, wprowadzenia nowych produktów, usług, metod produkcji, wytwarzania, zarządzania i realizacji.	Na skalę obszaru LSR	3 pkt
			Na skalę gminy	2 pkt
			Na skalę miejscowości	1 pkt
			Nieinnowacyjny	0 pkt
7	Partnerstwo	Projektodawca pokazuje współpracę ze środowiskiem, przedstawia	1 partner	1 pkt
			2 partnerów	2 pkt

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

		akceptację dla projektu w postaci umów, porozumień, listów intencyjnych itp. Przedstawia również rolę partnera w projekcie.	3 partnerów	3 pkt
			4 partnerów	4 pkt
			5 i więcej partnerów	5 pkt
8	Wykorzystanie zasobów	Działalność, której dotyczy operacja jest oparta o wykorzystanie lokalnych zasobów albo lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego lub przyrodniczego	Brak uzasadnienia	0 pkt
			Jeden z wymienionych zasobów	3 pkt
			Dwa zasoby	5 pkt
			Wszystkie trzy zasoby	10 pkt
Maksymalna ilość punktów: 44 punktów				

Wnioskodawca musi osiągnąć minimum 60% punktów!

IX. 7. PROCEDURA ZMIANY KRYTERIÓW LOKALNYCH

Procedura wyboru operacji, w tym: procedura składania wniosków, wewnętrzna procedura wyboru operacji, kryteria oceny formalnej i merytorycznej w tym kryteria lokalne mogą być przyjmowane w formie uchwały zwyczajnego lub nadzwyczajnego Walnego Zebrania PSR.

- O ewentualną zmianę procedury wyboru operacji kryteriów lokalnych Rada wnioskuje do Zarządu a ten do Walnego Zebrania Członków Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Wniosek o zmianę procedury składania wniosków, wewnętrznej procedury wyboru operacji, kryteriów oceny formalnej i merytorycznej w tym kryteriów lokalnych kierowany jest do Walnego Zebrania Członków w trosce o zrównoważony i zintegrowany rozwój obszaru funkcjonowania Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Rada uzasadnia wniosek zmianą sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru i/lub stopniem realizacji lokalnej strategii rozwoju w ramach poszczególnych obszarów tematycznych (celów ogólnych, celów szczegółowych).
- Walne Zebranie Członków uchwała mocą uchwały ewentualne zmiany procedury składania wniosków, lub wewnętrznej procedury wyboru operacji lub kryteriów lokalnych. Zarząd Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, przyjętą uchwałę – kieruje do Rady i określa datę, od której staje się ona obowiązującą.

X. BUDŻET LSR

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23.05.2008 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i sposobu wyboru Lokalnej Grupy Działania do realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. nr 103, poz. 659, par. 2, pkt. 5 a, 5b, 5c), całkowity budżet Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju w ramach Osi 4 LEADER wynosi **7 842 964,00 zł**.

Wielkość niniejszego budżetu wynika z iloczynu liczby mieszkańców zameldowanych na terenie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju na pobyt stały w dniu 31 grudnia 2006 r. wg GUS i kwoty:

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

- a. 116 zł – dla komponentu „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” (kod 413 – „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” + „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” + „Odnowa i rozwój wsi” + „Małe projekty”);
- b. 3 zł – dla komponentu „Wdrażanie projektów współpracy” (kod 421);
- c. 29 zł – dla komponentu „Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności, aktywizacja” (kod 431).

Szczegółowy podział środków pomiędzy poszczególne komponenty ukazuje poniższa tabela:

Kod wg PROW 2007-2013	Nazwa komponentu	Kwota przewidziana w rozporządzeniu MRRW (Dz.U. nr 103, poz. 659) w zł	Liczba mieszkańców Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju zameldowanych na pobyt stały – 31 grudnia 2006 r. (dane GUS)	Budżet Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju w zł
413	Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju	116	52 993	6 147 188
421	Wdrażanie projektów współpracy	3	52 993	158 979
431	Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności, aktywizacja	29	52 993	1 536 797
-	Razem	-	-	7 842 964

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju **wnioskować będzie o całą kwotę** przysługującą jej zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23.05.2008 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i sposobu wyboru lokalnej grupy działania do realizacji lokalnej strategii rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007—2013 (Dz.U. nr 103, poz. 659, par. 2, pkt. 5 a, 5b, 5c), czyli o **7 842 964,00 zł**.

Budżet LSR zakłada następujący podział środków w ramach komponentu „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” (kod 413):

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Nazwa działania	Udział %	Kwota w zł
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	10,4	640 000,00
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	10,4	640 000,00
Odnowa i rozwój wsi	60,9	3 742 188,00
Małe projekty	18,3	1 125 000,00
Razem	100	6 147 188,00

W przypadku ubiegania się przez Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju o pełną przysługującą kwotę, koszty bieżące (administracyjne) funkcjonowania LGD wyniosą maksymalnie 15% tej kwoty (dokładnie 14,88%), czyli **1 166 797,00 zł**. Na pozostałą część działania „Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności i aktywizacja”, czyli na nabywanie umiejętności i aktywizację przeznaczonych zostanie **370 000,00 zł**.

Funkcjonowanie LGD (koszty bieżące, administracyjne) – maksymalnie 15% z kwoty dostępnej dla LGD (7 842 964,00 zł)	1 166 797,00 zł
Nabywanie umiejętności, aktywizacja	370 000,00 zł
	1 536 797,00 zł

Dla konstrukcji budżetu przyjęto następujące założenia:

- średnia wartość dotacji (refundacja) dla działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” wyniesie ok. 40 tys. zł;
- średnia wartość dotacji (refundacja) dla działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” wyniesie ok. 40 tys. zł;
- średnia wartość dotacji (refundacja) dla działania „Odnowa i rozwój wsi” wyniesie ok. 200 tys. zł;
- średnia wartość dotacji (refundacja) dla działania „Małe projekty” wyniesie ok. 15 tys. zł;
- średnia wartość dotacji (refundacja) dla działania „nabywanie umiejętności i aktywizacja” wyniesie ok. 15 tys. zł;

Aktualizacja budżetu w styczniu 2011

Po doświadczeniach z naborów operacji w ramach ogłaszanych konkursów w 2009 i 2010 r. dokonuje się korekty w średniej oczekiwanej przez beneficjentów wysokości pomocy w ramach poszczególnych kategorii. Urealnienia się kwoty oczekiwanej dotacji na podstawie już zgłoszonych projektów w ramach: „Różnicowania w kierunku działalności nierolniczej”, „Tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw”, „Odnowy i rozwoju wsi” oraz „Małych Projektów”. Konsekwencją tego będzie dokonanie korekty we wskaźnikach produktu dla poszczególnych przedsięwzięć.

Odnowa i rozwój wsi:

styczeń 2011: Oczekiwana średnia wysokość pomocy w dotychczasowych naborach wyniosła 360 000 zł. Oznacza to, że przewiduje się zrealizowanie około 10 projektów, co jest zmniejszeniem zakładanych w 2008 r. wielkości o 8.

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Małe projekty:

styczeń 2011: Oczekiwana średnia wysokość pomocy w dotychczasowych naborach wyniosła około 18 000 zł. Oznacza to, że przewiduje się zrealizowanie mniejszej liczby projektów z pierwotnie zakładanej na 75 do 62.

Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

styczeń 2011: Oczekiwana średnia wysokość pomocy w dotychczasowych naborach wyniosła około 50 000 zł. Oznacza to, że przewiduje się zrealizowanie mniejszej liczby projektów z 16 do 12.

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw

styczeń 2011:

W naborach PSR nie było złożonych wniosków w tej kategorii. Zaistniały jednak okoliczności, które powodują, iż należy zmienić przyjętą średnią, która jest znacznie niższa niż średnia wnioskowana w innych lokalnych grupach w Małopolsce. Ponadto w międzyczasie zostały złagodzone warunki otrzymania dotacji (zmniejszono liczbę tworzonych miejsc pracy). To sprawia iż do aktualizacji budżetu przyjęto średnią na poziomie 150 000 zł.

Założenia do podziału kwoty przeznaczanej na wdrażanie lokalnej strategii rozwoju:

	Różnicowanie		Mikroprzedsiębiorstwa		Odnowa i rozwój		Małe projekty	
	Kwota operacji	Liczba operacji i około	Kwota operacji	Liczba operacji około	Kwota operacji	Liczba operacji około	Kwota operacji	Liczba operacji około
Założenie średniej oczekiwanej dotacji (2008 r.)	40 000	16	35 000	18	207 000	18	15 000	75
Średnia wartość projektów po naborach (I 2011 r.)	50 000	12	150 000	4	360 000	10	18 000	62
Środki w budżecie	640 000		640 000		3 742 188		1 125 000	

Harmonogram przewidywanych terminów konkursów:

	Lata:		2009				2010				2011				2012				2013				2014			
	Działania:	Kwartaly: →	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
1	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej					X		X																		
2	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw					X		X																		
3	Odnowa i rozwój wsi							X																		
4	Małe projekty					X		X																		

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Aktualizacja budżetu w grudniu 2013

Po doświadczeniach z naborów operacji w ramach ogłaszanych konkursów w latach 2009-2013 dokonuje się korekty w średniej oczekiwanej przez beneficjentów wysokości pomocy w ramach poszczególnych kategorii. Urealnienia się kwoty oczekiwanej dotacji na podstawie już zgłoszonych projektów w ramach: „Różnicowania w kierunku działalności nierolniczej”, „Tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw”, „Odnowy i rozwoju wsi” oraz „Małych Projektów”.

Odnowa i rozwój wsi:

Grudzień 2013: W 2014 planowany jest kolejny nabór wniosków, w którym prawdopodobnie wpłynie ok. 4 wniosków. Oznacza to, że przewiduje się zrealizowanie około 19 projektów, co jest zwiększeniem zakładanych wielkości o 9 projektów i daje średnią kwotę operacji na poziomie 196 957 zł.

Małe projekty:

Grudzień 2013: Po uwzględnieniu dotychczasowo złożonych wniosków oraz planowanych do złożenia, przewiduje się, że zrealizowanych zostanie ok. 65 „Małych projektów”, co daje średnią kwotę operacji na poziomie 26 424 zł.

Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

Grudzień 2014: Po zrealizowaniu naborów w ramach tego działania, okazało się, że zrealizowane zostaną 3 projekty co daje średnią kwotę operacji na poziomie 55 800 zł.

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw

Grudzień 2014: Po zrealizowaniu naborów w ramach tego działania, okazało się, że zrealizowane zostaną 3 projekty co daje średnią kwotę operacji na poziomie 173 342 zł.

Pozostałą wolną kwotę z działań „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” – 472 599,00 zł oraz „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” – 119 972,00 zł – przeniesiono do budżetu „Małych projektów”, tj. sumarycznie 592 571,00 zł.

Zatem budżet „Małych projektów” wynosi aktualnie: 1 125 000,00 zł + 592 571,00 zł = 1 717 571,00 zł.

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Założenia do podziału kwoty przeznaczanej na wdrażanie lokalnej strategii rozwoju:

	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej		Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw		Odnowa i rozwój wsi		Małe projekty	
	Średnia kwota operacji	Liczba operacji (około)	Średnia kwota operacji	Liczba operacji (około)	Średnia kwota operacji	Liczba operacji (około)	Średnia kwota operacji	Liczba operacji (około)
Założenie średniej oczekiwanej dotacji (2008 r.)	40 000	16	35 000	18	207 000	18	15 000	75
Średnia wartość projektów po naborach (I 2011 r.)	50 000	12	150 000	4	360 000	10	18 000	62
Średnia wartość projektów po naborach w latach 2009-2013 oraz planowanych w 2014 r.	55 800	3	173 342	3	196 957	19	26 424	65
Środki w budżecie	167 401		520 028		3 742 188		1 717 571	

Harmonogram przewidywanych terminów konkursów:

	Lata:		2009				2010				2011				2012				2013				2014			
	Działania:	Kwartaly: →	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
1	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej					X		X																		
2	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw					X		X																		
3	Odnowa i rozwój wsi							X																		
4	Małe projekty					X		X																		

Tabela „Budżet Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju w każdym roku realizacji” obrazuje 7 letni podział środków PSR, przy spełnieniu wcześniej omówionych założeń.

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

BUDŻET POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU W KAŻDYM ROKU REALIZACJI

ROK	KATEGORIA KOSZTU	413 – Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju					421 – Wdrażanie projektów współpracy	431 – Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności i aktywizacja			Razem Oś 4
		Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikro-przedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	Razem 413		Funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)	Nabywanie umiejętności i aktywizacja	Razem 431	
2009	całkowite	0,00	0,00	0,00	103 492,35	103 492,35	0,00	53 996,92	60 300,00	114 296,92	217 789,27
	kwalifikowalne	0,00	0,00	0,00	103 492,35	103 492,35	0,00	53 996,92	60 300,00	114 296,92	217 789,27
	do refundacji	0,00	0,00	0,00	72 444,65	72 444,65	0,00	53 996,92	60 300,00	114 296,92	186 741,57
2010	całkowite	18 425,00	0,00	1 936 877,33	109 537,06	2 064 839,39	13 100,00	116 610,75	129 705,36	246 316,11	2 324 255,50
	kwalifikowalne	18 425,00	0,00	1 936 877,33	109 537,06	2 064 839,39	13 100,00	116 610,75	129 705,36	246 316,11	2 324 255,50
	do refundacji	9 212,50	0,00	1 452 658,00	76 675,94	1 538 546,44	13 100,00	116 610,75	129 705,36	246 316,11	1 797 962,55
2011	całkowite	169 824,00	0,00	648 455,00	287 013,33	1 105 292,33	0,00	138 491,70	161 759,67	300 251,37	1 405 543,70
	kwalifikowalne	169 824,00	0,00	648 455,00	287 013,33	1 105 292,33	0,00	138 491,70	161 759,67	300 251,37	1 405 543,70
	do refundacji	84 912,00	0,00	518 764,00	200 909,33	804 585,33	0,00	138 491,70	161 759,67	300 251,37	1 104 836,70
2012	całkowite	146 553,00	440 056,00	625 000,00	419 236,61	1 630 845,61	0,00	152 767,39	109 197,90	261 965,29	1 892 810,90
	kwalifikowalne	146 553,00	440 056,00	625 000,00	419 236,61	1 630 845,61	0,00	152 767,39	109 197,90	261 965,29	1 892 810,90
	do refundacji	73 276,50	220 028,00	500 000,00	293 465,63	1 086 770,13	0,00	152 767,39	109 197,90	261 965,29	1 348 735,42
2013	całkowite	0,00	600 000,00	1 171 932,50	503 343,66	2 275 276,16	145 879,00	151 746,08	72 335,03	224 081,11	2 645 236,27
	kwalifikowalne	0,00	600 000,00	1 171 932,50	503 343,66	2 275 276,16	145 879,00	151 746,08	72 335,03	224 081,11	2 645 236,27
	do refundacji	0,00	300 000,00	937 546,00	352 340,56	1 589 886,56	145 879,00	151 746,08	72 335,03	224 081,11	1 959 846,67
2014	całkowite	0,00	0,00	416 525,00	1 031 049,84	1 447 574,84	0,00	153 899,40	151 762,85	305 662,25	1 753 237,09
	kwalifikowalne	0,00	0,00	416 525,00	1 031 049,84	1 447 574,84	0,00	153 899,40	151 762,85	305 662,25	1 753 237,09
	do refundacji	0,00	0,00	333 220,00	721 734,89	1 054 954,89		153 899,40	151 762,85	305 662,25	1 360 617,14
2015	całkowite	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	73 000,00	11 223,95	84 223,95	84 223,95
	kwalifikowalne	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	73 000,00	11 223,95	84 223,95	84 223,95
	do refundacji	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	73 000,00	11 223,95	84 223,95	84 223,95
2009 - 2015	całkowite	334 802,00	1 040 056,00	4 798 789,83	2 213 324,56	8 386 972,39	158 979,00	840 512,24	696 284,76	1 536 797,00	10 082 748,39
	kwalifikowalne	334 802,00	1 040 056,00	4 798 789,83	2 213 324,56	8 386 972,39	158 979,00	840 512,24	696 284,76	1 536 797,00	10 082 748,39
	do refundacji	167 401,00	520 028,00	3 742 188,00	1 717 571,00	6 147 188,00	158 979,00	840 512,24	696 284,76	1 536 797,00	7 842 964,00

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju

ul. Chopina 10, 33-170 Tuchów

KRS 0000250154 | Regon 120207254 | NIP 9930473631

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

Tabela pomocnicza budżetu

Cele ogólne	Przedsięwzięcia	Zakładana liczba operacji realizowanych w ramach przedsięwzięcia	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej (413)	Tworzenie i rozwój mikro-przedsiębiorstw (413)	Odnowa i rozwój wsi (413)	Małe projekty (413)	Razem wdrażanie LSR (413)	Nabywanie umiejętności i aktywizacja (431)	Razem wdrażanie LSR i nabywanie umiejętności i aktywizacja (413 + 431)	Wdrażanie projektów współpracy (421)	Funkcjonowanie LGD – koszty bieżące (431)
I. OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH	I.1.1. Podniesienie standardu istniejącej oraz rozwój nowej infrastruktury turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej, sportowej oraz dziedzictwa kulturowego	Minimalna liczba	3	3	4	17	27	2	29		
		Wartość	167 401	520 028	742 188	537 571	1 967 188	30 000	1 997 188		
	I.2.1. Wdrożenie działań promocyjnych i informacyjnych na temat atrakcji turystycznych obszaru Pogórza	Minimalna liczba	-	-	-	8	8	6	14		
		Wartość	.	.	.	200 000	200 000	100 000	300 000		
	I.3.1. Wspieranie lokalnych środowisk w popularyzacji produktów lokalnych z terenu Pogórza	Minimalna liczba	-	-	-	4	4	18	22		
		Wartość	.	.	.	150 000	150 000	150 000	300 000		

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

II. ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZO ŚCI MIESZKAŃCÓW	II.1.1. Lokalny system szkolenia i przekwalifikowani a mieszkańców	Minimalna liczba	-	-	-	5	5	10	15		
		Wartość	,	,	,	100 000	100 000	100 000	200 000		
	II.2.1. Przyjazna Pogórzańska Ziemia	Minimalna liczba	-	-	11	26	37	30	67		
		Wartość	,	,	3 000 000	630 000	3 630 000	306 284,76	3 936 284,76		
III. ZACHOWANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO POGÓRZA	III.1.1. Zmiana świadomości mieszkańców w zakresie ochrony zasobów środowiskowych	Minimalna liczba	-	-	-	5	5	2	7		
		Wartość	,	,	,	100 000	100 000	10 000	110 000		
Minimalna liczba operacji w ramach LSR			3	3	15	65	86	68	154	4	
Wartość operacji w ramach LSR ogółem			167 401	520 028	3 742 188	1 717 571	6 147 188	696 284,76	6 843 472,76	158 979	840 512,24

XI. OPIS PROCESU PRZYGOTOWANIA I KONSULTOWANIA LSR

Budowa Lokalnej Strategii Rozwoju Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju oparta była na partycypacyjnym modelu tworzenia dokumentów o charakterze strategicznym. Prace nad jej przygotowaniem trwały wiele miesięcy. W procesie tym uczestniczyły wszystkie środowiska lokalne zaangażowane w rozwój społeczny, gospodarczy i przestrzenny regionu: mieszkańcy, rady sołeckie, organizacje pozarządowe, nieformalne zrzeszenia społeczne, parafie, przedsiębiorcy, rolnicy, organy samorządu terytorialnego i ich jednostki pomocnicze, inne instytucje publiczne.

Metodami zastosowanymi w tworzeniu Lokalnej Strategii Rozwoju były sesje strategiczne, warsztaty robocze, sesje rad gmin, spotkania i konsultacje z mieszkańcami, ekspertyzy statystyczne i strategiczne.

Pierwszym krokiem było **zdiagnozowanie sytuacji społeczno-gospodarczej**, charakteryzującej obszar Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. W tym celu przeprowadzona została analiza statystyczna, uwzględniająca przede wszystkim trendy demograficzne, stan infrastruktury turystycznej oraz poziom rozwoju przedsiębiorczości. Na tym etapie opierano się głównie o dane Głównego Urzędu Statystycznego oraz informacje zawarte w dokumentach przygotowanych przez Urzędy Gmin poszczególnych jednostek, wchodzących w skład LGD. Bazowano także na danych, wynikających z badań społecznych przeprowadzonych na potrzeby Lokalnej Strategii Rozwoju. W tej części LSR starano się wykazać jedynie specyficzne uwarunkowania obszaru, wyróżniające go w otoczeniu i stanowiące potencjał rozwojowy. Wyniki tej analizy zamieszczono w rozdziale 2 niniejszego dokumentu.

Kolejnym etapem, mającym dostarczyć jak najpełniejszego obrazu Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, była analiza SWOT, czyli przygotowanie opracowania zawierającego analizę zasobów wewnętrznych terenu działania Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju oraz analiza otoczenia zewnętrznego pod kątem szans i zagrożeń dla dalszego rozwoju. Wyniki analizy SWOT przygotowano w oparciu o prace warsztatowe członków LGD. Pozwoliły one, wespół z wynikami analizy statystycznej, na wskazanie elementów determinujących kształt rozwoju obszaru LGD, wyznaczenie celów i określenie misji.

Kolejnym etapem prac nad LSR było **określenie misji** – naczelnego celu rozwoju Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju, przyświecającego przyszłym działaniom LGD. W skład zespołu, odpowiedzialnego za to działanie, weszli przedstawiciele społeczeństw lokalnych poszczególnych gmin, zaproszeni do udziału w pracach nad LSR, przez członków Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju.

Posiadając pełen obraz analityczny oraz wytyczoną misję, przystąpiono do **identyfikacji celów głównych**, odzwierciedlających zasadnicze pola działań w zakresie intensyfikowania rozwoju. Są one rezultatem dwóch wcześniejszych etapów prac nad LSR. Po wytyczeniu czterech celów głównych, zespół został podzielony na tyle właśnie części. Następnie, każdy podzespół został oddelegowany do prac nad jednym z celów głównych – zadaniem grup było wyodrębnienie z przygotowanego materiału **celów szczegółowych**. Te zaś posłużyły poszczególnym podzespołom na określenie **konkretnych przedsięwzięć**, których realizacja służyć będzie realizacji celów głównych.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Na podstawie zidentyfikowanych przedsięwzięć oraz wytycznych zawartych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23.05.2008 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i sposobu wyboru lokalnej grupy działania do realizacji lokalnej strategii rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007—2013, określono budżet LSR, przy założeniach opisanych w rozdziale X niniejszego dokumentu.

Warsztaty z członkami zespołu prowadzono metodami interaktywnymi z użyciem narzędzi (technik) treningowych, pozwalających uczestnikom indywidualnie i grupowo identyfikować, następnie analizować i proponować możliwe rozwiązania. Ten sposób pracy traktuje uczestników spotkań jako ekspertów posiadających znaczące doświadczenie, a rolę konsultantów jest prowadzenie procesu budowy strategii oraz proponowanie narzędzi i podawanie przykładów rozwiązań sprawdzonych w innych samorządach. Każde spotkanie warsztatowe prowadzone było urozmaiconymi technikami: mini wykłady z użyciem prezentacji multimedialnych, techniki kreatywne, prace z formularzem, techniki pracy zespołowej, moderowana dyskusja.

XII. OPIS PROCESU WDRAŻANIA I AKTUALIZACJI LSR

Na LGD spoczywa oczywista odpowiedzialność za prawidłowe wdrażanie LSR. Rola Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju sprowadza się do zarządzania procesem realizacji strategii i koordynowaniu działań prowadzących do tego celu. Do zakresu powyższych czynności należy również efektywne spożytkowanie i poprawne rozliczenie otrzymanych środków publicznych.

Proces wdrażania to „przejście” od planowania strategicznego do zarządzania strategicznego, czyli realizacja zapisów Strategii. Członkowie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju określili dla niniejszej strategii rekomendacje wdrożeniowe, czyli elementy, które powinny zostać zachowane, aby jej realizacja odbywała się efektywnie. Rekomendacje te – zawarte w końcowej części Strategii – dotyczą trzech poziomów:

- organizacyjnego – zarządzanie strategią;
- merytorycznego – ocena i przegląd zapisów strategii;
- społecznego – promocja i pozyskiwanie partnerów.

Poziom organizacyjny skupia się na koordynacji i współpracy między lokalnymi oraz ponadlokalnymi instytucjami, organizacjami oraz środowiskami, w kompetencjach których leży realizacja zadań zawartych w strategii. Dlatego też efektywność realizacji zadań wyodrębnionych w dokumencie w dużej mierze będzie zależała od Zarządu Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju - odpowiedzialnego za wdrażanie LSR i dobrze zorganizowanego Biura LGD. Ma to szczególnie istotne znaczenie w przypadku przedsięwzięć zawartych w Strategii, które mają charakter zintegrowany, a ich realizacja spoczywa w rękach wielu podmiotów lokalnych. Przy realizacji takich przedsięwzięć niezbędne jest porozumienie i współpraca pomiędzy partnerami, określenie wspólnych koncepcji realizacyjnych, przygotowanie odpowiedniej dokumentacji, itd.

Poziom merytoryczny obejmuje wdrażanie i monitorowanie zadań zapisanych w Lokalnej Strategii Rozwoju dla Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Monitoring, zgodnie z wewnętrznymi procedurami, prowadzony jest przez cały rok. Na podstawie informacji gromadzonych na poziomie organizacyjnym, Walne Zebranie LGD monitoruje proces realizacji operacji oraz podejmuje decyzje o zmianach w zapisach strategii. Procedura tych zmian została opisana w rozdziale IX.

Poziom społeczny dotyczy upowszechniania zapisów Lokalnej Strategii Rozwoju dla Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju wśród społeczności lokalnej oraz pozyskiwanie partnerów (lokalnych i zewnętrznych) dla realizacji zadań Strategii. Upowszechnienie zapisów LSR wśród społeczności lokalnej ma na celu:

- poinformowanie o zakończeniu prac nad Lokalną Strategią Rozwoju dla Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju,
- zachęcenie do dyskusji nad ewentualnymi zmianami w zapisach LSR,
- objaśnienie dalszych etapów procesu planowania rozwoju społeczno-gospodarczego na obszarze LGD – realizacja zapisów strategii i planu rozwoju, zaproszenie partnerów do współpracy,
- prezentację lokalnego potencjału społeczno-gospodarczego gmin wchodzących w skład LGD, priorytetów i kierunków jej rozwoju w najbliższych latach (obszary priorytetowe i cele strategiczne, cele operacyjne, zadania),

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

- objaśnienie roli funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w finansowaniu rozwoju lokalnego i sposobu ich pozyskiwania poprzez przygotowanie projektów wynikających ze Strategii,
- zachęcenie do wzięcia udziału w realizacji zapisów Lokalnej Strategii Rozwoju dla Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju

Celem zaplanowanych działań informacyjnych skierowanych do otoczenia LGD jest: przede wszystkim promocja wewnętrzna skierowana do mieszkańców, a mająca na celu m.in. wzajemne poznanie obszaru, budowanie więzi międzyludzkich, a także promocja zewnętrzna oferty turystycznej obszaru Pogórza w województwie małopolskim i sąsiednich województwach.

Praca zespołowa, partnerska na rzecz LGD wymaga od osób i organizacji pełnego zaangażowania i wiąże się z podejmowaniem ryzyka. Być „partnerem” oznacza w pełni odpowiadać za działania własne i tych, z którymi wspólnie podejmujemy decyzje.

LGD zobligowana jest do zaangażowania jak najszerszej części społeczności lokalnej do wdrażania LSR – wymóg ten jest jednym z podstawowych filarów, na którym opiera się podejście Leader. W związku z tym LGD zobowiązuje zasada pełnej jawności działań, polegająca przede wszystkim na prowadzeniu intensywnych działań informacyjno-promocyjnych, mających służyć udostępnieniu i rozpowszechnieniu informacji na temat LGD, a także podejmowanych przez nią działań.

W jaki sposób efektywnie prowadzić działania informacyjno-promocyjne?

Wymierne rezultaty można osiągnąć poprzez współpracę z lokalnymi i regionalnymi mediami – prasą, rozgłośniami radiowymi i telewizyjnymi. Przeprowadza się cyklicznie spotkania z mieszkańcami, kolportaż plakatów, biuletynów i ulotek.

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju posiada swoją stronę internetową pod adresem <http://www.psr.tuchow.pl/>, która jest na bieżąco aktualizowana. Strona jest przejrzysto zaprojektowana. Mieszkańcy - zgodnie z zasadą jawności i przejrzystości - mogą zapoznać się z wszystkimi najważniejszymi dokumentami LGD takimi jak: Statut

Stowarzyszenia, LSR, regulaminy organów Stowarzyszenia, plan rzeczowo-finansowy itd. Na stronie znajdują się także informacje o najważniejszych wydarzeniach na obszarze LGD. Na stronie można oglądać wiele ciekawych filmów o Pogórzu, które cieszą się sporym zainteresowaniem odwiedzających stronę.

Strona jest podlinkowana do wszystkich głównych stron urzędów gmin – członków LGD. Jest licznie odwiedzana przez mieszkańców - szczególnie w okresie naborów i turystów – w okresach wakacyjnych.

Drugą – po stronie internetowej – wizytówką Stowarzyszenia jest biuro LGD. Znajduje się w Tuchowie w siedzibie Domu Kultury, przy ul. Chopina 10. Biuro czynne jest od 8.00 do 16.00 od poniedziałku do piątku.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

Na stronie internetowej Stowarzyszenia znajduje się mapka dojazdu do Biura, telefony i lista osób tam pracujących. Biuro składa się z pomieszczeń o charakterze gabinetowym, ma swoje zaplecze sanitarne, a w przypadku wizyt większej liczby gości korzysta się z Sali Centrum Informacyjnego, przez którą przechodzi się do pomieszczeń biurowych. Budynek Domu Kultury jest świeżo wyremontowany. Otoczony jest zagospodarowaną zielenią i posiada swój parking. Wielką zaletą tej siedziby jest lokalizacja w samym centrum miasta, około 50 m od tuchowskiego rynku. Do obowiązków pracowników należy m.in. pomoc wszystkim potencjalnym beneficjentom działań Lidera, a także udostępnianie do wglądu materiałów dokumentujących działalność Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju (także protokoły z posiedzeń Zarządu i posiedzeń organu decyzyjnego).

Należy dodać, że na stronie internetowej w rubryce „kontakt” podane są nazwiska członków Zarządu, wraz z numerami telefonów, którzy w swoich gminach są pierwszym kontaktem dla mieszkańców w sprawach Lidera

Do procesu wdrażania LSR należy także aktywizowanie i motywowanie społeczności lokalnej. Atrakcyjnym narzędziem jest z pewnością obiecanie pomocy w przygotowaniu wniosków o przyznanie pomocy ze środków LSR. Praktyczna realizacja sprowadza się do organizacji szkoleń i warsztatów, umożliwiających nabycie potrzebnych kwalifikacji. Kolejnym obowiązkiem, służącym aktywizacji mieszkańców, jest świadczenie przez LGD bezpłatnego poradnictwa, związanego z projektowaniem operacji lub przygotowaniem wniosku o pomoc.

Do zadań LGD należy organizowanie naboru wniosków, a także pozyskiwanie informacji o postępach w wydatkowaniu środków LSR, zawartych w umowach o przyznaniu pomocy. Niezbędne jest także podkreślenie wagi procesu oceny potencjalnych operacji pod względem ich zgodności ze Strategią, a następnie ich wybór do dofinansowania zgodnie z lokalnymi kryteriami wyboru.

Niezależnie od tego, czym zajmuje się partnerstwo lokalne, można określić zestaw zasad czy ram postępowania, którymi powinno się ono kierować, jeśli jego działania mają być skuteczne:

- a) **realizm** - cele i terminy ich realizacji ustalane przez partnerów muszą być możliwe do osiągnięcia;
- b) **pragmatyzm** - zdając sobie sprawę z wagi dalekosiężnych planów, partnerstwo powinno poszukiwać wymiernych i szybko osiągalnych rozwiązań, jasno zdefiniowanych problemów;
- c) **stosowność** - metody pracy i zasoby muszą być dostosowane do wymogów konkretnych działań, partnerstwo musi umożliwiać osiąganie postępu w rozwoju lokalnym, przezwyciężanie kryzysów i osiąganie akceptowalnych rozwiązań;
- d) **podzielanie wspólnej wizji** przyszłości regionu (w tym gminy), która rozwija się i wzbogaca wraz z realizacją projektów na rzecz rozwoju;
- e) **otwartość i elastyczność** pozwalające uczestniczyć jak największej liczbie osób w partnerstwie i gwarantujące jego zróżnicowany skład, to warunek jego pomysłowości i innowacyjności;
- f) **wysłuchiwanie, szacunek i zaufanie**, dzięki którym można przełamać potencjalne konflikty, uwzględnić różne punkty widzenia i osiągnąć prawdziwe porozumienie w miejsce pozornego konsensusu;

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

- g) **wzajemne zrozumienie** umożliwiające poznanie umiejętności i możliwości różnych partnerów i szybkie osiągnięcie najlepszej formy współdziałania i podziału obowiązków w konkretnych sytuacjach;
- h) **zrozumienie i dostosowanie się** do potrzeb różnych grup społecznych w celu zmobilizowania i uczynienia odpowiedzialnymi wszystkich mieszkańców danej gminy;
- i) **przejrzystość działań i troska o informowanie**, tak by wszyscy mogli uczestniczyć w działaniu i przez to zmieniać swoją mentalność;
- j) **dyskusja** nad rolą, funkcją i działaniami każdego z partnerów w celu wzmocnienia jego poparcia i zaangażowania;
- k) **determinacja**, na ogół ze strony kilku kluczowych osób, gwarantująca spójność projektu jako całości i uniemożliwiająca rozpraszanie działań.

Aktualizacja Lokalnej Strategii Rozwoju

Aktualizacja dokonywana jest zgodnie z przyjętą *Procedurą Aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju*. Zmiany w LSR są wyłączną kompetencją Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia. Lokalna Strategia Rozwoju może być aktualizowana co roku, przed złożeniem kolejnego wniosku o finansowanie LSR na rok następny. Wnioski w sprawie aktualizacji zapisów LSR może składać każdy mieszkaniec. Przyjmowane są one przez Biuro LGD. W sprawie zmian kryteriów oceny operacji wnioskodawcą zmian może być także Rada. Zarząd Stowarzyszenia śledzi i analizuje zachodzące zmiany w aktach prawnych oraz wiążące się z nimi interpretacje przepisów dotyczących Lokalnych Grup Działania, a także wezwania Instytucji Wdrażającej do zmian zapisów LSR i formułuje wnioski do zmiany zapisów LSR. Zarząd przygotowuje projekty uchwał na WZC. Jeśli zmiany w zapisach LSR trzeba wprowadzić w trybie pilnym zwoływane jest Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków dla przyjęcia zmian w LSR. Jeśli zmiany nie są procesowane w trybie zwyczajnym to są przedstawiane WZC, które przyjmuje je swoją uchwałą. Tylko Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia dokonuje skutecznych zmian w zapisach LSR.

Podsumowanie:

- Proces wdrażania i aktualizacji odbywa się z jak najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru
- Wszystkie działania LGD dotyczące wdrażania LSR są jawne
- LGD prowadzi intensywne działania informacyjno – promocyjne, które zapewniają szerokie upowszechnianie informacji na temat LGD i realizowanych przez nią działań
- LGD monitoruje na bieżąco swoje działania w regularnych odstępach czasowych

Załącznik nr 6

Procedura aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju wraz ze schematem

Załącznik nr 7

Załącznik A do Procedury Aktualizacji LSR - Formularz proponowanych zmian w dokumentach Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju

Załącznik nr 8

Załącznik B do Procedury Aktualizacji LSR - Karta pomysłów na projekty

XIII. ZASADY I SPOSÓB DOKONYWANIA EWALUACJI WŁASNEJ

Ewaluacja – inaczej nazywana oceną sukcesu projektu – składa się z kilku ocen częściowych, tzn. oceny odpowiedzialności, skuteczności, efektywności i oddziaływania projektu w stosunku do poczynionych wcześniej założeń. Główny cel, dla którego przygotowywana jest ewaluacja, to obniżenie ryzyka popełnienia omyłki w realizacji projektu oraz zapobieżenie jego negatywnym skutkom.

Komisja Europejska wskazała na priorytetowe aspekty projektu, które powinny zostać poddane ewaluacji:

- **adekwatność projektu**, tzn. jakie problemy zamierzano rozwiązać dzięki realizacji celów projektu?
- **przygotowanie projektu i jego planu**, tzn. czy projekt jest logicznie zaplanowany i spójny wewnętrznie?
- **efektywność projektu**, tzn. jakie są nakłady projektu (jego koszty oraz czas realizacji) w stosunku do osiągniętych rezultatów?
- **skuteczność projektu**, tzn. czy dzięki realizacji projektu osiągnięto zakładaną zmianę? Jaki jest stosunek rezultatów do zakładanych celów?
- **oddziaływanie projektu**, tzn. jaki skutek wywiera projekt w szerszym środowisku? Jaki jest jego wkład w realizację szerszych celów?
- **trwałość projektu**, tzn. jakie jest prawdopodobieństwo, że osiągnięte zmiany/korzyści będą nadal kontynuowane?

Ewaluacja obejmować będzie ocenę każdego przedsięwzięcia, efektów oraz wpływu na osiąganie celów zawartych w LSR. W związku z tym, że przedsięwzięcia LSR są zróżnicowane, a uniwersalna forma ewaluacji nie istnieje, analizowane będą wszystkie zrealizowane w okresie ewaluacji działania LGD i operacje beneficjentów, pod kątem określenia efektów tych przedsięwzięć, a także wpływu, jaki ma ich realizacja na osiągnięcie celów zakładanych w LSR. W tym kontekście, Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju będzie badać czynniki w odniesieniu do wyznaczonych przez siebie celów za pomocą monitorowania przyjętych wskaźników oraz stawiać będzie pytania, mające prowadzić do korekt zapisów LSR.

I. Opracowanie i wdrożenie kompleksowej oferty turystycznej Pogorza, opartej na lokalnych walorach kulturowych oraz przyrodniczych:

Ewaluacja w stosunku do celu I to zadawanie sobie pytań takich jak poniższe;

- Jak rozumiany jest rozwój turystyki, tzn. czy oznacza on wzrost liczby turystów, rozbudowę infrastruktury turystycznej czy podniesienie jakości usług turystycznych?
- Jakie nakłady (szacunkowo) są potrzebne, aby zrealizować cel – ile szkoleń należy przeprowadzić, aby wzrosła ilość gospodarstw agroturystycznych, ile pieniędzy należy przeznaczyć na druk materiałów promocyjnych?
- Jaka grupa społeczna może przyczynić się do rozwoju turystyki i agroturystyki?
- Czy większość działań powinna dotyczyć rolników i promowania wśród nich działalności nierolniczej, a dotyczącej usług turystycznych czy też skoncentrować się na współpracy z przedstawicielami istniejących już podmiotów z branży hotelarskiej.
- Jak promować obszar? Czy działanie polegać ma na wypromowaniu istniejącego już produktu czy ulepszenie czy też utworzony ma być całkiem nowy?

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

- Jakie nakłady są potrzebne, aby zrealizować ten cel – ile pieniędzy kosztować będzie wypromowanie produktu lokalnego, ile pieniędzy pochłonią warsztaty edukujące mieszkańców, jak wytwarzać produkt lokalny? Co jest w zasięgu działań PSR, a co nie?
- Jak oznakować produkt lokalny, by promował on także obszar?
- Jakich środków używać do reklamowania terenu PSR?
- Czy działania podjęte w ramach realizacji tego celu objęły wszystkie grupy docelowe oraz czy działania przyniosły długotrwały efekt. Dokonana zostanie ocena stopnia promocji produktu lokalnego.

II. Zwiększenie poziomu integracji, aktywności społecznej i przedsiębiorczości mieszkańców:

Przykładowe pytania, stawiane sobie do celu II to:

- Czy więcej szkoleń należy zorganizować dla rolników czy reprezentantów poszczególnych sektorów gospodarczych? Niezbędna będzie rekrutacja kadr trenerów, odpowiedzialnych za profesjonalne wdrażanie wiedzy oraz oszacowanie kosztów wszystkich szkoleń;
- Do ilu osób udało się dotrzeć informacjami?
- Ile osób wzięło udział w szkoleniach?
- Czy jest większe zainteresowanie zdrową żywnością i produkcją ekologiczną?

III. Zachowanie walorów środowiska naturalnego Pogórza:

Dla ewaluacji celu III można zadawać następujące pytania:

- Jakie są najbardziej pożądane instrumenty ochrony środowiska?
- Czy jest to poprawa w infrastrukturze technicznej (budowa lub modernizacja oczyszczalni ścieków, kanalizacji),
- Jak mierzyć stan środowiska naturalnego dla potrzeb działań podejmowanych przez PSR?
- Czy PSR może wpływać na poprawę środowiska?
- Czy mieszkańcy chętnie angażują się w działania proekologiczne?

Obszarem podlegającym ewaluacji jest również jakość partnerstwa oraz sprawność funkcjonowania LGD. Na tym polu oceniane będzie funkcjonowanie biura, jego pracowników oraz samych organów LGD, jakość efektywności stosowanych procedur, przepływu informacji oraz sprawności podejmowania decyzji.

Podsumowując: celem ewaluacji własnej jest weryfikacja wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania, zakresu planowanych przedsięwzięć, weryfikacja założonych w LSR celów oraz sprawdzenie standardów pracy Biura. Narzędziem podstawowym ewaluacji, obowiązującym od 2011 r. jest ankieta ewaluacyjna, obejmująca wszystkie obszary działalności LGD. Wypełniana jest przed WZC i stanowi element raportu ewaluacyjnego (załącznik do Procedury monitoringu i ewaluacji).

Ponadto w raportach ewaluacyjnych znajdują się między innymi takie elementy jak:

- wykaz przedsięwzięć zrealizowanych w okresie ewaluacji,
- opis bezpośrednich efektów przedsięwzięć
- analiza dotycząca wpływu zrealizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów określonych w LSR;

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

- wnioski w formie uwag i rekomendacji dotyczących zmian w sposobie funkcjonowania LGD, mające zapewnić wyższą efektywność działania LGD oraz lepsze osiągnięcie celów zakładanych w LSR.

Wyniki ewaluacji będą przedstawiane publicznie podczas Walnego Zebrania Członków, które udziela absolutorium Zarządowi za miniony rok. Zespole nie w czasie tych wydarzeń stanowić będzie bodziec do dyskusji o działalności LGD i Zarządu, a wynikające z niej wnioski będą przekładane na stosowne uchwały Walnego Zebrania Członków.

 Załącznik nr 9
Procedura Monitoringu i Ewaluacji (oceny) Własnej

 Załącznik nr 10
Ankieta do ewaluacji własnej

EWALUACJA REALIZACJI OPERACJI Z DZIAŁANIA 413 „WDRAŻANIE LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU”

Lokalna Grupa Działania ma obowiązek monitorowania realizacji wszystkich działań, które zaplanowane są w Lokalnej Strategii Rozwoju. Zgodnie z nowymi przepisami LGD ma także monitorować realizowanie przez beneficjentów operacji z działania „Wdrażanie LSR”.

Celem tego działania jest pozyskanie informacji na temat realizacji operacji przez beneficjentów. Beneficjent, zgodnie z zapisem umowy podpisanej z Samorządem Województwa ma udostępnić informacje dotyczące wdrażania projektów i **„złożyć, na wezwanie LGD... wypełniony formularz ankiety monitorującej, według wzoru przekazanego przez LGD”**.

Stowarzyszenie przygotowało ankietę do monitoringu, zawierającą pytania otwarte i zamknięte dotyczące realizacji zakresu rzeczowo-finansowego operacji oraz identyfikacji ewentualnych problemów. Analiza ankiet pozwoli lepiej śledzić osiąganie wskaźników realizacji zaplanowanych celów. Wnioski z monitoringu mogą także być pomocne w procedurze aktualizacji LSR.

 Załącznik nr 11
Procedura Monitoringu i Ewaluacji Beneficjentów działania 431
Ankieta monitorująca dla beneficjanta

 Załącznik nr 12
Ankieta monitorująca dla beneficjanta Małego Projektu

XIV. OKREŚLENIE POWIĄZAŃ LSR Z INNYMI DOKUMENTAMI PLANISTYCZNYMI ZWIĄZANYMI Z OBSZAREM OBJĘTYM LSR

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju nie działa w próżni instytucjonalnej – również tworzona przez nią LSR nie jest pierwszym i jedynym dokumentem strategicznym, opracowanym dla danego obszaru. Naturalnym rozwiązaniem zatem, mającym na celu stworzenie jak najlepszej Strategii, jest uwzględnianie dokumentów przygotowanych przez:

- gminy wchodzące w skład obszaru – np. strategie rozwoju, plany zagospodarowania przestrzennego, plany rozwoju lokalnego, wieloletnie plany inwestycyjne;
- samorząd województwa – strategie rozwoju regionu, regionalne strategie tematyczne dotyczące rozwoju wybranych branż (np. turystyki, infrastruktury, edukacji);
- powiatowe urzędy pracy – np. program promocji zatrudnienia i aktywizacji rynku pracy;
- parki krajobrazowe;
- dyrekcje lasów państwowych;
- ośrodki doradztwa rolniczego;

Dzięki poznaniu założeń niniejszych dokumentów, członkowie LGD posiadli lepszą orientację, jakie konkretne problemy są najbardziej istotne dla społeczności lokalnej i środowiska, w którym żyje, a także – jak je rozwiązać. Wiedza ta pomogła w wyborze kwestii kluczowych dla regionu – po to, aby przygotowana LSR miała charakter zintegrowany i komplementarny w stosunku do działań już podjętych przez inne podmioty.

Dzięki takiemu postępowaniu, LGD nie powtórzy działań podjętych już przez inne podmioty, a jednocześnie otrzyma wyraźny sygnał, które działania powinny zostać wzmocnione.

Przy sprawdzaniu zgodności LSR z pozostałymi dokumentami strategicznymi, nie należy poprzestać wyłącznie na poziomie lokalnym. Pozostają bowiem jeszcze dokumenty programowo przygotowane na okres 2007-2013, a zwłaszcza regionalne programy operacyjne, Program Operacyjny „Kapitał Ludzki”, Program Operacyjny „Innowacyjna Gospodarka”, Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko”. Analiza przeprowadzona na tym poziomie umożliwi zidentyfikowanie programów i działań komplementarnych w stosunku do tych, które są zaplanowane w LSR i które LGD będzie mogła realizować jako beneficjent w ramach programów innych niż Oś 4. Leader PROW 2007-2013. Ze względu na swe położenie, ważnymi dla Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju dokumentami strategicznymi będą z pewnością: Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2007-2013, Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013, Strategia Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2007-2015 oraz aktualne strategie rozwoju bądź inne opracowania dla poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD. Jak treść Lokalnej Strategii Rozwoju, przygotowanej przez Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju, odnosi się do strategicznych dokumentów? W LSR znalazły się trzy główne kierunki działania, tj. turystyka i produkt lokalny, aktywizacja społeczna i przedsiębiorczość mieszkańców, środowisko naturalne. Poniższa tabela wskazuje, jak powiązane są one z treścią:

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH	ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW	ZACHOWANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO POGÓRZA
▫MRPO 2007-2013, Oś priorytetowa 3 Turystyka i przemysł kulturowy	PO KL Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich	▫MRPO 2007-2013 Oś priorytetowa 7, Infrastruktura ochrony środowiska
PROW 2007-2013 Oś 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej	PO KL 2007-2013 Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kadr w regionach	▫PO liś 2007-2013, Priorytet 3 Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska
▫Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007 – 2013, Obszar VII – Dziedzictwo i przestrzeń regionalna	Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013, Obszar I – Społeczeństwo wiedzy i aktywności	▫PO liś 2007-2013, Priorytet 5 Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych
▫Strategia Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2007-2015, Obszar kluczowy III – Atrakcyjność powiatu dla mieszkańców i przyjezdnych	Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013, Obszar II – Gospodarka regionalnej szansy	▫Szwajcarsko-Polski Program Współpracy
Strategia Społeczno-Gospodarcza Rozwoju Gminy Ryglice na lata 1999- 2010, kierunek Turystyka	Strategia Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2007-2015 obszar kluczowy II – obszary wiejskie i rolnictwo	▫Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007 – 2013, Obszar VI – Ochrona środowiska
Strategia Społeczno-Gospodarcza Rozwoju Gminy Ryglice na lata 1999- 2010, kierunek Przedsiębiorczość pozarolnicza	Strategia Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2007-2015 obszar kluczowy I – wzrost gospodarczy	Strategia Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2007- 2015 Atrakcyjność powiatu dla mieszkańców i przyjezdnych
Strategia Rozwoju Gminy Rzepiennik Strzyżewski, priorytet Ożywienie gospodarcze i zwiększenie ekonomicznego standardu życia mieszkańców	Strategia Rozwoju Gminy Rzepiennik Strzyżewski, priorytet Ożywienie gospodarcze i zwiększenie ekonomicznego standardu życia mieszkańców	Strategia Rozwoju Gminy Rzepiennik Strzyżewski, priorytet Ochrona środowiska przyrodniczego i krajobrazu kulturowego
Strategia Rozwoju Gminy Rzepiennik Strzyżewski, priorytet Rozwój infrastruktury technicznej dla zwiększenia atrakcyjności inwestycyjno-turystycznej gminy i poprawy życia mieszkańców	Program Rozwoju Lokalnego Gminy Rzepiennik Strzyżewski, priorytet Ożywienie gospodarcze gminy i pobudzanie lokalnego rynku pracy	Program Ochrony Środowiska dla gminy Rzepiennik Strzyżewski na lata 2005-2015
Program Rozwoju Lokalnego Gminy Rzepiennik Strzyżewski, priorytet Rozwój infrastruktury technicznej dla zwiększenia atrakcyjności inwestycyjno-turystycznej gminy i poprawy życia mieszkańców	Strategia Rozwoju Społeczno- Gospodarczego Gminy Szerzyny, priorytet Poprawa efektywności gospodarowania	Program Rozwoju Lokalnego Gminy Rzepiennik Strzyżewski, priorytet Ochrona środowiska przyrodniczego i krajobrazu kulturowego
Strategia Rozwoju Społeczno- Gospodarczego Gminy Szerzyny,	Strategia Rozwoju Społeczno- Gospodarczego Gminy Szerzyny,	Strategia Rozwoju Społeczno- Gospodarczego Gminy

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU**

priorytet Rozwój turystyki i agroturystyk	priorytet Promowanie i podejmowanie produkcji zdrowej żywności	Szerzyny, priorytet Ochrona środowiska naturalnego
	Strategia Rozwoju Gminy Tuchów, priorytet Tworzenie nowych miejsc pracy	Strategia Rozwoju Gminy Tuchów, priorytet Ochrona środowiska
	▫MRPO 2007-2013, Oś priorytetowa 2 Gospodarka regionalnej szansy	
	▫PO KL 2007-2013, Priorytet VIII Regionalne kadry gospodarki	
	▫PO KL 2007-2013, Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich	
	▫PO IG 2007-2013, Oś priorytetowa 3 Kapitał dla innowacji	
	▫PO IG 2007-2013, Oś priorytetowa 8 Społeczeństwo informacyjne- zwiększanie innowacyjności gospodarki	
	▫Szwajcarsko-Polski Program Współpracy	
	▫PROW 2007-2013 Oś 1 Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego	
	Strategia Społeczno-Gospodarcza Rozwoju Gminy Ryglice na lata 1999-2010, kierunek Aktywizacja mieszkańców	
	Strategia Społeczno-Gospodarcza Rozwoju Gminy Ryglice na lata 1999-2010, kierunek Przedsiębiorczość pozarolnicza	
	Strategia Rozwoju Gminy Rzepiennik Strzyżewski, priorytet Ożywienie gospodarcze i zwiększenie ekonomicznego standardu życia mieszkańców	
	Program Rozwoju Lokalnego Gminy Rzepiennik Strzyżewski, priorytet Ożywienie gospodarcze gminy i pobudzanie lokalnego rynku pracy	
	Strategia Rozwoju Gminy Tuchów, priorytet Tworzenie nowych miejsc pracy	

XV. PLANOWANE DZIAŁANIA, PRZEDSIĘWZIĘCIA, OPERACJE REALIZOWANE PRZEZ LGD W RAMACH INNYCH PROGRAMÓW WDRAŻANYCH NA OBSZARZE LSR

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju planuje korzystać z innych dostępnych źródeł finansowania, innych niż działania proponowane w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Projekty te będą komplementarne i uzupełniające dla operacji realizowanych w ramach Osi 4 Leader. Działalność projektowa skupi się na takich przedsięwzięciach, jak: operacje w zakresie promocji, szkoleń, doradztwa, przygotowywania i rozliczania wniosków o dofinansowanie, działania wspólne z Gminnymi Ośrodkami Kultury, innymi stowarzyszeniami w zakresie sportu i rekreacji.

Jako mechanizmy zabezpieczające przed nakładaniem się pomocy w ramach PROW i innych programów, Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju zastosuje następujące rozwiązania:

- Każda osoba zatrudniona przez LGD będzie miała umowę zawierającą szczegółowy wykaz obowiązków i zadań, ze wskazaniem programu, na rzecz którego te zadania i obowiązki będą wykonywane oraz podaną kwotą wynagrodzenia pochodzącą ze środków tego programu;
- W przypadku osób zaangażowanych jednocześnie w realizację dwóch lub więcej programów, w umowie o pracę z tą osobą zostanie wskazany wymiar czasu pracy, jaki ta osoba jest zobowiązana przeznaczyć na wykonanie zadań i obowiązków związanych z realizacją poszczególnych programów. Łączny wymiar czasu pracy nie przekroczy wielkości maksymalnych dopuszczonych w Kodeksie Pracy;
- Na każdym dokumencie księgowym stanowiącym dowód poniesienia kosztów muszą być w sposób trwały umieszczone informacje o tym, ze środków jakiego programu te koszty zostały pokryte. W przypadku kosztu współfinansowanego z dwóch lub więcej programów będzie podana informacja o tym, jaką część tego kosztu finansują poszczególne programy;
- LGD utworzy wydzielone konta bankowe (lub subkonta) do obsługi każdego programu;
- Każdy program będzie miał wyznaczonego kierownika odpowiedzialnego za realizację i prawidłowe wydatkowanie środków programu;
- Zarząd LGD zapewni dobry przepływ informacji między zespołami realizującymi różne programy, organizując co najmniej raz w miesiącu (w zależności od ilości realizowanych programów) narady robocze z udziałem wszystkich kierowników programów;

Każdy wniosek o przyznanie pomocy, przygotowany przez LGD, będzie zawierał analizę ryzyka w zakresie nakładania się pomocy ze środków tego programu z pomocą, którą LGD uzyskało wcześniej z PROW lub innych programów oraz propozycje mechanizmów, które należy zastosować w celu uniemożliwienia nakładania się pomocy. Za prawidłowe funkcjonowanie tych procedur odpowiada Zarząd Stowarzyszenia.

XVI. PRZEWIDYWANY WPŁYW REALIZACJI LSR NA ROZWÓJ REGIONU I OBSZARÓW WIEJSKICH

Realizacja celów zawartych w Lokalnej Strategii Rozwoju Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju przyniesie największe efekty przede wszystkim w promocji województwa. Podniesienie jakości bazy turystycznej na obszarze gmin tworzących Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju, wypromowanie produktu lokalnego oraz troska o środowisko umożliwi zwiększenie liczby turystów. Wysoka jakość usług turystycznych, różnorodność dziedzictwa przyrodniczego oraz charakterystyczna atmosfera miejsca będzie najlepszą reklamą tak dla województwa, jak i gmin tworzących Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju. Dodatkowo, wzrost przedsiębiorczości wśród mieszkańców umożliwi zmniejszenie bezrobocia wśród mieszkańców Małopolski.

Przeprowadzenie kursów doszkalających, ułatwienie prowadzenia działalności gospodarczej, aktywne poszukiwanie inwestorów zagranicznych przyczyni się do wzrostu konkurencyjności nie tylko LGD, ale całego regionu małopolskiego.

OPRACOWANIE I WDROŻENIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ POGÓRZA, OPARTEJ NA LOKALNYCH WALORACH KULTUROWYCH ORAZ PRZYRODNICZYCH
czyli poprawa w zakresie usług turystycznych, rozwój bazy gastronomiczno-noclegowej, wytyczanie tras turystycznych, odnowa miejsc i obiektów, będących atrakcjami turystycznymi oraz wykreowanie i wypromowanie unikalnego produktu, bazującego na lokalnym dziedzictwie historyczno-kulturalnym, możliwym do wytworzenia tylko na terenie gmin tworzących Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju, zaowocuje:
• wzrostem ruchu turystycznego w województwie (w tym także turystów zagranicznych);
• wzrostem dochodów z turystyki;
• poprawą jakości infrastruktury turystycznej w województwie (zwiększenie liczby nowo powstałych miejsc noclegowych oraz punktów gastronomicznych)
• zwiększeniem atrakcyjności turystycznej województwa (zwiększenie długości tras turystycznych oraz ich urozmaicenie);
• zmniejszeniem rozdrobnienia agrarnego w województwie małopolskim poprzez zróżnicowanie działalności rolniczej;
• wypromowaniem obszaru województwa oraz Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju;
• zaangażowaniem ludności wiejskiej;
• wzrostem ruchu turystycznego w województwie (w tym także turystów zagranicznych).

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU POGÓRZAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA ROZWOJU

ZWIĘKSZENIE POZIOMU INTEGRACJI, AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW
czyli rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej w gospodarstwach rolnych oraz rozwój mikro przedsiębiorczości, system komplementarnych szkoleń oraz systemu wsparcia dla przedstawicieli sektorów społecznych i gospodarczych przyczyni się do:
• zwiększenia liczby miejsc pracy; • zwiększenia wielkości dochodów gospodarstw ze źródeł pozarolniczych oraz różnicowania działalności rolniczej; • zwiększenia ilości nowo powstałych mikroprzedsiębiorstw; • spadkiem bezrobocia w województwie; • wzrostu dochodu podatkowego gmin tworzących Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju.
• wzrostu gospodarczego; • zwiększenia konkurencyjności małopolskich przedsiębiorstw;

ZACHOWANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO POGÓRZA
czyli odnawianie i urządzanie miejsc oraz obiektów stanowiących dziedzictwo przyrodnicze, oznaczanie i promowanie ich, a także kształtowanie poczucia odpowiedzialności mieszkańców za przyrodnicze walory obszaru, zaowocuje:
• wzrostem ruchu turystycznego w województwie (w tym także turystów zagranicznych); • podniesieniem jakości wskaźników ekologicznych w województwie.

XVII. INFORMACJA O ZAŁĄCZNIKACH

1. Statut Stowarzyszenia
2. Regulamin Walnego Zebrania
3. Regulamin Komisji Rewizyjnej
4. Regulamin Zarządu
5. Regulamin Rady

6. Procedura aktualizacji Strategii
7. Formularz zmian w LSR
8. Karta pomysłów na Projekty
9. Procedura monitoringu i ewaluacji (oceny) własnej
10. Ankieta do ewaluacji własnej
11. Procedura Monitoringu i Ewaluacji Beneficjentów Małych Projektów
12. Ankieta monitorująca realizację małego projektu przez beneficjenta

13. Procedura naboru i wyboru operacji
14. Formularz potwierdzenia złożenia wniosku
15. Procedura wyłączenia członka Rady w przypadku wątpliwości co do jego bezstronności
16. Procedura odwołania się wnioskodawców od rozstrzygnięć Rady
17. Procedura oceny formalnej
18. Karta oceny formalnej
19. Procedura oceny zgodności operacji z LSR + Karta oceny
20. Procedura oceny zgodności operacji z kryteriami lokalnymi + Karty oceny operacji:
 - Odnowa i rozwój wsi + Karta oceny
 - Małe projekty + Karta oceny
 - Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej + Karta oceny
 - Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw + Karta oceny

21. Opis warunków technicznych i lokalowych Biura LGD
22. Procedura naboru pracowników Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju
23. Opis stanowisk pracy w Biurze LGD

24. Lista członków LGD